

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Gamze UÇAR

KIRSAL VE KENTSEL DEĞİŞİM DİNAMİKLERİ: ANTALYA–DÖŞEMEALTI ÖRNEĞİ

Sosyoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Gamze UÇAR

KIRSAL VE KENTSEL DEĞİŞİM DİNAMİKLERİ: ANTALYA–DÖŞEMEALTI ÖRNEĞİ

Danışman

Prof. Dr. Sevinç GÜÇLÜ

Sosyoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Gamze UÇAR'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Özge ZEYBEKOĞLU AKBAŞ (İmza)

Üye (Danışman) : Prof. Dr. Sevinç GÜÇLÜ (İmza)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Aslı Gözde AKIŞ (İmza)

Tez Başlığı: Kırsal ve Kentsel Değişim Dinamikleri: Antalya-Döşemealtı Örneği

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 28 / 06 /2024

Mezuniyet Tarihi : 18/07/2024

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kırsal ve Kentsel Değişim Dinamikleri: Antalya-Döşemealtı Örneği” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(İmza)

Gamze UÇAR

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

28/06/2024

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Gamze UÇAR
Öğrenci Numarası	202152023007
Anabilim Dalı	Sosyoloji
Programı	Yüksek Lisans
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Sevinç GÜÇLÜ
Yüksek Lisans Tez Başlığı	Kırsal ve Kentsel Değişim Dinamikleri: Antalya-Döşemealtı Örneği
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	2394493438
Rapor Tarihi	28/06/2024
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: %9 Alıntılar dahil: %19
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE, Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 174 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: (X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımca yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.	
Danışman Öğretim Üyesi Prof. Dr. Sevinç GÜÇLÜ İmza	

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	v
RESİMLER LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	vii
ÖZET.....	viii
SUMMARY.....	x
TEŞEKKÜR.....	xii
ÖNSÖZ.....	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN AMACI, YÖNTEMİ VE SINIRLILIKLARI

1.1. Araştırmanın Konusu	3
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Temel Araştırma Sorusu	4
1.4. Araştırmanın Önemi ve Literatüre Katkısı.....	4
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	5

İKİNCİ BÖLÜM

KIRSAL VE KENTSEL DEĞİŞİM DİNAMİKLERİ

2.1. Kır ve Kent Kavramlarına Atfedilen Anlamlar	7
2.2. Kır ve Kırsallaşma	7
2.3. Kent ve Kentleşme.....	8
2.3.1. Sosyal Kuram (Durkheim, Weber ve Marx-Engels)	9
2.3.2. Ekolojik Kuram	10
2.3.3. Kültürel Kuram.....	11
2.3.4. Kentleşme ve Yaratılmış Çevre Kuramı	11

2.4. Kırın Kentleşmesi ve Kentin Kırsallaşması	14
2.4.1. Saçaklanma.....	15
2.4.2. Tersine Göç (Counterurbanization)	16
2.4.3. Soylulaştırma (Gentrification).....	17

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CUMHURİYETİN 100. YILINDA TÜRKİYE'DE TOPLUMSAL DEĞİŞME VE GÖÇ SÜRECİNİN ÖZELLİKLERİ

3.1. Toplumsal Değişme	19
3.2. Türkiye'nin Göçlerle Geçen Yüzyılı	20
3.2.1. 1923-1950 Dönemi: Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Kent Olma Çabaları .	21
3.2.2. 1950-1980 Dönemi: Kentleşme ve Gecekondulaşma.....	23
3.2.3. 1980-2000 Dönemi: Neoliberalizm ve Kentleşemeyen Kentler	25
3.2.4. 2000 ve Sonrası: Tersine Göç / Yöre Kentleşme (Counterurbanization / Suburbanizasyon)	30

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE ALANIN ÖZELLİKLERİ

4.1. Araştırmanın Yöntemi ve Veri Toplama Teknikleri	34
4.1.1. Araştırmanın Yöntemi	34
4.1.2. Araştırmanın Deseni	37
4.1.3. Araştırmanın Çalışma Grubu.....	38
4.1.4. Veri Toplama Teknikleri.....	39
4.1.5. Araştırma Verilerinin Analizi.....	45
4.1.6. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliğine Yönelik Alınan Önlemler.....	45
4.2. Araştırma Alanı ve Özellikleri: Döşemealtı'nda Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme ...	48
4.2.1. Tarihçe ve Coğrafi Konum	48
4.2.2. Nüfus	51
4.2.3. Ekonomik Yapı	52

4.2.4.	Tarihi Yerler ve Doğal Güzellikler	55
4.2.5.	Neden Döşemealtı?	56
4.2.6.	Yeşilbayır Mahallesi ve Yağca Mahallesi.....	57
4.3.	Araştırma Sonucunda Beklenen Çıktılar	60

BEŞİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARININ ANALİZİ VE TARTIŞMA

5.1.	Bulguların Tema ve Kategorizasyonu	62
5.1.1.	Tema 1: Döşemealtı İlçesinin İmkanlarının Yeterlilik Düzeyleri	63
5.1.2.	Tema 2: Göç Merkezi Olarak Döşemealtı	72
5.1.3.	Tema 3: Değişen Döşemealtı	86
5.1.4.	Tema 4: Komşuluk İlişkileri	99
5.1.5.	Tema 5: Tüketim Alışkanlıkları	110
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....		116
KAYNAKÇA.....		121
EK 1: YERLİ HALK İÇİN YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU.....		128
EK 2: SONRADAN YERLEŞİKLER İÇİN YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU.....		131
EK 3: FOTOĞRAFLAR.....		134
Ö Z G E Ç M İ Ş		156

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4.1 Niteliksel Analiz Süreci.....	45
---	----

TABLolar LİSTESİ

Tablo 4.1 Niceliksel Yöntem ve Niteliksel Yöntem.....	35
Tablo 4.2 Nicel ve Nitel Araştırma Yöntemlerinin Karşılaştırılması	36
Tablo 4.3 Yeşilbayır Mahallesi Sakinlerinin Demografik Bilgileri	42
Tablo 4.4 Yağca Mahallesi Sakinlerinin Demografik Bilgileri.....	44
Tablo 4.5 TÜİK Yıl ve Cinsiyete Göre Antalya Nüfusu, 2007-2023.....	48
Tablo 4.6 TÜİK Yıl ve Cinsiyete Göre Döşemealtı Nüfusu, 2008-2023.....	52
Tablo 4.7 TÜİK Yıllara Göre Yeşilbayır ve Yağca Mahallerinin Toplam Nüfusu	60
Tablo 5.1 Tema ve Kategori Tablosu	62
Tablo 5.2 Sonradan Yerleşiklerin Döşemealtı'na Göç Etme Nedenleri	79

RESİMLER LİSTESİ

Resim 4.1 Döşemealtı Konumu	50
-----------------------------------	----

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt.	Aktaran
AOSB	Antalya Organize Sanayi Bölgesi
G	Görüşmeci
GZFT	Güçlü-Zayıf-Fırsat-Tehdit
K	Katılımcı
SY	Sonradan yerleşik
TOKİ	Toplu Konut İdaresi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
Vb.	Ve benzeri
Vd.	Ve diğerleri
Y	Yerli

ÖZET

Kentlerde yaşanan hızlı nüfus artışı ve pandeminin hayatımızın merkezine yerleştirdiği “sosyal mesafe” kavramıyla birlikte kır- kent kavramlarına atfedilen anlamlar da değişmiştir. Kırın iticiliği ve kentin çekiciliği konusunda yeni tartışmalar başlamıştır. Eskiden istihdam, eğitim, sağlık ve sosyal imkanlarıyla çekici özelliklere sahip kentler son dönemlerde belirsizliklerin yoğun olarak yaşandığı ve bireylerin kaygı düzeylerini arttıran mekânlara dönüşmüştür. Bu süreçte kırsal alanlar kentlere göre daha çekici görülmeye başlamıştır. Teknolojinin gelişimiyle beraber dijitalleşen dünyada internet kullanımında artış yaşanmıştır. İnternet erişiminin yaygınlaşması “home office/evden çalışma” imkanlarını arttırmış ve kırsal alanlar, özellikle yeni orta sınıfın pastoral yaşam arzusunu karşılayan mekânlara dönüşmüştür. Kentin kalabalık yaşantısından uzaklaşmak isteyen yeni orta sınıf, kırsal alanlardan satın almışlar ve bu arsalarla müstakil evler, villalar yaptırmışlardır. Böylece başta sermaye sahipleriyle birlikte bölgenin mekânsal yapısı değişmeye başlamış, sonrasında ise tarımsal arazilerin rant hâline gelmesiyle mülkiyet değişimini meydana getirmiştir. Kentlerden kırlara göç eden yeni orta sınıf, gündelik tüketim pratiklerini de köy yaşantısına taşıyarak kırsalda sosyoekonomik ve sosyokültürel bir değişimi meydana getirmiştir.

Döşemealtı konum olarak Antalya merkeze oldukça yakın bir ilçedir. Hem kent hem de kır özelliği taşıyan Döşemealtı yerli halk ve sonradan yerleşiklere ev sahipliği yapmaktadır. Dolayısıyla tam anlamıyla kırsal özelliklerini koruyamayan ve farklı sosyoekonomik profillerin yerleşimiyle kentleşmiş bir Döşemealtı ve kentin yoğun, karmaşık yapısından uzak kalmış, doğal güzelliklere sahip ve içinde yerli halkın yaşadığı kırsal bir Döşemealtı bulunmaktadır. Araştırma Döşemealtı’nın yaşamış olduğu kırsal ve kentsel değişim dinamiklerini, kırsal alanlara çeşitli nedenlerle göç eden yeni orta sınıf ve bölgede ikamet eden yerli halk arasındaki ilişki üzerinden analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır ve veriler derinlemesine görüşme tekniğiyle toplanmıştır. Alan araştırması Antalya’nın Döşemealtı ilçesinde 2023 yılının Şubat ve Nisan ayları arasında toplamda 40 görüşmecinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Fenomenoloji deseni kullanılan araştırmada veriler oluşturulan tema ve kategoriler doğrultusunda betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Döşemealtı’nda kırsaldan kentsele yaşanan değişim dinamiklerinin neler olduğunun inceleneceği bu çalışmada, kırsalda yaşanan bu dönüşümün hem yerli halk hem de bölgeye sonradan yerleşmiş olan yeni orta sınıf

perspektifinden sosyolojik olarak analiz edilmesiyle literatüre katkıda bulunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Alanlar, Kentleşme, Tersine Göç, Tarımsal Üretim, Döşemealtı, Fenomenoloji.

SUMMARY

RURAL AND URBAN CHANGE DYNAMICS: THE CASE OF DÖŞEMEALTI IN ANTALYA

With the rapid population growth in cities and the concept of “social distance” that the pandemic has placed at the center of our lives, the meanings attributed to the concepts of rural-urban have also changed. New debates have begun about the unattractiveness of the countryside and the attractiveness of the city. Cities that used to have attractive features with their employment, education, health and social opportunities have recently turned into places where uncertainties are intense and increase the anxiety levels of individuals. In this process, rural areas began to be seen as more attractive than cities. With the development of technology, there has been an increase in internet usage in the digitalizing world. The widespread use of internet access has increased the opportunities for “home office/working from home” and rural areas have turned into places that meet the idyllic life desire of the new middle class. The new middle class, who wanted to get away from the crowded life of the city, bought rural areas and built detached houses and villas on these lands. Thus, the spatial structure of the region began to change, especially with the capital owners, and then the ownership change occurred as agricultural lands became rent. The new middle class migrating from cities to rural areas brought about a socioeconomic and sociocultural change in the countryside by bringing daily consumption practices to village life.

Döşemealtı is a district very close to the center of Antalya. Döşemealtı, which has both urban and rural characteristics, is home to local people and later settlers. Therefore, there is a Döşemealtı that cannot fully preserve its rural characteristics and has become urbanized with the settlement of different socioeconomic profiles, and a rural Döşemealtı that is away from the dense and complex structure of the city, has natural beauties and is populated by local people. The research aims to analyze the rural and urban change dynamics experienced by Döşemealtı through the relationship between the new middle class migrating to rural areas for various reasons and the local people residing in the region.

Qualitative research method was used in the study and data was collected by in-depth interview technique. The field research was conducted in Döşemealtı district of Antalya between February and April 2023 with the participation of a total of 40 interviewees. In the research using the phenomenology design, the data were analyzed with the descriptive analysis method in line with the themes and categories created. In this study, which will examine the

dynamics of change from rural to urban in Döşemealtı, it is expected to contribute to the literature by sociologically analyzing this transformation in the countryside from the perspective of both the local people and the new middle class that settled in the region later.

Keywords: Rural Areas, Urbanization, Counterurbanization, Agricultural Production, Döşemealtı, Phenomenology.

TEŞEKKÜR

Tez konumun belirlenmesinde ve tez sürecimin her aşamasında bilgi birikimi ve tecrübesiyle yolumu aydınlatan, gece gündüz demeden hiçbir desteğini esirgemeyen değerli danışman hocam Prof. Dr. Sevinç GÜÇLÜ'ye çok teşekkür ederim.

Tez savunmam öncesi ve sonrasında yapmış oldukları yapıcı eleştiriler ve kıymetli önerileriyle tez çalışmamı zenginleştiren jüri üyelerim Doç. Dr. Özge ZEYBEKOĞLU AKBAŞ ve Dr. Öğr. Üyesi Aslı Gözde AKIŞ'a sonsuz teşekkürler.

Tez sürecimde tezime öncelik vermem konusunda beni destekleyen ve her anlamda kolaylık sağlayan kıymetli 6. Aile Mahkemesi hakimim, müdürüm ve kalem arkadaşlarıma teşekkürü borç bilirim.

Gönüllü olarak tez çalışmama katılan ve görüşme sorularımı içtenlikle yanıtlayan katılımcılarıma çok teşekkür ederim. Sizler olmasaydınız bu tez çalışması da olmazdı.

Hayatım boyunca beni her konuda destekleyen ve hep daha iyisini yapabileceğime inandıran sevgili annem Emine UÇAR'a, sevgili babam Halil İbrahim UÇAR'a ve canım kardeşim Mustafa UÇAR'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Son olarak anlayışı ve sabrını esirgemedi her daim yanımda olan, beni cesaretlendiren nişanlım Emre KÖK'e çok teşekkür ediyorum. İyi ki varsınız.

Gamze UÇAR

Antalya, 2024

ÖNSÖZ

Türkiye’de 1950’lerde istihdam, eğitim, sağlık gibi birçok imkanıyla göç merkezi olan kentsel alanlar, günümüzde yerini kırsal alanlara bırakmıştır. Alt sosyoekonomik düzeye sahip grup kırsal alanlara zorunlu olarak bir dönüş gerçekleştirirken, orta ve üst sosyoekonomik düzeye sahip grup temiz hava, sessiz ve sakin yaşam gibi tercihler doğrultusunda kırsal alanlara göç etmektedir. Göç edilen bölgede bu demografik değişim mekâna yansımakta, bölgede sosyoekonomik ve sosyokültürel bir değişim yaratmaktadır. Türkiye genelinde Antalya ili, Antalya ili genelinde de Döşemealtı ilçesi rantta birinci sıradadır. Kırsaldan kentsele geçiş sürecini deneyimleyen Döşemealtı, arazi piyasası ve mülkiyette son yıllarda ciddi bir hareketlilik yaşamaktadır.

Bu tez çalışması, Döşemealtı ilçesinin kırsaldan kentsele yaşamış olduğu değişim dinamiklerinin, bölgede yaşayan yerli halk ve bölgeye çeşitli nedenler doğrultusunda göç eden yeni orta sınıf arasındaki ilişki üzerinden analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda konu ile ilgili ulusal ve uluslararası literatür taraması yapıldıktan sonra sahaya çıkılmış ve derinlemesine görüşme tekniği ve fenomenoloji deseni kullanılarak nitel bir araştırma yapılmıştır. Döşemealtı ilçesinin Yeşilbayır ve Yağca mahalleleri sakinlerinin demografik ve sosyoekonomik yapıları, derinlemesine görüşmeler sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda betimsel analiz kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, literatür taraması, görüşme soruları ve tez danışmanının uzman görüşleri doğrultusunda oluşturulan tema ve kategoriler ışığında değerlendirilmiştir.

GİRİŞ

Kırsal alanların, kapitalist sistem tarafından artı değer kaynağı olarak görülmesinin sonucunda kırsal alanlar da meta hâline gelmiş ve devlet tarafından herhangi bir şekilde desteklenmeyen, örgütlenmekte yetersiz, ihtiyaç duyulan tarımsal bilgilendirmelerden yoksun olan köylüler, tarımsal üretimin beklenen geliri getirmemesi sebebiyle kendi bireysel ekonomik çıkarını düşünerek farklı iş kollarına yönelmiştir. Dünya iklim değişikliği kaynaklı sorunların ve gıda krizinin yaşandığı bir dönemi deneyimlerken, tarım ülkesi olarak nitelendirilen Türkiye’de tarımsal üretim faaliyetlerinin ikincilleştirilmesiyle de birçok yeni probleme kapı aralanacağı yadsınamaz bir gerçektir. Dolayısıyla kırsal alanların kentleşmesi ve bireylerin toplumsal hayata yükledikleri anlamın değişmesi sonucunda tarım ve hayvancılık daha da önemsiz hâle gelmiştir. Bu süreçte toprak mülkiyetinin de değişimi kolaylaşmakta ve kırsal tarım arazileri birer rant aracına dönüşmektedir.

Yaşanan kırsal ve kentsel değişimi Türkiye özelinde değerlendirdiğimizde tarımsal üretimin oldukça belirleyici olduğu görülmektedir. 1927 nüfus sayımında tipik bir tarım toplumu olarak nitelendirilen Türkiye’de nüfusun %25’i kentlerde yaşarken, %75’i ise kırsalda yaşamaktadır (Çağlayandereli, 2019: 83-84). Sonraki süreçte yaşanan sosyolojik kırılma ise tarımda traktör kullanımının yaygınlaşmasıyla ortaya çıkan kırdan kente göçlerdir ve bunun temel sebebi de yine tarımda ortaya çıkan değişimlerdir. Tarım, 1980 sonrası neoliberal politikalarla özelleşmenin yaygınlaşmasından en çok etkilenen alanlardan biri olmuştur. Günümüze gelindiğinde ise özellikle Covid-19 sonrası daha çok artan kitlesel gıda üretimine duyulan kuşkuyla organik tarıma, pastoral yaşama, yani kırlara bir dönüş yaşanmaktadır. Dolayısıyla Türkiye özelinde hangi döneme bakılırsa bakılsın tarımsal üretimden bağımsız olarak bir sosyal değişme analizi yapmak pek de mümkün görünmemektedir; çünkü mekânsal ve toplumsal örgütlenmeler en temelinde tarımsal üretim ile açıklanabilmektedir.

Küreselleşme ve neoliberal politikalar hem kentsel hem de kırsal alanlar üzerinde bir değişimi meydana getirmiştir. Bu durum kırsal ve kentsel alanın nerede başlayıp nerede bittiği tartışmalarına dönüşmüştür. Uzlaşılan tek şey kırsal alanların kentsel alanlara doğru bir değişim gösterdiği konusudur. “Wirth, köy ile kentin bir sürekliliğin iki ucunda yer aldığını varsaymıştır” (Güçlü, 2002: 7). Ancak küreselleşme iki uç arasındaki bu sınırları belirsizleştirmiştir. Kentin nerede bittiği ve kırsalın nerede başladığı net değildir. Araştırma alanımız olan Döşemealtı’nın da bu dikotomiye birlikte yaşadığını söylemek mümkündür.

Araştırmamızda Döşemealtı'nın yaşamış olduğu kırsal ve kentsel değişim dinamikleri sürecini farklı perspektiflerden değerlendirebilmek amacıyla, kırsal özellikleri ağır bastığı düşünülen bir yerleşim yeri olan Yağca Mahallesi ve kentsel özellikleri ağır bastığı düşünülen bir yerleşim yeri olan Yeşilbayır Mahallesi'nde yerli halk ve çeşitli tercih sebepleriyle bölgeye yerleşen sonradan yerleşiklerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Döşemealtı kırsal ve kentsel bölgeleriyle heterojen bir nüfus yapısını içinde barındırmaktadır. Döşemealtı'nın kırsaldan kentsele yaşamış olduğu değişim sürecinde yerli halkın ve doğa özellikleri, müstakil ev istekleri gibi çeşitli sebeplerle Döşemealtı'na yerleşmiş olan yeni orta sınıfın deneyimlerinin sosyolojik bağlamda incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu araştırmada veriler derinlemesine görüşme tekniğiyle toplanmıştır. Kırsal özellikleri ağır bastığı düşünülen Yağca Mahallesi ve kentsel özellikleri ağır bastığı düşünülen Yeşilbayır Mahallesi'nde 20 yerli halk ve 20 sonradan yerleşik olmak üzere toplamda 40 katılımcıyla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Tez çalışması toplamda 5 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın konusu, amacı, temel araştırma sorusu, önemi ve literatüre katkısı, sınırlılıkları açıklanmıştır.

İkinci bölümde tezin kavramsal çerçevesine yer verilmiştir. Burada kır, kent, saçaklanma, tersine göç ve soylulaştırma kavramları açıklanmış, kent kuramlarından da kısaca bahsedilmiştir.

Üçüncü bölümde “*Cumhuriyet'in 100. Yılında Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Göç Sürecinin Özellikleri*” başlığı altında literatür özetine yer verilmiştir. Göç süreci, 1923-1950, 1950-1980, 1980-2000 ve 2000 ve sonrası olarak dört dönemde incelenmiştir.

Dördüncü bölümde araştırmanın yöntemi ve araştırma alanının özellikleri yer almaktadır. Bu bölümde araştırmanın yöntemi, katılımcıların özellikleri, veri toplama süreci, geçerlik ve güvenilirliğe ilişkin alınan önlemler ve araştırma sonucunda beklenen çıktılar bulunmaktadır.

Beşinci bölümde derinlemesine görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular oluşturulan tema ve kategoriler doğrultusunda betimsel olarak analiz edilmiştir. Son kısımda ise araştırmaya dair sonuç ve değerlendirmeler yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN AMACI, ÖNEMİ VE SINIRLILIKLARI

1.1. Araştırmanın Konusu

Kent olgusu ilk olarak kır-kent karşıtlığı üzerinden açıklanmıştır. Bu karşıtlığı Alman sosyolog Ferninand Tönnies cemaat (Gemeinschaft) ve toplum (Gesellschaft) kavramları ile analiz etmiştir. Cemaat özel bir alan ve kırsalı temsil ederken, toplum kamusal alan ve kent yaşamına karşılık gelmektedir (Yılmaz Aslantürk, 2019: 6).

Türkiye’de kentleşme süreci Batı Avrupa’dan daha geç başlamıştır ve 1950’li yıllar başlangıç olarak gösterilmektedir. Cumhuriyet’in kuruluşundan 1950’lere kadar olan süreçte nüfusun düşük olması sanayileşme ve ulaşım sürecinin ülke genelinde yeni gelişiyor olması gibi nedenlerle kentleşme süreci daha yavaş gerçekleşmiştir. 1950 ve sonrasında ise tarımda makineleşme, kentlerde fabrikaların kurulması gibi yaşanan birçok olay neticesinde kırdan kente göçler gerçekleşmiş ve kentleşme süreci hız kazanmıştır (Bozlu & Güçlü, 2021: 396).

Hızlı kentleşmeye hazırlıksız yakalanan kentlerde ise birçok problem ortaya çıkmaya ve kentler bu artan nüfusun ihtiyaçlarına yetememesine neden olmuştur. 1950’lerde başlayan ve 1980’lerde en yüksek seviyeye çıkan kırdan kente göç süreci de yön değiştirmeye başlamıştır. Göç etme nedeni olan çekici özellikleriyle kentler eski popülerliğini kaybetmiş ve artık çekici değil itici olmaya başlamıştır. Kentin kalabalığından, kaosundan, gürültüsünden ve güvensizliğinden kaçmak isteyenler için kırsal alanlar oldukça uygun bir mekân olmuştur. Özellikle 2000’li yıllardan sonra kentlerden kırlara geriye dönüşler gerçekleşmiştir.

Kırsal alanlara geriye dönüşler alt sosyoekonomik düzeye sahip bireyler için zorunluluk olmuştur. Çünkü kent yaşamı giderek pahalılaşmakta ve düşük gelirli haneler de bu pahalı yaşamı karşılayamadığı için köylerine geri dönmektedirler. Başka bir deyişle ekonomik nedenle kırdan kente göç eden bireyler yine ekonomik nedenle kentten kıra geriye göç etmektedir. Üst sosyoekonomik düzeye sahip bireyler içinse bu durum zorunluluk değil bir tercih sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu kesim kent yaşamının kalabalığından kaçmak için kırsal alanlara göç etmekte ve burada kendilerine müstakil evlerinde kırsal yaşam nostaljisi yaşatmaktadır. “Bugün, Türkiye’de üst sosyal tabakaların konut tercihlerine bakıldığında apartmandan bahçe kentlere, sitelere geçiş olduğu görülmektedir” (Öncü, 1999: 26-34’ten akt. Güçlü, 2002: 90). Bu konut tercih biçimi de kırsal alanların dokusunu bozmakta ve mekânsal olarak bir ayrımlaşmayı

meydana getirmektedir. Bu süreçte de tarımsal üretim ve hayvancılık yapılan basit köy yaşamı kent yaşamına evrilmekte, kırsal alanlar kentleş(tiril)mektedir.

Bu tezde de Döşemealtı'nın kırsal ve kentsel değişim dinamiklerini, kırsal alanlara çeşitli nedenlerle göç eden yeni orta sınıf ve yerli halk arasındaki ilişki üzerinden analiz edilmesi konu edilmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Eskiden tarım ve hayvancılık yapılan bir köy olarak kabul edilen Döşemealtı, farklı sosyokültürel özelliklere sahip yeni orta sınıfın bölgeye yerleşimiyle birlikte bölgede bir sosyal değişim yaşanmış ve kır-kent arasında sıkışıp kalan bir Döşemealtı ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla tam anlamıyla kırsal özelliklerini koruyamayan ve farklı sosyoekonomik profillerin yerleşimiyle kentleşmiş bir Döşemealtı ve kentin yoğun, karmaşık yapısından uzak kalmış, doğal güzelliklere sahip ve içinde yerli halkın yaşadığı kırsal bir Döşemealtı bulunmaktadır. Aynı zamanda Döşemealtı, heterojen bir sosyal yapıya sahip olması nedeniyle biz sosyal bilimciler için laboratuvar işlevi görmektedir. Ayrıca yerli halk ve bölgeye sonradan yerleşmiş olan yeni orta sınıf arasında yaşanan mülkiyet değişimi ve bununla birlikte ortaya çıkan kırsal değişim dinamiklerinin incelenerek, her iki aktör grup perspektifinden değerlendirilmesi ve analiz edilmesi amaçlanmaktadır.

1.3. Temel Araştırma Sorusu

“Antalya'nın Döşemealtı ilçesinin kırsaldan kentsele geçiş sürecinde yaşamış olduğu değişim dinamikleri nelerdir?” ile “Bu değişim süreci yerli halk ile bölgeye sonradan yerleşmiş yeni orta sınıf tarafından nasıl deneyimlenmektedir?” sorusu tezin temel araştırma sorusunu oluşturmaktadır.

1.4. Araştırmanın Önemi ve Literatüre Katkısı

Küreselleşen dünyada değişim ve dönüşüm kaçınılmazdır. 1950'lerde kırdan kente doğru yaşanan göçlere sahne olmuş Türkiye, günümüzde tam tersi bir durumu deneyimlemektedir. Bu sürecin yaşanmasında mevcut yaşam koşullarının ve bireylerin dünyaya bakışının değişmesi oldukça etkili olmuştur. Yaşanan göçlerin zorunluluktan tercihe evrilmesi ve mülkiyet yapısının değişmesi sosyal ilişkilerinde de bir dönüşüm yaratmıştır. Sosyal ilişkilerde yaşanan bu değişim

ve dönüşüm süreci mekâna da yansımaktadır. Döşemealtı aynı anda hem kır hem de kent özellikleri taşıyarak iki farklı grubun da ihtiyaçlarına cevap vermektedir. Araştırmanın yerli halk ve bölgeye sonradan yerleşmiş olan yeni orta sınıf arasında yaşanan mülkiyet değişimi ve bununla birlikte ortaya çıkan kırsal ve kentsel değişim dinamiklerinin incelenerek, her iki aktör grup perspektifinden değerlendirilmesi ve analiz edilmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Sevinç Güçlü'nün (2021a) *“Yörük Kışlağından Kırsala, Kırsaldan Kentsele: Döşemealtı'nda Sosyal Değişme ve Kırsal Soylulaştırma”* isimli makalesi Döşemealtı'nda gerçekleşen sosyal değişimi ve kırsal soylulaştırma sürecinin yaşandığını inceleyen ilk bilimsel çalışmadır. Çalışma, nüfus verilerinden ve Güçlü'nün sosyolog kimliği doğrultusunda yapmış olduğu gözlemlerden oluşmaktadır. Dolayısıyla bölgenin kırsal alandan kentsel alana değişim dinamiklerinin incelendiği ve bu sürecin yerli halk ve bölgeye sonradan yerleşmiş yeni orta sınıf perspektifinden değerlendirildiği bir alan araştırmasının olmaması sebebiyle literatürdeki bu boşluğu doldurarak katkıda bulunması beklenmektedir.

Döşemealtı'nda kırsaldan kentsele yaşanan değişim dinamiklerinin neler olduğunun inceleneceği bu çalışmada, kırsalda yaşanan bu dönüşümün hem yerli halk hem de bölgeye sonradan yerleşmiş olan yeni orta sınıf perspektifinden sosyolojik olarak analiz edilmesiyle, yapılacak olan sonraki çalışmalara yol göstermesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Türkiye'de tarım ve köylülük çalışmaları, çoğu zaman kentin ve modernleşmenin zıttı olarak tanımlanarak mevcut literatürde metodolojik ötekiler şeklinde konumlandırılmıştır. Kentlere artan yoğun göçlerle kentsel araştırmalar popülerleşmiş, köyler egzotik olarak bakılan mekânlar hâline gelmiş ve köy araştırmaları görmezden gelinmiştir. Ancak köylerin kırsala dönüşümü ve sonraki süreçte kentleşmeye yönelik dinamiklerinin ortaya çıkmasıyla kırsalın önemi üzerinde yeniden düşünme yoluna gidilmiştir. Dolayısıyla kentin ötekisi olarak konumlandırılan kırsalın öznelğini kazanması ve yapılacak kırsal alan araştırmalarına yeni açılımlar yaratması umulmaktadır. Tez çalışmasının tamamlanması ve başarıyla sonuçlanması durumunda bilimsel olarak yayınlanarak mevcut literatüre katkıda bulunması planlanmaktadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma kapsamında görüşülen katılımcılar 18 yaş ve üzerindedir. 18 yaş altı katılımcılar araştırma kapsamına dahil edilmemiştir.

“Nitel çalışmaların doğası gereği, bu tür çalışmalardan elde edilen bulguların tüm örnekleme genellenebilirlik özelliği yoktur. Ancak nitel çalışmalarda, katılımcılar açısından

maksimum çeşitliliğe özen göstererek, konu ile ilgili derinlemesine bilgi vermek; bir başka ifadeyle, araştırmanın bilgi zenginliğini sağlamak mümkündür. Oysa sadece kesit bilgi veren nicel çalışmalarda böylesi bir zenginlik mümkün değildir” (Rossman & Rallis, 2011’den akt. Köse, 2019: 191). Yapılan görüşmeler Döşemealtı ilçesinin Yeşilbayır ve Yağca mahallelerinde ikamet eden yerli halk ve sonradan yerleşiklerle sınırlandırılmıştır ve bu bölge özelinde değerlendirilmiştir, Dolayısıyla araştırma sonucunda edinilecek bulgular, kırsaldan kentsеле değişim yaşayan diğer bölgelere genellenemez.

İKİNCİ BÖLÜM

KIRSAL VE KENTSEL DEĞİŞİM DİNAMİKLERİ

2.1. Kır ve Kent Kavramlarına Atfedilen Anlamlar

Temel olarak “ilişkiler bütünü” anlamına gelen yapı kavramı, toplum ya da örgüt içindeki sistemlerin bir araya gelerek oluşturduğu karmaşık ilişkilerin tümünü ifade etmektedir (Güçlü, 2022: 15). Toplumsal yapı, değişimi de içinde barındırmaktadır. Dolayısıyla bir toplumun toplumsal yapısını anlatırken o toplumda yaşanan değişim göz ardı edilemez. Değişimin varlığı toplumsal yapının statik değil dinamik olduğunu gösterir. Ancak bu dinamizm toplumsal ilişkilerdeki gibi hızlı bir değişim değildir. Toplumsal yapıdaki değişimler oransal olarak daha yavaş gerçekleşir. Aynı zamanda “yapı tek bireyin oluşturamayacağı belki değiştiremeyeceği belki de ortadan kaldıramayacağı bir dizgedir” (Güçlü, 2022: 15).

Türkiye’nin toplumsal yapısını anlamak kırsal ve kentsel yaşamdaki değişim ve dönüşüm sürecini anlayıp analiz etmekten geçmektedir. Aşağıda kır ve kent tanımlamaları yapıldıktan ve kuramsal arka planları açıklandıktan sonra değişim dinamikleri olarak nitelendirilen saçaklanma ve soylulaştırma kavramlarından bahsedilecektir.

2.2. Kır ve Kırsallaşma

1924 tarih ve 442 sayılı kanun köyü “ekonomik yapısı büyük ölçüde tarıma dayanan, kendine özgü toplumsal ilişkileri bulunan, belirli bir yerleşme bölgesi sınırlarına sahip, en küçük idari üniteyi teşkil eden ve nüfusu 2000’e kadar olan yerleşmelerdir” şeklinde tanımlar (Ilık Bilben, 2022: 423).

“Köy toplulukları genelde tarımla uğraşan, içinde bulundukları toplum bütünüyle ortak çıkarları az olan, sınırlı ölçüde örgütlenmiş bulunan, birbirleri karşısında da güçlü özerlik eğilimleri gösteren; toplumsal çevreden çok doğal çevreyle yoğun ilişkilerde bulunan, birkaç düzine ile birkaç yüz arasında değişen sayıda hanelerden kurulu, belli ve özenle korunan sınırları bulunan topluluklardır” (Ozankaya, 1987: 219’dan akt. Arslan, 2003: 5).

Köy, nüfusu kente nazaran küçük, farklılaşmanın pek görülmediği, toplumsal denetimin oldukça yüksek ve yüz yüze ilişkilerin yaygın olduğu toplumdur. Köy toplumuna biz bilinci hakimdir. Kent ise nüfusu daha büyük, farklılaşmanın fazla, toplumsal denetimin düşük

gerçekleştiği ve ben bilincinin hâkim olduğu toplumdur (Özensel, 2018: 48). Bu tanımlamalara bakıldığında Döşemealtı ilçesi ne köy ne de kent tanımına tam anlamıyla uymamakta hem köy hem de kent özellikleri göstermesi nedeniyle incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Özensel (2018), köylerde yaşanan toplumsal değişme nedenlerini şu şekilde özetlemiştir:

- Ulaşım imkanlarındaki gelişmeler,
- Tarımsal teknolojinin yaygın kullanılması,
- Ekonomik faaliyetlerin çeşitliliği ve üretim bilincinin artması,
- Eğitim imkanlarındaki gelişmeler,
- Kitle iletişim araçlarındaki gelişmeler,
- Tarımsal desteklerin artması (Özensel, 2018: 54-59).

“Covid-19 pandemisi diğer birçok şeyle birlikte tarımda kendi kendine yeterliliğin, tarım işçilerinin, yerel üretimin, doğal değerlerin, gıda hakkının öneminin, tarımsal işgücündeki güvencesizliğin ve kırılganlığın boyutunu açıkça gözler önüne sermiştir” (Ilık Bilben, 2022: 471).

2.3. Kent ve Kentleşme

“Kent; toplumsal, siyasal, yönetsel ve ekonomik alanların bütün vatandaşlar için var olduğu yaşam alanıdır” (Hayta, 2016: 166).

Dar anlamda kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artması olarak tanımlanabilen kentleşme, değişimi anlatan dinamik bir kavramdır. Kent nüfusu doğurganlığın ölümlülükten yüksek olmasıyla ve köylerden kentlere göçlerle artış göstermektedir. Kentsel nüfus az gelişmiş ülkelerde gelişmiş ülkelere göre daha hızlı artış göstermektedir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki en önemli iki sorun da hızlı nüfus artışı ve kentleşme olmaktadır (Keleş, 2014: 19-20).

Kentleşme, yalnızca nüfus hareketi değil aynı zamanda bu nüfus hareketini yaratan ekonomik ve toplumsal değişmelerin bütünü anlamına gelmektedir. Ekonomik değişme, üretim biçiminin değişmesi anlamına gelmektedir ve tarımsal üretimden daha ileri bir üretim düzeyine geçiş kentleşmenin bir başka şekilde tanımlanmasıdır. Bu tanımlamaya göre kentleşme sürecinin bir ucunda tarımsal özellikleri ağır basan köy, öteki ucunda ise tarım dışı faaliyet gösteren kent bulunmaktadır (Keleş, 2014: 20-21).

Kentleşmenin nedenlerine baktığımızda *itici*, *iletici* ve *çekici faktörler* olarak ayırmak mümkündür. *İtici faktörler*, nüfusun kırdan ve tarımdan kente itilmesidir. Kırsal yapıda yaşanan değişimler nüfusun kırdan kente doğru itilmesine neden olmuştur. Tarımsal üretimin beklenenin altında kalması ve gelir getirmemesi, tarım arazilerinin parçalı olması, tarıma makinenin girmesi ve böylece emek açığının ortaya çıkması kırsal yapıda yaşanan değişimlerdir. *İletici faktörler*, iletişim, haberleşme ve ulaşım imkanları anlamına gelmektedir. Köy ve kent arasındaki en büyük engel olarak kabul edilen mesafeler, ulaşım imkanlarının iyileştirilmesiyle artık engel olarak görülmemektedir. *Çekici faktörler* ise, kentlerde kurulan fabrikalardaki istihdam açığı, eğitim, sağlık imkanlarının fazla olması olarak gösterilebilir (Keleş, 2014: 47-51). Yaşanan tüm bu değişimler sonucunda kırdan kente doğru nüfus hareketleri başlamış ve kentleşme süreci hız kazanmıştır.

Türkiye’de kentleşme hareketlerinin en önemli özelliği bu hareketlerin çok hızlı gerçekleşmesi ve bu hareketler sonucunda her kentin aynı ölçüde büyümemesidir (Keleş, 2014: 63). Bu da İstanbul, Ankara, İzmir gibi kentlerde yığılma yaratmaktadır. Bunun sonucunda ise hızlı kentleşme, çarpık kentleşme, sağlıksız kentleşme gibi çeşitli şekillerde tanımlanabilen problemler ortaya çıkmaktadır.

Kent ve kentleşme birçok bilime konu olmuş ve çeşitli kuramlar ortaya atılmıştır. Dört ana başlıkta ele alabileceğimiz kent kuramları *sosyal kuram*, *ekolojik kuram*, *kültürel kuram* ve *kentleşme ve yaratılmış çevre kuramıdır* (Güçlü, 2002). Aşağıda bu kuramlar detaylı olarak ele alınacaktır.

2.3.1. Sosyal Kuram (Durkheim, Weber ve Marx-Engels)

19. yüzyılda kent doğrudan bir araştırma nesnesi olmadığı için klasik sosyologlar geliştirdikleri toplumsal değişme kuramları ve kavramsallaştırmaları üzerinden kenti ele almışlardır (Güllüpcinar, 2012). Sosyolojinin kurucuları olarak kabul edilen Durkheim, Weber, Marx ve Engels kent konusunu farklı açılardan değerlendirmişlerdir. Durkheim, toplumsal iş bölümü ve dayanışma türleri üzerinden kenti değerlendirmiştir. Mekânik dayanışma, basit, benzeşmeye dayalı, homojen ve geleneksel toplumlarda görülen dayanışma türüdür. Bireyler, kolektif bilincin ön planda olması nedeniyle bireysel kimliklerini kaybederek topluluğun bir parçası haline gelirler. Durkheim için kırsalda mekânik dayanışma hakimdir. Organik dayanışma ise, kompleks, farklılaşmaya dayalı, heterojen ve modern toplumlarda görülen dayanışma türüdür. Bu toplumlarda uzmanlaşma ve bireyselleşme ön plana çıkmaktadır. Kentlerde organik dayanışma görülmektedir. Durkheim’a göre toplumsal iş bölümü geliştikçe

mekânîk dayanışmanın hâkim olduğu toplum tipinden organik dayanışmanın hakim olduğu toplum tipine geçilmektedir. Başka bir deyişle toplumlar geleneksel toplumdan modern topluma, kırdan kente şeklinde ilerlemektedir.

“Weber (2000) kenti ayrıcalıklı kılan şeyin özerklik olduğunu belirtmiş ve bir yerleşmenin kent sayılması için mutlaka belirli niteliklere sahip olması gerektiğini belirtmiştir. Bunlar pazar yeri, savunma amaçlı kale, özerk bir yönetim ve bu yönetimi seçmede ihtiyaç duyulacak katılımdır. Weber’e göre, özellikle kent yerleşmesini kırdan ayıran şey, özerk yönetim ve sivil demokrasidir. Çünkü kent bireye özgürlük sunan bir yerleşme birimidir” (Turut & Özgür, 2018: 4). İdeal tipler üzerinden toplumsal değişme tanımlaması yapan Weber için ideal kent ancak belirli niteliklere sahipse mümkündür.

Marx ve Engels kapitalist üretim ilişkileri, sınıf çatışmaları ve sınıf bilinci üzerinden kenti değerlendirmişlerdir. Marx’a göre en önemli toplumsal değişmeler kapitalizmin gelişimiyle birlikte gerçekleşmiştir. Marx kapitalist girişimler için iki ana bileşen belirlemiştir. Bunlardan birincisi sermaye, ikincisi ise sermaye birikimi sonucunda ortaya çıkan ücretli emektir. Sermaye sahipleri egemen sınıfı oluştururken nüfusun büyük bölümünü ücretli emek ile çalışan işçi sınıfı oluşturmaktadır. Sanayileşmenin yaygınlaşmasıyla da eskiden geçimlik ekonomiyle hayatını idame ettiren köylü kentlere göç ederek sanayi işçilerini oluşturmuştur (Giddens, 2012: 50-51). Marx işçi sınıfının sınıf bilincinin oluşmasında kentin önemine işaret etmiştir. Köylülerin bu bilince sahip olmadığını belirten Marx için, feodal üretim ilişkilerinde sömürülen köylülerin birbirlerinden mekânsal olarak ayrı olmaları örgütlenmeleri önündeki en büyük engeldir (Şengül, 2001: 11-12). Dolayısıyla kentler örgütlü sınıf bilinci oluşturmak için en ideal mekânlardır.

2.3.2. Ekolojik Kuram

Kent sosyolojisi literatüründe Chicago Okulu olarak da anılan ekolojik kuram, Robert Ezra Park ve Ernest Watson Burgess tarafından geliştirilmiştir ve bu iki sosyolog ilk kentsel araştırmalar okulunu kurmuşlardır. Park için kent, endüstri bölgeleri, etnik topluluklar ve çeşitli alışkanlık alanlarını içermektedir. Kentin fonksiyonel özelliklerine göre oluşan bu doğal alanlar birleşerek kent ekolojisini oluşturmaktadır (Özdemir, 2010: 52-53). “Kent merkezlerinde, iş, ticarî kuruluşlar ve eğlence merkezlerinin yoğun bir biçimde toplanması eğilimi söz konusudur. Bu merkezi çevreleyen “iç kentte” çok sayıda ucuz daire veya pansiyona sahip çürümeye yüz tutmuş mahalleler vardır. Daha uzakta, en dıştaki orta sınıf banliyöleriyle birlikte, fazla hareketlilik göstermeyen işçi sınıfı alanları olacaktır” (Giddens, 2010: 93-94).

Park'a göre kent araştırmaları iki temel noktaya odaklanmalıdır. Birincisi kent nüfusunun kaynağının ne olduğu, başka bir deyişle nüfusun doğal mı yoksa göçlerle mi arttığının tespitidir. Ayrıca nüfusun dağılımı, hangi bölgelerde yoğunlaştığının sebep ve sonuçları da belirlenmelidir. İkincisi ise kentteki meslek grupları ve sınıf özellikleridir. Bunların birbirleriyle olan ilişkileri de incelenmelidir; çünkü kent ilişkileri, ortak bağlar değil ortak çıkarlar doğrultusunda sendika birliklerinde örgütlenmektedir (Koyuncu, 2011: 37).

Park, kentleşme sürecini doğal seleksiyon, rekabet gibi Darwinci bakış açısıyla açıklamaktadır. “Bu nedenle, Park ve ekolojistler için kent, kendine ait bir hayatı olan bir organizma veya sosyal ormandır” (Güllüpcinar, 2012: 8).

2.3.3. Kültürel Kuram

“Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme” isimli makalesinde kent yaşamının evrensel niteliklerini oluşturmaya çalışan Louis Wirth, kenti kırdan ayıran özellikler olarak nüfusun büyüklüğü, yoğunluğu ve heterojenliği olduğunu savunmaktadır. Nüfusun büyüklüğü, kentte birçok farklı kültürün bir arada olması, benzer kültürlerin bir araya gelerek farklı kültürlerden kendilerini ayırmaları anlamına gelmektedir ve bireyler farklı kültürlerle karşı kayıtsızlık davranışı geliştirmektedir. Aynı mekânda fiziksel mesafe olmamasına rağmen hiçbir şekilde iletişim kurmayan insanlar ortaya çıkmaktadır (Güllüpcinar, 2012: 10). Simmel (2015) de *Metropol ve Tinsel Hayat* makalesinde “kent, büyüklüğüyle doğru orantılı olarak bireyselleşmeye yol açar” diyerek kent yaşamında ikili ilişkilerin kır yaşamından bambaşka bir noktaya dönüştüğünü ifade etmiştir.

Nüfusun yoğunluğu, nüfusun büyüklüğünde bahsedildiği gibi fiziksel mesafenin azalırken sosyal mesafenin artması anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle insanlar kentte daha çok yan yana gelirlerken aralarında kurulan iletişimin niteliği de o ölçüde azalmaktadır. Bu da kentte çok farklı kültürlerin bir arada yaşayabilmesine imkan tanımaktadır (Özdemir, 2010: 56).

Nüfusun heterojenliği, kentin parçalı ve tabakalı bir sosyal yapıya sahip olması nedeniyle bireylerin farklı sosyal gruplara katılabilmesi, tek bir gruba ait olmadığı anlamına gelmektedir. Farklı sosyal ve değişken statülere sahip olma zorunluluğu bireylerde kişilik yapısının da parçalı olması sonucunu meydana getirmiştir (Koyuncu, 2011: 40).

2.3.4. Kentleşme ve Yaratılmış Çevre Kuramı

Mekân, yalnızca insanların barınma ihtiyacını karşılayan dört duvardan ibaret değildir, insan ilişkilerini değiştiren ve dönüştüren dinamik bir yapıya da sahiptir. Lefebvre'nin de ifade

ettiği gibi “*Mekân, yalnızca edilgin bir locus değildir... Mekân, hâlihazırdaki üretim biçimine özgü bilgi, eylemdir... Mekân canlıdır. Yaşar, yaşatır. Üretir, üretilir.*” Dolayısıyla mekân fiziki bir değişimin de ötesinde ekonomik, sosyal, siyasi yapıdan da bağımsız değildir (Şentürk, 2014: 85-86). Küreselleşmenin etkisiyle sınırlar ortadan kalkmış ve mekanlar somut anlamın dışında soyut anlamlara bürünmüşlerdir. Farklı yaşam biçimleri, farklı kültürel alışkanlıkların ortak olarak deneyimlendiği kentsel mekanlar bireylere yeni yaşam deneyimleri kazandırmaktadır ve bu deneyim kent mekânında anlamlı hale gelmektedir (Aytaç, 2017: 9).

Mekân ve insan karşılıklı olarak birbirini etkilemektedir. Yaşam merkezi olan mekân, insanın kimliği ve aidiyetinin oluşması sürecinde etkin bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda insanların göç etmelerinde hem neden hem de sonuç niteliği kazanan mekân, insanların yaşamlarını nerede ve nasıl sürdüreceklerini belirlemektedir. Kent yaşamının getirdiği kaos, huzursuz ve kalabalık ortam mekânlarda da kendini göstermiştir. Özellikle *kutu gibi* diye tasvir edilen ve kent yaşamında oldukça yaygınlaşan 1+1 evler insanı standartlaşmış bir mekâna sıkıştırmaktadır. Bu mekânda kendini mutlu, huzurlu ve özgür hissedemeyen bireyler kırsal yaşamın sakinliği ve nostaljisine duydukları özlemle kırsal mekanlara göç etmektedirler.

Manuel Castells, kentin ideolojik bir içeriği olduğunu savunmaktadır. Kentsel sistem, emeğin tüketim yoluyla yeniden üretilme sürecinin bir parçası ve kent hizmetlerinin kolektif tüketim olan kısımları siyasal hale gelmeye elverişlidir. Sonuç olarak bu siyasal süreç kentsel toplumsal hareketlere yol açarak kapitalist sistemi çökertebilir (Keleş, 1993: 98). “Kent ve mahallelerin mimari özellikleri ve planları, farklı sosyal gruplar arasındaki çatışma ve mücadeleleri yansıtır. Örneğin gökdelenler, kâr elde etme amacıyla yapılabildiği gibi teknoloji ve güven aracılığıyla kent üzerinde paranın gücünü sembolize ederler. Dahası bu dev binalar, kapitalizmin yükselme döneminin katedralleridir” (Castells, 1983: 103’ten akt. Koyuncu, 2011: 44).

Mekânın toplumsal bir ürün olduğunu iddia eden Henri Lefebvre’ye göre, mekânın üretim sürecinde yeni toplumsal ilişkiler de yaratılmaktadır. Mekân ideolojiden bağımsız düşünülemez, her zaman politik olmuştur. Asıl önemli olan kapitalist toplumda mekânın nasıl üretildiği ve bu üretim sürecinde ortaya çıkan çelişki analizlerinin nasıl olacağıdır. Kapitalist toplumda sermaye, mekânı bir metaya dönüştürmüştür ve mekân edilgen olmaktan çıkıp işlevsellik kazanmıştır (Güllüpcinar, 2012: 13-14). Başka bir deyişle gündelik yaşamda kapitalist ilişkiler mekân aracılığıyla yeniden üretilmekte ve mekân politik bir kimlik kazanmaktadır.

Sermayenin kentleşmesi ve kentsel yaşamda kapitalizmin yarattığı eşitsizlikler üzerine odaklanan Harvey'e göre kent, toplumsal ve coğrafi anlamda artı ürünün toplanmasıyla oluşmaktadır. Artı ürünün nasıl kullanılacağına kararı da küçük bir grubun inisiyatifine bağlı olarak gerçekleşmektedir. Dolayısıyla kent toplumsal sınıflardan bağımsız düşünülememektedir (Turut & Özgür, 2018: 12-13).

“Harvey’e göre kent sistemi, kapitalist endüstrinin bitmek bilmeyen yüksek kazanç arayışlarının bir ürünüdür. Örneğin, otomobil talebindeki artış ve diğer tüketim araçlarına olan talep, alt kentleşmenin yaygınlaştırılmasıyla sağlanmıştır. Mekânın biçimlenişi, büyük firmaların, fabrika, yönetim merkezi, ofis vb. için yer seçimlerinin bir fonksiyonudur. Arsaya ve emlağa yatırılan para, endüstriyel sektörün karlılığını arttırmaya yönelik olup kent sistemini de buna göre şekillendirmektedir” (Bıçkılı, 2006: 116).

Aşağıdaki Tablo 2.1’de “kent” teriminin farklı tanımları ve bu farklı tanımların işaret ettiği farklı olgular gösterilmiştir ve bu tablo kente ilişkin açıkladığımız kuramsal açıklamaları özetler niteliktedir:

Tablo 2.1 Olgu ve Tanım Ekseninde Kent Kavramı

	Olgu	Tanım
Simmel	Bireyin zihinsel olarak inşa edildiği ve birçok etkileşimin yaşandığı mekânsal olgu	Modern ilişki kalıplarının en tipik özetini sunan metropol, bir yandan tek tek atomik düzeyde en küçük ilişki biçimlerini, diğer yanda ise o ilişki biçimlerinin karşılıklılığının en üst bağlamının ifadesi
Wirth	Parçalı ilişkilerin yoğun olduğu ve bütünlükten uzak hayat rollerinin egemenliğine dayalı kültürel temelli yaşam tarzı	Toplumsal açıdan birbirine benzemeyen insanların göreceli olarak geniş bir alanda, yoğun bir biçimde ve sürekli olarak birlikte bir yere yerleşmiş insan toplulukları
Burgess	Doğanın, özellikle de insan doğasının bir ürünü	Uygar insanın doğal habitatı ve "tek veya ortak merkezli dairelerden meydana gelmiş bölgeler"

Lefebvre	Toplumsal bir ürün olarak mekân temsili ve temsili mekân	Üretim ilişkilerinin yeniden üretiminin tam yeri
Castells	Toplumsal yapıdaki kolektif tüketim merkezlerinin mekânı Akışlar uzamının düğüm noktaları	Yapısal sistemin ürettiği inorganik çevrenin mekansal birimi Enformasyon toplumunu şekillendiren ve ona hükmeden toplumsal pratiklerin yeni mekânsal pratiği akışlar mekânıdır.
Harvey	Artı ürünün mobilize edilmesine dayanan, kapitalizme paralel gelişen olgu	Kent, sermaye birikimini örgütleyerek yeniden üretilen bir üründür.
Friedmann	Dünya ekonomisi ile eklemlenme ve emeğin yeni mekânsal dağılımı referansları ile oluşan dünya kenti	Uluslararası sermayenin yoğunlaştığı ve yığıldığı temel alanlar ve düğüm noktalarıdır.
Sassen	Hizmet ve finans sektörünün küreselleşmesiyle akışkan nitelikli oluşumlar olarak küresel kent	Yenilikçi ürünler için piyasa oluşturan, yenilik merkezi olan yerler
Smith	Yabancılaşmanın yeniden üretimiyle soylulaştırılarak modernize edilen kent yapısı	Banliyoleşme ve rant farkının belirginleştiği ve sermayenin merkezileştiği mekanlar

Kaynak: Erkan, 2014: 170-171’den akt. Yılmaz Aslantürk, 2019: 10-11.

2.4. Kırın Kentleşmesi ve Kentin Kırsallaşması

Mevcut literatüre baktığımızda özellikle son yıllarda araştırma öznesinin kırdan kente kaydığını görebiliriz. “Ulusal kalkınmacılığın sona ermesi ve Türkiye ekonomisinin yeniden yapılanması, dikkati kırsal kesimden hemen tümüyle kent odaklı yeni araştırma konularına kaydırды” (Keyder & Yenal, 2013: 10).

Peki neden kır çalışmaları bu kadar önemlidir? “Ekonomisiyle, siyasetiyle, ekolojisiyle kentle kırın birbirine bu kadar çok yaklaştığı ve de tarımın sanayi, hizmet ve finansla bu kadar girift ilişkiler içine girdiği bir dönem belki de hiç olmadı. Böyle bir dünyada değişen

yoksulluğu, mülksüzleşmeyi, dışlanmayı, etnik şiddeti, toplumsal eşitsizlikleri de bunlara karşı verilen mücadeleleri de tartışabilmek için tarımı ve kırdaki dönüşümü konuşmak gerekiyor” (Keyder & Yenal, 2013: 10-11). Dolayısıyla kenti ve kentin getirdiği/ortaya koyduğu sorunları anlamak, kır anlamak ve analiz etmekten geçmektedir.

Nüfus sayımları üzerinden Türkiye’yi okuduğumuzda giderek kentleşen bir ülke konumuna geldiğini söylemek mümkündür. Birçok farklı şekilde açıklanabilen kent ve kentleşmenin net bir tanımı olmamakla birlikte, bir yerleşim yerinin belli ölçütler üzerinden kır ya da kent olduğunu anlamak için bazı ölçütler kullanılabilir. Örneğin 1924 yılında yayınlanan Köy Kanunu’na göre, nüfusu yirmi binden fazla olan yerleşim yerleri kent olarak kabul edilmektedir. Ayrıca bir yerde belediyenin olup olmaması da o yerin kent olması için ölçüt olabilir. Ancak TÜİK kent tanımlamalarında bu ölçütleri dikkate almamaktadır. TÜİK verilerindeki kentleşme oranı il ve ilçe merkezlerinin nüfusları toplamına göre belirlenmektedir; buna benzer biçimde, aynı rakamlardaki köy nüfusu da bucak ve köy nüfuslarının toplamıdır (Duru, 2017: 174).

İngiltere’de ortaya çıkan Sanayi Devrimi tüm dünyada yeni bir dönüşüm yaşanmasına neden olmuştur. Geleneksel üretimden makine üretimine geçilmesi, işçi sınıfının kentlerde ortaya çıkması ve bu sınıfın emeğini düşük ücretler karşılığı satması yeni problemlerin doğmasına neden olmuştur. Bu problemler sosyolojinin kurucuları olan Max Weber, Karl Marx ve Emile Durkheim tarafından kavramsallaştırılmıştır. Weber, toplumsal değişimin ancak karşılaştırmalı tarihsel analiz yapılarak anlaşılabilirliğini savunurken Marx, yabancılaşma, sınıf, emek değeri, artı değeri gibi kavramlarıyla Marksist ekolü ortaya çıkarmıştır. Durkheim ise Adam Smith’in piyasayı dengede tutan “görünmez el” kavramından hareketle toplumsal sistemi mekânîk ve organik dayanışmayla açıklamıştır (İçli, 2022: 128).

1950’lerde kır ve kent toplumsal değişiminin iki ayrı ucunda yer alırken özellikle 2000 ve sonrasında sınırlar ortadan kalkmış ve kır ve kent kavramları iç içe geçmiş hatta birbiri yerine bile kullanılmaya başlanılmıştır. Dolayısıyla net ayrımlarla kır ve kent tanımlaması yapmak değişimin yönünü belirtmek oldukça zordur. Çünkü kır ve kent hem hiç olmadığı kadar birbirine yaklaşmakta hem de karşılıklı olarak değişim süreci yaşanmaktadır.

2.4.1. Saçaklanma

Kırdan kente yaşanan yoğun göç akımı kentleri hazırlıksız yakalamış ve kentler hızlı kentleşme sürecini deneyimlemiştir. Plansız, düzensiz kentleşme birçok problemi de beraberinde getirmiştir. Hızlı kentleşme baskısı ile kentler, kent çeperindeki kırsal alanlara doğru yayılım göstermeye başlamıştır. Literatürde saçaklanma ya da kentsel saçaklanma olarak

tanımlanan bu alanlar ne tam anlamıyla kentin ne de tam anlamıyla kırsal karakteristik özelliklerini taşımamaktadır. Buralarda meydana gelen hızlı ve kontrolsüz dönüşüm plansız ve düzensiz yerleşim alanlarının ortaya çıkmasına ve kentsel saçaklanma alanlarının kırsal ve kent arasında sıkışıp kalmalarına neden olmuştur (Kanbak, 2013: 12).

“Kırsal’ın saçaklanma olarak kavramlaştırdığı bu özgün mekânsal dönüşüm sürecinde, metropolün çevresi, düzensiz bir şekilde yayılan değişik ölçekteki sanayi kuruluşları, bu iş yerlerinde çalışanların düzensiz konut bölgeleri ile kuşatılmıştır. Bir başka anlatımla, ileri teknolojiye büyük sanayi kampüslerinin yerleşmesinden bir süre sonra, onların etkisi ile metropoliten kent ile uydu sanayi bölgesi arasında kalan kırsal yörelerde düşük kaliteli konutlar ve küçük işyerleri oluşur. Bu yerleşme yerlerinin bir kısmı geleneksel köylere de çok yakındır” (Kaçmazoğlu, 2017: 402).

Metropoliten kentlerin çeperlerine doğru gerçekleşen saçaklanma eğilimi yeni yerleşim yerlerinin doğmasına ve bu yerleşim yerine yakın olanların da değişime uğramasına neden olmaktadır. Nüfusun kentlere göçleri sonucunda kentler büyüyerek çevreye yayılmakta, kent çevresinde bulunan kırsal alanlar da kentleşme niteliği kazanmaktadır. Karşılıklı gerçekleşen bu süreçte de hem sosyal yaşam hem de mekân üzerinde bir değişim yaratmaktadır (Yenigül & Cihangir Çamur, 2013: 228).

2.4.2. Tersine Göç (Counterurbanization)

Kentleşmeye hazırlıksız yakalanan kentlerde başta altyapı olmak üzere birçok problem ortaya çıkmıştır. Bu problemler de kentlerin itici özellikleri olmaya ve kırsal alanları çekici hale getirmeye başlamıştır. “Literatürde counterurbanization olarak kavramsallaştırılan bu süreçler esasında kentlerden köylere doğru bir karşı göç hareketine gönderme yapmaktadır. Kavram, basitçe köylerde yaşamaya başlayan kentli çalışanlara gönderme yapmaktadır. Kentlerdeki geniş iş imkanlarından vazgeçmeden kırsal alanlarda ikamet amacıyla kırsala doğru bir göç anlamına gelmektedir” (Perkins, 2006: 243-258’den akt. Güçlü, 2021a: 77).

Tersine göç, kimi araştırmacılar tarafından kentten uzaklaşma olarak tanımlanmaktadır ve bu durum Türkiye için çok da yeni bir durum olarak sayılmamaktadır, “özellikle kent çeperlerindeki kırsal alanların banliyöleşmesi, kırsal alanlarında gelişen yazlık konutlar ve emekli yerleşimleri 1980’lerden bu yana devam eden bir süreçtir” (Başaran Uysal, 2024: 41).

Tezcan (1989: 38-40) tersine göçü kalıcı ve geçici olmak üzere ikiye ayırmıştır. Kırsala geçici göç, kentlilerin yaylalara, tatil köylerine, yazlığa gidişleri olarak açıklanırken; kırsala kalıcı göç ise kentin büyümesinden kaynaklı nüfusun kırsal alanlara kayması ve kent

çeperlerindeki kırsal alanların kentin bir parçası olması anlamına gelmektedir. Bireyler kentin kalabalığından, kirli havasından kaçma amacıyla kentin yakınlarındaki kırsal alanlara ev yaptırarak buraya yerleşmektedirler. Fabrikaların kent dışına kurulması ve büyük kentlerde yaşanan geçim sıkıntısı da tersine göçü meydana getirmektedir (Altunok, 2021: 31).

Tersine göç (counterurbanization) kavramı üçüncü bölüm olan *Cumhuriyetin Yüzüncü Yılında Türkiye’de Toplumsal Değişme ve Göç Sürecinin Özellikleri* bölümündeki 2000 ve sonrası başlığı altında detaylı olarak anlatılacaktır.

2.4.3. Soylulaştırma (Gentrification)

Soylulaştırma (gentrification) 1980 sonrasında kentlerde yaşanan bir mekânsal ayrımlaşma örneğidir. İlk olarak İngiliz sosyolog Ruth Glass tarafından ortaya atılan soylulaştırma kavramı, 1960’larda İngiliz soylu sınıfının, işçi sınıfının yaşamış olduğu Londra semtlerini işgal edercesine yerleşmesi ve burada yaşayan dar gelirli nüfusun buradan dışlanmasını tanımlamak için kullanılmıştır. Glass’ın bahsetmiş olduğu bu soylu sınıf da zamanla yeni orta sınıfa dönüşmüştür (Sönmez & Geniş, 2013: 128-131).

“Hamnett soylulaştırmayı sonuçları itibariyle fiziksel, ekonomik ve kültürel bir olgu olarak görmekte ve soylulaştırma sürecini, orta sınıf ve yüksek gelirli grupların çalışan nüfusun yaşadığı heterojen alanlara göç etmesi ve burada bulunan yerli yerleşimcileri yerinden etmesi veya yer değiştirmelerine neden olması şeklinde tanımlamaktadır” (Ergun, 2004’ten akt. Çeker & Belge, 2015: 78).

Soylulaştırma (gentrification) kavramı sosyal değişme dinamiklerinden biridir. Soylulaştırma, yeni orta sınıf ve işçi sınıfının karşılaşmasıyla başlayıp işçi sınıfının yerinden edilmesiyle sonuçlanmasındır. Yeni orta sınıfın bu alanlara talebi ve mülkiyetin değerlendirilmesi süreci yerinden edilmeyi meydana getirmektedir. Nedenleri ve sonuçları bakımından toplumsal eşitsizlik yaratan soylulaştırma, toplumsal ayrılmanın mekâna yansımaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda yatırım olanakları yaratan soylulaştırma kentsel yapılanma sürecinin hem bir parçası hem de bir sonucu olmaktadır. Soylulaştırmayla beraber mülkiyet durumu ve arazi değerleri üzerinden rant piyasası yaratılarak belirli toplumsal sınıflar ayrıcalıklı konuma gelmektedir (Şen, 2016: 128).

“Savage ve Warde (1993) soylulaştırmayı birbiriyle uyumlu dört süreçte şöyle açıklamaktadır:

- a) Yeniden yerleşim ve bu yerleşimlerdeki yoğunlaşma gibi nedenler yerleşik bir grubun daha yüksek bir toplumsal statüdeki başka grup tarafından yerinden edilmesine yol açar.
- b) Yapılı çevredeki dönüşüm, mekândaki belirli estetik özellikleri ön plana çıkarmaktadır. Bu süreç yeni yerel hizmetlerin oluşumunu da gündeme getirmektedir.
- c) Soylulaştırma kültür, yaşam biçimi veya en azından tüketici tercihleri ve sınıf ilişkileri gibi ayrımlarla bölünmüş olan kişileri bir araya getiren bir oluşumdur.
- d) Mülkiyet değerlerinin ekonomik olarak yeniden düzenlenmesi yapı endüstrisi için ticari fırsatlar yaratır. Yerel mülkiyetteki özel sahiplik ise bu sistemin kapsamını belirler” (Savage & Warde, 1993’ten akt. Şen, 2016:129).

Eskiden kent merkezleri yeni orta sınıfın yaşam mekânı, işçi sınıfı ise kent merkezine uzak banliyölerde, kentten ayrı konumlanan ücra yerlerde yaşamaktayken zamanla kent merkezlerinin değil banliyölerin cazip gelmeye başlamasıyla mekânın örgütlenmesinde bir değişim yaşanmıştır. Artık yeni orta sınıf kent merkezlerini değil kent merkezine uzak banliyöleri yaşam ve yatırım merkezi olarak tercih etmişlerdir. Dolayısıyla göçler de kent merkezinden kent dışına doğru kaymıştır. Ülkemizde 1980 ve sonrasında görülmeye başlanan soylulaştırma süreci ilk olarak İstanbul’da gerçekleşmiş ve soylulaştırma sürecini Türkiye örneğinde ilk olarak deneyimleyen İstanbul ilinde çeşitli araştırmalar yapılmıştır (Uysal, 2006; Çeker & Belge, 2015; Koç, 2015; Sandıkçı & İlkuçan, 2007).

“Kent mekânının giderek daha varlıklı kesimler için yeniden üretilmesi” (Sönmez, 2014: 43) ile sonuçlanan soylulaştırma süreci mülkiyet değişimini meydana getirmekte, aynı zamanda da “sistemik olarak bir mülksüzleştirme döngüsü yaratmaktadır” (Sönmez, 2014: 52).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CUMHURİYETİN 100. YILINDA TÜRKİYE’DE TOPLUMSAL DEĞİŞME VE GÖÇ SÜRECİNİN ÖZELLİKLERİ

3.1. Toplumsal Değişme

Toplumsal değişme, bir toplumda ya da toplulukta tüm kültürel süreçlerin yaşanması sonucu meydana gelen bütünsel farklılaşmadır. Başka bir deyişle toplumsal değişme, belli bir dönemdeki insan davranışlarında, insan ilişkilerinde, insan ilişkilerini düzenleyen kurumsal örgütlenmede bunu biçimlendiren koşullardaki değişmeye işaret etmektedir. Toplumsal değişme, mevcut durumu tespit eder ve ona ilişkin farklılaşmayı anlatır. Dolayısıyla değişme, değerlerden arınmıştır, olumlu ya da olumsuz, iyi ya da kötü gibi değerler atfetmez, şuradan şuraya diyerek yön de belirtmez. Toplumsal değişme bazı dönemlerde ve mekânlarda çok yavaş gerçekleşirken bazı dönemlerde daha hızlı gerçekleşebilmektedir. Eskiden kuşaklararası çatışmalar gerçekleşirken günümüzde değişimin hızından kaynaklı olarak aynı kuşaklar arasında bile çatışmalar, adaptasyon sorunları görülebilmektedir.

Toplumsal değişmeyi tanımlamak zordur, çünkü her an her şey değişim ve dönüşüm halindedir. Yunan filozofu Herakleitos’un “aynı nehirde iki kere yıkanılmaz” sözü toplumsal yaşamda her şeyin sürekli olarak devinim halinde olduğunu anlatmaktadır (Giddens, 2012: 77-79).

Toplumsal değişmeyi etkileyen faktörlere baktığımızda fiziksel çevre, siyasal faktörler, kültürel faktörler, teknolojik faktörler ve demografik faktörler olarak sıralamak mümkündür. Bunlardan kısaca bahsedecek olursak:

- 1- **Fiziksel çevre:** Mevcut doğa ve coğrafi koşulların, mevcut toplum üzerinde ve ilişki yapısındaki sürece işaret eder. Beslenme sistemi bile fiziksel çevrenin etkisiyle toplumdan topluma farklılık gösterebilmektedir. Bazı toplumlar sebze ağırlıklı, bazı toplumlar et ya da baklagil ağırlıklı beslenebilir.
- 2- **Siyasal faktörler:** Siyasi gücün kimin elinde olduğu toplumsal değişimi ciddi ölçüde etkilemektedir. Avcı ve toplayıcı toplumlarda bu etki en azdır; çünkü topluluğu harekete geçirebilecek siyasal yetke yoktur. Ancak bütün diğer toplum türlerinde ayrı politik düşünceye sahiplerin varlığı, bir toplumun izlediği değişim ve gelişim yönünü güçlü biçimde etkileyebilir.
- 3- **Kültürel faktörler:** İnsan etkinliklerinin getirdiği yaratımlar ve bu yaratımların yayılımı başka bir deyişle paylaşımı toplumsal değişmeye yol açabilir.

- 4- Teknolojik faktörler:** İnsanın varoluşunu ürettiği toplumsal süreçte insan etkinliğini kolaylaştırıcı, mevcut doğayla ilişkisinde, kendini üretmesinde eylemini farklılaştıracak araç gereç sistemini işaret eder. Teknolojinin sağladığı olanak insan eylemleri üzerinde çok kısa bir sürede değişmeye etki edebilmektedir. Teknolojinin toplumsal yaşamın dönemlere ayrılmasında büyük bir önem vardır. Matbaanın icadı, buhar makinesi gibi icatlar mevcut değişmeyi ve süreci etkileyen öğelerdir.
- 5- Demografik faktörler:** İnsan sayısındaki insan yoğunluğuna ilişkin farklılaşmadır. Hızlı nüfus artışı, göç, toplu ölümler toplumsal değişmeyi etkileyen dinamiklerdendir (Giddens, 2012: 77-88).

3.2. Türkiye'nin Göçlerle Geçen Yüzyılı

Toplumsal değişme Türkiye tarihinde daha çok kentleşme ve göç süreçleriyle kendini göstermektedir. Dolayısıyla kentleşme ve göç sürecinden bağımsız olarak toplumsal değişmeyi açıklamak mümkün değildir. Büyük bir savaştan çıkmış ve henüz yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti kırsal bir yapı göstermekte ve 1927 nüfus sayımlarına baktığımızda nüfusun neredeyse %75-80'i kırsalda yaşamaktaydı. Tarım ülkesi olan Türkiye tarımsal üretimi de geçimlik olarak yapmaktaydı ve ülkenin kalkınması ve sanayileşmesi amacıyla Beş Yıllık Kalkınma Planları hazırlanmıştır.

Yeni bir Türkiye yaratma girişimi olarak Atatürk tarafından birçok inkılaplar yapılmış ve sanayileşen bir Türkiye için gerekli olan tüm adımlar atılmıştır. İzmir İktisat Kongresi toplanmış ve “Mustafa Kemal kongre açılışında Türkiye’de var olan arazi ve doğal kaynaklara göre nüfus azlığının, işgücü eksikliğinin ancak sermaye yoğun üretim teknolojisi kullanılarak giderilebileceğini belirtmiştir. Türkiye’de sosyal devletçiliğin karma ekonomi uygulamalarının tohumları bu kongrede atılmıştır” (İçli, 2022: 131).

Türkiye’nin tarım ülkesinden sanayi ülkesine dönüşmesi amacıyla kentlerde çeşitli fabrikalar kurulmuştur. 1926’da Alpullu ve Uşak Şeker Fabrikaları, 1927’de Bünyan Dokuma Fabrikası ve Bursa Dokumacılık Fabrikası, 1928’de Ankara Çimento Fabrikası, 1935’te Paşabahçe Cam Fabrikası (Evsile, 2018: 112-114) gibi fabrikalar kurulanlardan yalnızca birkaçıdır. Sonrasında da bu fabrikalarda çalışacak insan gücüne ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Bu istihdam ihtiyacı da kırdan kente göç sürecinin ilk halkasını oluşturmuştur.

Tarım topraklarının yetersizliği nedeniyle tarımsal üretimin artık eskisi kadar haneyi besleyememesi, kırsal nüfusun kentteki istihdam ihtiyacını karşılamak ve kentin eğitim, sağlık ve sosyal imkanlarından faydalanmak amacıyla kente göç etmesi sonucunu meydana

getirmiştir. Mevcut toprakların miras yoluyla bölünmesi de bu çözülmeyi hızlandıran faktörler arasındadır.

1950'ler kırdan kente göç sürecinin yoğunlaşmaya başladığı tarih olarak gösterilebilir. Tarıma traktörün girmesiyle ortaya çıkan emek açığı, Marshall Yardımları, miras yoluyla bölünen topraklar ve aile içi çatışmalar kırsal nüfusun kente göç sürecini hızlandırmıştır. Aynı zamanda savaş döneminde kaybedilen insan gücünün yeniden kazanılması amacıyla nüfusu arttırma politikaları uygulanmıştır ve bu politikalar da 1950'lerde meyvesini vermiştir. Artan nüfus da iş gücüne ihtiyaç duymuştur ve yoğun göç sürecine hazırlıksız yakalanan kentlerde plansız ve sağlıksız kentleşme ortaya çıkmıştır. Bu süreçte kentlerde işsizlik, plansız yapılaşma, altyapı yetersizliği gibi birçok sorun meydana gelmiştir.

Kırdan kente göç eden nüfus ne tam anlamıyla kırsal ne de tam anlamıyla kentsel özellikler taşımakta ve arada kalmışlığı yaşamaktadır. Toplumsal değişimin en belirgin gözlemlenebildiği bu geçiş sürecinin hafifletilmesi için *tampon kurumlar* ortaya çıkmıştır ve gecekondular da bunlardan biridir.

1980'lere geldiğimizde ise neoliberal politikalarla özelleştirmelere kapıların aralandığı, serbest piyasa ekonomisinin hüküm sürdüğü küresel bir dönem ortaya çıkmaktadır. Bu dönem aynı zamanda kırdan kente göçlerin en yoğun yaşandığı dönem olmuştur. Hızlı kentleşmenin getirdiği sorunların en çok rahatsızlık verdiği bu dönemde kentsel yaşam ve kentleşme anlayışı da sorgulanmaya başlamıştır.

Kentleşme ve kent hayatının sorgulanması 2000'lerde insanların yeni arayışlara yönelmelerine neden olmuştur. Önceleri kırdan kente gerçekleşen göç akımı tersine dönerek kentten kıra gerçekleşmeye başlamıştır. *Tersine göç (counterurbanization)* olarak adlandırılan bu süreç kentin eskisi gibi çekici değil aksine itici hale gelmesinin sonucunda kırlara dönüşü ifade etmektedir. Özellikle Covid-19 pandemisi sonrası steril yaşam ihtiyacı da tersine göç sürecinin yaşanmasını hızlandırmıştır.

Sonuç olarak Türkiye'de toplumsal değişmeyi anlamak ve açıklamak göç sürecinden bağımsız düşünülememektedir. Türkiye'nin yaşamış olduğu göç süreci aşağıda dönemlere ayrılarak detaylı bir şekilde anlatılacaktır.

3.2.1. 1923-1950 Dönemi: Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Kent Olma Çabaları

1923 yılında yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti hem savaştan yeni çıkmış hem de Osmanlı'nın borçlarıyla baş başa kalmış bir devlettir. Daha borçların nasıl ödeneceği konusunda bir çözüm bulamamış yeni kurulan devleti, 1929 Dünya Ekonomik Buhranı vurmuştur. Parça parça ödenen Osmanlı borçlarının son taksiti ancak 1954 tarihinde

ödenebilmiştir. Tarım ve hayvancılık ülkesi olan Türkiye 1929 Dünya Ekonomik Buhranından oldukça etkilenmiştir. Bu buhranın milli ekonomiye etkisini azaltmak içinse yeni vergiler uygulanmıştır (M Güçlü, 2022: 92-99).

17 Şubat – 4 Mart 1923 tarihleri arasında henüz Cumhuriyet ilan edilmeden İzmir İktisat Kongresi toplanmıştır. Bu kongredeki asıl amaç ülkenin hızla sanayileşmesiydi ve bunun için de devletin oldukça müdahaleci olduğu bir ekonomi politikası uygulanmalıydı. Bu politikanın asıl amacı ithalatın sınırlandırılarak sanayileşme sürecinin hızlanması ve böylece ülke ekonomisinin kalkınmasını sağlamaktı. Bu da ancak girişimci bir sınıfın olmasıyla mümkündü. Dolayısıyla sosyal devletçilik ve karma ekonomi politikalarının ilk nüveleri bu kongrededir (İçli, 2022: 131).

1930'lu yıllara geldiğimizde 1920'lerde uygulanan serbest piyasa ekonomisinin beklenen sonuçları vermemesi ve 1929 Dünya Ekonomik Buhranının etkileriyle korumacı ve desteklemeci politikalar 1940'ların sonuna kadar devam etmiştir. 1929 Buhranı küçük köylüleri yoksullaştırmış ve köyden kente göçleri arttırmıştır. Köyden kente göç eden köylüler kentlerde geçici olarak çalıştıkları için fiyat dalgalanmaları yaşanmasına da neden olmuştur (Ilık Bilben, 2022: 431).

Kırdan kente göçün nedenlerine baktığımızda itici, çekici ve aracı güçler olmak üzere üç ana unsur ortaya çıkmaktadır. İtici ve çekici güçler kırdan kente göçü doğrudan etkilerken, aracı güçler dolaylı olarak etkilemektedir. Kente daha önce göç etmiş olanların durumu o bölgede göçün hızlanmasına ya da yavaşlamasına neden olabilmektedir. Kente tutunan kişi geride kalanlara iyi bir örnek olurken, tersi durumunda göçü engelleyebilmektedir (Özensel, 2018: 123).

İkinci Dünya Savaşı döneminde Türkiye savaşa girmemiş ancak her an girecekmiş gibi hazırlık yapmış ve 1 milyondan fazla insanı silah altına almıştır. Bu durum da üreticilerin, tüketicilerin sonucunu meydana getirmiştir. Hem tarımsal üretimde hem de hayvancılıkta gözle görülür bir düşüş meydana gelerek ekonominin bozulmasına neden olmuştur (M. Güçlü, 2022: 107). Savaşa girme ihtimaline yönelik seferberlik uygulanmış ve bu da ekonomiyi olumsuz etkilemiştir. Üretimde daralma meydana gelerek askeri harcamalar artmış, sonucunda da enflasyon tırmanışa geçmiştir (Çiftçi Yeşiltuna, 2016: 79).

İkinci Dünya Savaşı'nın uzamasıyla Milli Koruma Kanunu uygulamaya konulmuş, Varlık Vergisi ile tüccar ve büyük çiftçilerden vergi alınmış ancak yine de ülke giderlerinin karşılanmasına yetmemiştir. Sonuç olarak, Milli Mücadele giderlerini karşılamak amacıyla çiftçilerden vergi alabilmek için Toprak Mahsulleri Vergisi çıkartılmıştır. Ancak köylülerden

alınan bu vergi uygulamadaki başarısızlığı sonucunda 1946 yılında kaldırılmıştır (M. Güçlü, 2022: 107-112).

3.2.2. 1950-1980 Dönemi: Kentleşme ve Gecekondulaşma

Türkiye’de tarımsal yapıda ortaya çıkan üç değişme kentleşmeye neden olmuştur. Birincisi makineleşmenin ortaya çıkmasıyla topraktan kopuş yaşanmıştır. Tarıma makinenin girmesi emek açığını meydana getirmektedir. İkincisi toprak mülkiyetindeki kutuplaşmadır. Üçüncüsü ise entansif yani modern tarıma geçiştir. Modern tarım uygulamalarıyla da emek açığı ortaya çıkabilmekte ve köylüler işsiz kalabilmektedir (Erkan, 2004: 113-114). Dolayısıyla tarımda yaşanan değişimler sosyal yapıda da bir değişim meydana getirmiş ve kırdan kente göçü teşvik ederek kentleşmenin önünü açmıştır.

1950’li yıllarda Demokrat Parti (DP) döneminde, özellikle karayollarının yapımına hız verilmiştir. Böylece hızlı iç göçler gerçekleşmiş ve geçimlik üretim yapan köylü, pazar için üretim yapmaya başlamıştır. Sonuç olarak küçük meta üretimi hızla yayılmıştır (Özensel, 2018: 55). Sonraki dönemlerde özellikle 1929 Buhranı sonrasında yaşanan üretim ve piyasa değişikliği en çok köylüleri etkilemiştir.

Bu dönemde tarıma açılmamış alanlar ekilmeye başlanmıştır. Makineleşme, iyi tohum ve ilaç kullanımı yaygınlaştı, sulama sistemlerinin de çoğalmasıyla tarımda verimlilik yükselmiştir. İkinci Dünya Savaşı ile Marshall Planı devreye girmiş ve kırsal kalkınma projeleri yaygınlaşmıştır. 1960’ların sonlarına doğru yüksek verim getiren tohumlar denenmeye başlanmış ve 1970’li yıllar, kimyasal girdi kullanımı ve makineleşmenin de artmasıyla tarıma geçişin yoğun olarak yaşandığı yıllar olmuştur (Keyder & Yenal, 2013: 106). Ancak bu durum beklenen etkiyi yaratmamıştır. Tarımsal üretimi kalkındırmak amacıyla yapılan uygulamalar kırdan geniş bir işgücünü işsiz bırakmış ve köylüler iş bulmak amacıyla kentlere göç etmişlerdir. Dolayısıyla tarım temelli politikaların sonuçları kırsal alanlarda değil büyük kentlerde etkisini göstermiştir. Kırlardan kentlere doğru bir anda yaşanan ve kentlerde de emek fazlalığını ortaya çıkaran yoğun göçler, özellikle 1950’ler ile 1980’li yıllar arasındaki kentleşme sürecinin en önemli belirleyicisi olmuştur (Şengül, 2017: 424-425).

2. Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlandığında Türkiye’de kentleşme oranı %29,9 olmuştur (Akış, 2022: 200). Bu artış olumlu gibi görünse de hızlı kentleşmeye hazırlıksız yakalanmış kentlerde başta barınma ve işsizlik sorunu olmak üzere birçok probleme zemin hazırlamıştır. “1965 yılında 15-64 yaş grubunda sanayi sektöründe istihdam edilenlerin nüfusa oranı %8,7 hizmet sektöründe çalışanların oranı %10 olmuştur. 1960 ve 1970’li yıllar aynı

zamanda nüfus fazlasının işgücü olarak Batı Avrupa'ya göç ettiği bir dönem olmuştur" (Özbey & Yücel, 2001'den akt. Akış, 2022: 200).

Kentleşme oranının artmasında asıl neden nüfusun doğal artışı (iç dinamik) değil; iç göç (dış dinamik) hareketleridir. Yoğun göç akımına hazırlıksız yakalanan kentlerde kamusal hizmetlere, altyapı yatırımlarına, istihdam artışına talep artmış ancak bunların karşılanamaması sonucunda gecekondulaşma, yoksulluk, işsizlik ve kentsel bütünleşme sorunları baş göstermiştir (Çağlayandereli, 2019: 376). Kentin yeni yoksullarının barınma sorununa çözümü gecekondular, işsizliğe çözümü ise enformel ekonomi olmuştur (Şengül, 2017: 425). Enformel sektör, kayıt dışı ekonomi olarak da tanımlanabilmektedir. Bu sektör çalışanları birçok sosyal haklardan mahrum bırakılarak güvencesiz işlere sahip ve emeklerinin karşılığını alamayan çalışanlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla kentin cazibesine kapılan ve köyünde de buna mecbur kaldığı için büyük hayallerle kente gelmiş olan köylü, belki de kendi köyünde ekonomik olarak daha iyi bir duruma sahip olabileceken şimdi kentte daha zor bir yaşam sürmek zorunda kalmıştır.

Tarıma traktörün girmesiyle 1950'lerde köylerden kentlere yoğun bir göç yaşanmış ve Türkiye kentleşme sürecini deneyimlemeye başlamıştır. Böylece kentin çekici, köyün itici faktörleri tartışılmaya başlanmıştır. Bu süreçte kentin köy üzerinde oldukça belirleyici olduğu görüşü de yaygınlaşmıştır. Kent değerlerinin köyler üzerinde bir değişim yarattığı bu yaygın düşünceye ek olarak, köy değerlerinin de kentler üzerinde etkisi bulunmaktadır. Köy ve kent değerlerinin bu karşılıklı yayılması da Rurbanizasyon denilen olayı ortaya çıkarmıştır. Köyün kentten yalıtıldığı yaygın kanının aksine kentlerden köylere bir dönüş gerçekleşmiştir (Türkdoğan, 2006: 70-71).

Tarımda makineleşmeyle birlikte kırdan insan gücüne olan ihtiyacın azaldığı ve bu sebeple yeni istihdam arayışıyla kırdan kente göçü etkilediğine dair yaygın bir görüş vardır. Ancak burada gözden kaçırılmaması gereken kente göç eden bireylerin hala kırsaldan maddi olarak desteklendiğidir. Bu da kente göç edenler kendilerini genellikle kentteki geçici işçiler olarak görmüşlerdir (Keyder & Yenal, 2013: 146).

Tarımda makineleşme üretim artışını meydana getirirken aynı zamanda kimyasal (suni) gübreler yoğun olarak kullanılmaya başlanması sonucunu doğurmuştur. Bu da başta böcek ilacı olmak üzere birçok zararlı ilacın kullanılmasına neden olmuş ve doğa dostu tarım yöntemleri yerini doğa dostu olmayan, insan sağlığı için risk oluşturan endüstriyel üretim modeline bırakmıştır (Özensel, 2018: 165).

Gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerde yaşanan kentleşme süreci hızlı ve plansız şekilde yaşanmakta ve birçok problemi ortaya çıkarmaktadır. Hızlı ve plansız kentleşmenin mekandaki yansıması ise gecekondulardır. Kent merkezlerinde ya da kent çeperlerinde yaygınlaşan gecekondu, daha çok kırsaldan göç etmiş ve enformel sektörlerde çalışan nüfusun barınma ihtiyacını karşılayan mekanlardır. Gecekonduların kentlerde yaygınlaşması zaman içerisinde kentlerde bir sorun haline gelmiş ve kentsel dönüşüm bu problemin çözümü olarak sunulmuştur. Başlarda plansız kentleşmeye bir çözüm olarak sunulan kentsel dönüşüm, neoliberal dönemde kentsel mekanların rant aracı olarak görülmesi sonucunda daha farklı problemleri ortaya çıkarmıştır (Dündar & Kaya, 2022: 302-304).

Neoliberalizmle beraber her şeyin metaya indirgendiği ve değişim değeri üzerinden şekillendiği günümüz küresel dünyasında kentsel dönüşüm de bir çözüm değil yeni sorunların habercisi olarak karşımıza çıkmaktadır. “1983-1987 yılları arasında çıkarılan 2805, 2981, 3290 ve 3366 sayılı imar affı yasaları kapsamında, mevcut gecekondu ve kaçak yapılar affedilmiş, gecekondu sahiplerine tapu tahsis belgesi verilmiş ve en çok dört kata kadar apartman yapmalarına izin verilerek gecekonduların dönüştürülmesi amaçlanmıştır. Yap-sat metodu ve müteahhit eliyle gerçekleştirilen bu dönüşüm sonucunda gecekonduların yerini tekdüze ve beton ağırlıklı konutlar almış; kentin imar ve toprak rantı yüksek alanları apartmanlaşırken, müteahhit tarafından kârlı görülmeyen alanlar dönüşmeden kalmıştır (Kara, 2011, s. 173). Dolayısıyla kullanım değerleri yerine değişim değerlerinin ön plana çıkmasıyla birlikte kentler, rant ve sömürünün mekânları haline gelmiş, sosyal ve mekânsal ayrışmaların en açık şekilde gözlenebildiği alanlar olmuşlardır” (Dündar & Kaya, 2022: 305). 1980-2000 Dönemi başlığında bu konu daha detaylı açıklanacaktır.

3.2.3. 1980-2000 Dönemi: Neoliberalizm ve Kentleşemeyen Kentler

Dünya genelinde küreselleşmenin hız kazanması, Sovyet Bloğunun dağılması ve sonrasında yaşanan ulus devletlerin sınırlarının tekrardan tartışılması, Türkiye’de ise 11 Eylül olayları sonrasında tekrar tartışılmaya başlanan Doğu-Batı medeniyetleri ve çok kimlikli toplum yapısı Türk sosyolojisini şekillendirmiştir (Köktürk, 2022: 63). Dünyada ve Türkiye’de yaşanan siyasi ve ideolojik tartışmalar Türk toplumunu ve Türk sosyoloji literatürünü de etkileyerek 1980 sonrasında köklü değişimlere neden olmuştur. Bu dönem ele alınan konular arasında kadın, aile, medya, gündelik hayat gibi mikro konuların yanında göç, gecekondu, kentleşme sorunları gibi konular da yer almıştır (Köktürk, 2022: 63).

Marshall Planı, tarımda makineleşme, devletin tarımdan elini çekip yapmış olduğu özelleştirmeler vs. derken kırsalda emek açığı ortaya çıkmıştır ve “bu süreç, kırsal dönüşümünün hızlanmasına yol açmıştır” (Öztürk, 2014: 64). “Bunun sonucu olarak, geliri azalan çiftçi köyden kente göç etmek durumunda kalmış ve yoksulluğu kente taşımıştır. Aynı dönem içinde işsizlik oranı ve sosyal sorunlar da artmıştır” (Öztürk, 2014: 83). “Ancak işsizliğin kırsal kesimde, tarım sektöründe daha derin bir biçimde yaşanmakta olduğunu hemen eklemek gerekiyor. Tarım ülkesinden sanayi ülkesine geçiş sevdasının bir sonucu olarak tarım ve hayvancılık sektörünün yalnız başına bırakılması, kırsal kesimde işsizlik oranlarını yukarı doğru çekmiştir. Bugünün işsizlik oranlarındaki en büyük kümeyi tarımın oluşturması da bu yargıyı doğrulamaktadır” (Duru, 2017: 178-179). Dolayısıyla yanlış tarım ve hayvancılık politikaları sonucunda desteklenmeyen ve yalnız bırakılan köylüler, kırsaldaki işsizlikten kurtulmak ve iş bulmak için kente göç etmişler ancak kente de tutunmaları oldukça zor olmuştur. Köyüne geri dönse yine aynı sorunlarla baş başa kalacak olan köylüler, kentte karın tokluğuna çalışarak yaşam mücadelesi vermek zorunda kalmışlardır.

1950’lerde tarıma traktörün girmesiyle beraber kırdan kente göçle tanışan Türkiye için 1980’li yıllar ve sonrasında bazı problemler ortaya çıkmaya başlamıştır. Özellikle bu dönemde daha da hızlanan ve önceki dönemlere kıyasla daha farklı idari ve siyasi politikalar uygulanan kentler hızlı kentleşme sürecini deneyimlemişlerdir. Bunun sonucunda kırdan kente göçün ilk halkasının gecekonduları merkezden daha da dışarı taşmış ve kentin saçaklanarak büyümesine neden olmuştur. Bu durumun plansız yaşanması da birçok problemin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Kırsal kalkınma, yalnızca ekonomik kalkınmayı hedeflemez; aynı zamanda sosyokültürel faaliyetleri içeren çok boyutlu bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Amaç sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde bölgede yaşayan bireylerin yaşam standartlarını yükseltmektir (Özensel, 2018: 174-175). Başka bir deyişle “şehirli olma”, “şehirlileşme” konusu Türkiye gerçekliğindeki asıl sorundur. Çünkü köylü yalnızca demografik olarak hareketlilik yaratmamakta; aynı zamanda köylü kimliğini şehre taşımaktadır (Güçlü, 2002: 4).

Türkiye’de köyden kente göçü teşvik eden birçok neden vardır. Bunlardan birisi de örgütlenmiş bir ekonomik yapıda bulunmayan örneğin işportacılık, hamallık gibi marjinal işlerin varlığıdır. Bu işler kentin taleplerine göre ortaya çıkmaktadır ve alt gelir gruplarının da pazar ekonomisi içinde yer almalarına olanak sağlamıştır (Erkan, 2004: 83). Bu durum da kayıt dışı ekonomiyi yani sosyal güvencesi olmayan enformel sektörü ortaya çıkarmıştır. Marjinal sektörün kenti çekici yapmasının nedeni kırsal yaşamda bir uzmanlığı olmayan ama kente göç etmek isteyen kesimin kendini güvence altına alabileceği düşüncesidir. Çünkü bireyler herhangi

bir fabrikada iş bulamasa bile marjinal sektörlerden birinde çalışıp kent yaşamını sürdürebilirler. Ancak bu durum kent yaşamında olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. “Sermaye gereksinmesinin olmayışı ve herkesin kendi işinde çalışması, örgütsüzlük ile birlikte, kaçınılmaz olarak düşük üretkenlik ve yüksek iş değiştirme oranını getirmektedir” (Erkan, 2004: 147). Dolayısıyla bu örgütsüzlük durumu denetimi zorlaştırmış ve kırdan kente gerçekleşen yoğun göçü engelleyememiştir. Bu durum başta yoğun nüfus artışı olmak üzere birçok problemi de beraberinde getirmiştir. Yoğun göç sonucunda ortaya çıkan hızlı kentleşmenin en somut örneği gecekondu mahallelerinin kentte saçaklanarak büyümesidir.

Kapitalist sistemin getirdiği pazar için üretim anlayışı ve küresel tarım şirketlerinin tarımsal uygulamaları özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki küçük tarım işletmelerini olumsuz yönde etkilemiştir. Küresel ölçekte uygulanan bu politikalarla baş edemeyen küçük tarım işletmeleri de iflas ederek ya kendi topraklarında tarım işçisi olarak çalışmaya başlamış ya da kente göç etmek zorunda kalmıştır. Bu süreç özellikle 1980 sonrası uygulanan neoliberal politikalarla daha da artmıştır (Öztürk, 2014: 48). Türkiye’de 1950’lerde başlayan kırdan kente göç akımı 1980’ler sonrası neredeyse kontrol edilemez boyuta ulaşmıştır ve kentte yeni sorunların doğmasına yol açmıştır. Kar maksimizasyonu anlayışıyla daha da fakirleşen köylü en sonunda yersiz yurtsuz kalmış ve kentlerde ortaya çıkan sorunların kaynağı olarak görülmeye başlanmıştır.

“Cumhuriyet’in başında %75 düzeyinde olan kırsal nüfus, 1950’lere kadar sabit kaldıktan sonra bu yıllar içerisinde kentlere doğru hareketlenmeye ve bu anlamda oransal olarak azalmaya başlamıştır. 1980 sonrası ise bu hareketlilik, kır nüfusunun mutlak azalma eğilimine girmesiyle bir göç dalgasına dönüşmüştür. Türkiye’de ilk kez 1980-1985 döneminde kırsal nüfus mutlak olarak azalmaya başlamıştır” (Öztürk, 2014: 62-63).

Türkiye’de son yıllarda toprak, emek, kredi, girdi ve ürün piyasalarında radikal değişiklikler yaşandı. Bu da kırsal bölgelerde belirsizlik ve güvensizlik duygusunu giderek arttırdı. Piyasa ve teknolojinin yaşadığı radikal dönüşümler, köylülerin durağan kırsal yaşamını önemli ölçüde etkiledi. Başta tarımsal girdiler olmak üzere yaşam giderek metalaştı. Dış ticaret ve sermaye rejiminin de liberalleşmesiyle tarımsal üretimi yeniden yapılandırdı (Keyder & Yenal, 2013).

Türkiye’de 1980 sonrası tarımda ortaya çıkan yapısal değişimin hatlarını şu şekilde özetlemek mümkündür. Tarıma yönelik koruyucu ve düzenleyici devlet tavrı değişerek, kimyasal gübreye verilen küçük bir destek dışında devlet desteği kaldırılmıştır. Daha önce yabancı sermayeye kapalı olan tohum olayı, yerli ve yabancı sermayeye neredeyse tamamen açılmıştır. Tamamen dış rekabete açılan ekonomide imalat sanayi ve hizmetlerinin rekabet

gücünü arttırmak için tarımın araç olarak kullanılması eğilimi artmıştır. Yapılan yasal düzenlemeler bir yandan köylünün yoksullaşmasını şiddetlendirirken, diğer yandan temel ekonomik faaliyeti olan tarım ve hayvancılığı da yapamaz hâle gelmesine yol açmıştır (Çiftçi Yeşiltuna, 2016: 84-87).

“Yakın geçmişte saman ithali, yüksek soğan fiyatları, yüksek et ve süt fiyatları, sağlıksız gıdaların üretimi, hasat maliyeti işgücü maliyetini karşılamadığı için hasat edilemeyen ürünler, göçmen işçilerin kötü yaşam ve çalışma şartları, tarım topraklarının azalması gibi pek çok olayda görüldüğü üzere, mevcut sistem sorunlu bir sistemdir” (Öztürk vd. , 2020: 84). Son iki yıl içerisinde de bambaşka bir noktaya gelmiş olan mevcut ülke ekonomisi, köylünün neden tarım ve hayvancılık yap(a)madığını daha da anlaşılır kılabilmektedir. “Tarımdan elde edinilen kazançlardaki belirsizliğin giderek çoğalması ve aynı zamanda tarımsal üretim ve diğer ihtiyaçlar için nakit ihtiyacının artmasına paralel olarak, tarım dışı işler kırsal ailelerin gelir kapısı hâline gelmiştir. (...) Bu süreç, özellikle turizmin ve inşaat sektörünün büyümesi sayesinde kırsal bölgelerde alternatif istihdam kaynaklarının gelişmesiyle önemli ölçüde desteklendi” (Keyder & Yenal, 2013: 93). Alıcı ve satıcı, başka bir deyişle tüketici ve üretici arasındaki mesafe gittikçe artmaktadır. Üretici ve tüketiciler arasında aracılık yapan perakendecilerin, komisyoncuların artışı piyasada ciddi bir hareketlenmeye neden olmuştur. Dolayısıyla bu mesafenin ve aracılarn gittikçe artması demek üreticiden tüketiciye ulaşana dek ürünün üstüne kâr marjı eklenmesi demektir. Örneğin üreticinin 10 birime sattığı ürün tüketiciye ulaşana dek 100 birim olmaktadır. Bu durum da üreticinin tarımdan koparak farklı iş kollarına yönelmeleri, tarımsal arazilerini terk etmeleri, hatta bu arazileri rant olarak görüp satmaları gibi birçok sonucu meydana getirmiştir. Tarımdan beklentisini karşılayamayan köylü arazisini rant aracı görmekte ve böylece kırsal alanlardaki mülkiyet değişimi de çok daha hızlı gerçekleşebilmektedir. Kırsal alanlar yerli halktan çok bölgeye sonradan yerleşen yeni orta sınıfa ev sahipliği yapmaktadır.

Kentin nerede başlayıp nerede bittiği belirsizliği, kentin metropoliten bir nitelik kazanmasıyla ilişkilidir. Bunun sonucunda kır-kent ayrımı kaybolmuş ve köylü-kentli dikotomisi anlamsız hâle gelmiştir. Son yasal değişikliklerle köylü hayatı sürenler de büyükşehir belediyesi içinde oldukları için kentli nüfusa dahil olmuştur. Kentte yaşayan bazı bireylerin de kent hayatı sürüp, yılın bazı dönemlerinde çiftçilik yaparak tarımsal üretime katkı sağlaması, bu iç içe geçme durumunu belirginleştirmektedir (Kömürcüoğlu, 2019: 160-161). “Özellikle Büyükşehir yasasıyla mahalleye dönüşen köyler, kır sosyolojisinin temel problemlerini başka boyutlara taşımıştır. Yeni bir kırsal alan tanımlaması zorunluluğu ortaya

çıkıştır” (Özensel, 2018: 45). Eskiden köy olan birçok bölge artık büyükşehirle bağlanarak mahalle adını almıştır. Bu süreçte de birçok yeni sorun ortaya çıkmıştır. Bunlar:

“Merkeze yakın ilçe veya köylerin kırsal karakterine uyumsuz bir şekilde şehirleşme olması, Kentsel saçaklanmanın artması,

Birbirinden farklı tipo-morfolojik özellikte yerleşmelerin uyumsuz bir şekilde bir araya gelmesi,

Alışagelmiş parselasyon stratejisi sonucu kentten kıra kademeli geçişin sağlanamaması, Bütünleşik bir ulaşım sisteminin olmaması sonucu kontrolsüz büyümenin görülmesidir” (Can, 2022: 1135).

Türkiye’de tarımsal arazi kullanımında yaşanan değişim incelendiğinde, nüfus artışıyla birlikte tarıma açılan arazi miktarında da önemli bir artışın gerçekleştiği görülmektedir. 1928’de 6,6 milyon hektar alanda tarım yapılırken, 1980’li yılların sonunda yaklaşık 28 milyon hektar seviyesine yükselmiştir. Tarım arazisi miktarındaki bu artışa karşın, 1990’lı yılların başından itibaren tarım alanlarında daralma meydana gelmiştir. Tarım arazilerinin tarım dışı kalması, yanlış tarımsal faaliyetler ve yanlış arazi kullanımı sonucu ortaya çıkan toprak bozunumudur (Özensel, 2019: 217). “Çalışma sahasında tarım topraklarının kaybedilmesinin nedenleri; tarım topraklarının insanların şahsi menfaatleri nedeniyle imara açılması, plansız ve çarpık kentleşme, yanlış tarım politikaları ve yasal düzenlemeler, toprakların miras yasası nedeniyle küçülmesi tarımın rantabl olmayışı ve bu nedenle tarım topraklarının farklı sektörlere kayması, turizm nedeniyle yapılan gereksiz büyüklükteki konaklama alanları ve toplum olarak aşırı lüks tüketim alışkanlığıdır” (Doğan, 2018: 196).

Tarımın biyolojik temellerinden kopması da insanların doğadan kopması da rasyonalizasyonun bir sonucudur. Örneğin Antalya ilinin Serik ilçesinde eskiden pamuk tarlalarının olduğu araziler şimdilerde yerini seralara bırakmıştır; çünkü çiftçilere göre artık pamuk değil sera para etmektedir. Böylece sulak alanlar kurutulmuş ve kalitesi düşük topraklar da iyileştirilerek sera tarımına açılmıştır. Dolayısıyla pamukta girdi fiyatları artmış ve pazarlamada sorunlar çıkmıştır. Pamuk tarlasından para kazanamayan köylüler de eğimli arazilerini düzleştirerek seraya yönelmiştir. Bütün bunların sonucunda ise ekolojik, ekonomik ve sosyal sorunlar meydana gelmiştir. Sürdürülebilir olmayan tarımsal uygulamalar, kırsal alanlar ve tarımsal arazilerin rant aracı hâline gelmesi, iklim değişikliği kaynaklı problemler gibi sebeplerle tarım alanları azalarak verimsizleşmekte ve bizleri gıda krizine her geçen gün daha da yaklaştırmaktadır. Sosyal yaşamın sürdürülebilirliği, doğanın ve ekolojinin sürdürülebilirliğine bağlıdır. Dolayısıyla başta tarımsal üretimde esas alınması gereken sürdürülebilirlik uygulamaları toplumsal yaşamın her alanına entegre edilmelidir.

Sermayenin dolaşımı mekânsal örgütlenmeyi değiştirerek, yeni toplumsal ilişkileri yaratmaktadır. Küresel dinamikler yerel değişimleri biçimlendirirken, mekânsal etkileşimde yayılım göstermektedir (Çiftçi Yeşiltuna, 2016: 46). Yeni mekânsal üretim ve tüketim örüntüleri, toprak kullanımındaki çeşitliliği arttırmıştır. Kırsal alanlar son zamanlarda tarımsal üretimden ziyade tarım dışı kazançların yapıldığı mekânlar hâline gelmiştir ve bu bölgeler farklı yaşam tarzlarının da ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Keyder & Yenal, 2013: 83-84). Döşemealtı da böyle bir değişim sürecini deneyimlemekte ve mekânsal örgütlenme yapısı ile toplumsal ilişkiler karşılıklı olarak birbirlerini etkilemektedir. Bu tez ile sürecin ve mülkiyet değişiminin analiz edilmesiyle kırsal ve kentsel değişim dinamiklerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır.

3.2.4. 2000 ve Sonrası: Tersine Göç / Yöre Kentleşme (Counterurbanization / Suburbanizasyon)

Küreselleşme ve neoliberal politikalar hem kentsel hem de kırsal alanlar üzerinde bir değişimi meydana getirmiştir. Bu durum kırsal ve kentsel alanın nerede başlayıp nerede bittiği ya da hangisinin hangisine eklemlendiği tartışmalarına dönüşmüştür. Uzlaşılan tek şey kırsal alanların kentsel alanlara doğru bir değişim gösterdiği konusudur. Bu süreçte, eskiden kırdan kente gerçekleşen göç akımı yön değiştirerek kentten kıra doğru göçe dönüşmüştür. Kentten kıra göç sürecinde kırsal yapı dinamikleri de değişmekte, toplumsal örgütlenmeler mekâna yansyarak kentli bireylerin gündelik yaşam pratikleri kırsal alanlara taşınmaktadır. Mekânın metalaştırılması, bir bütün olarak üretime dayalı olan kapitalist sistemde, fiziksel çevreyi karmakarışık etmektedir. Kapitalizm öncesi kent, kırsal alanla bağımlı bir ilişki içinde var olmuştur, ancak araya açık sınırlar konmuştur. Tarım, kapitalistleştirilerek makineleşmiş hâle gelerek diğer üretim sektörlerindeki benzer sosyal-ekonomik etkenlere boyun eğmiştir. Bu süreçle bağlantılı olarak, kırsal alan ile kent arasındaki toplumsal yaşam biçimlerindeki farklılıklar giderek ortadan kalkmıştır (Giddens, 2010: 99). “Küreselleşmenin temel dinamiği, tikelin evrenselleşmesi, evrenselin tikelleşmesidir” (Güçlü, 2009: 196).

“Metropolitan kent saçaklarındaki yoğun nüfus hareketleri kentin saçaklarındaki yerleşimlerde özellikle kırsal yerleşimlerde nüfus artışına neden olmaktadır. Bu yerleşimlerdeki nüfus artışı kırsal nüfus artışı değil, eski kırsal yerleşimlerin göç alarak metropolitan kente katılması olayıdır. *Counterurbanization* olarak literatürde yer alan *tersine göç* yani kırsal kentleşmesi; saçaklanmanın etkisiyle gelişen, erişilebilirliğin kolay olduğu kentin yakın çevresinde gözlenmektedir” (Yenigül & Cihangir Çamur, 2013: 200). Döşemealtı da erişilebilirliğin kolay olduğu Antalya’nın yakın çevresinde yer almasıyla ve ulaşımın belediye

otobüsleriyle bile sağlanabiliyor olmasıyla tersine göç sürecinin yaşanmasına zemin hazırlamıştır. Covid-19 pandemisinde de kalabalık olan kentlerde virüsün daha çok yaygınlaştığı düşüncesi, insanların az nüfuslu kırsal alanlara yönelmelerine neden olmuştur. Uluslararası literatürde, Covid-19 sonrası daha yüksek gelire sahip bireylerin kırsala bir dönüş yaşadığını ve böylece tersine göç akımının hızlandığını gösteren güncel çalışmalar da mevcuttur (Gin & Ainsworth, 2022; McManus, 2022; Vogiazides & Kawalerowicz, 2022). Kentsel yayılmanın nedenleri arasında nüfus artışı, gelir artışı, arsa spekülasyonu, ulaşım olanaklarının artışı ve merkezi-yerel yönetim politikaları örnek verilebilir (Hayrulloğlu vd. , 2021: 1419-1420).

Tarıma makinenin girmesi, tarımsal üretimin artık kazanç ve istihdam sağlayamamasına neden olmuştur. Başta bu olmak üzere, kırım itici, kentin çekici gelmeye başlaması sonucunda bireyler kırdan kente göç etmişlerdir. Dolayısıyla literatürde yapılmış olan çalışmalar genelde kent üzerinde yoğunlaşmıştır. Ancak bu durum son dönemlerde tersine dönmüş durumdadır. “Gıdanın stratejik değerinin öneminin günümüzde iyice anlaşılması, küresel firmaların tohumdan, ilaca, üretimden pazara kadar her alanda etkinliklerini arttırmaları kırsal yapılara olan ilginin yeniden artmasına yol açtı” (Özensel, 2018: 12). “Son yıllarda gıda güvenliği, organik tarım, doğal beslenme gibi kavramlarla köy ve köylülüğün kapitalizm içinde yeni bir işlev kazanmaya başladığına şahit oluyoruz” (Özensel, 2018: 17). Literatürde *counterurbanization* olarak adlandırılan *tersine göç* akımı kentten kıra göç anlamına gelmektedir. Dolayısıyla kenti merkeze alan çalışmalar odağını kırsal alanlara çevirmekte ve kır çalışmaları yaygınlaşmaktadır.

Wirth’e göre kent heterojen bir nüfusun oluşturduğu topluluktur ve grubun fazla olması farklılaşmanın da fazla olmasına neden olmaktadır. Farklılaşma ve yoğun nüfus beraberinde kalabalıklar arasında yalnızlaşan bireyleri meydana getirmektedir. Anomi olarak nitelenen kentte psikolojik rahatsızlıklar, suç, sapma ve intihar davranışları kırsala göre daha fazla ortaya çıkmaktadır (Güçlü, 2009: 191). Bunun nedeni bireyler arasındaki bağların kırsalda kente göre daha sıkı olması nedeniyledir. Ancak günümüzde kırsal alanlarda da eskisi gibi sıkı bağların ve Durkheim terminolojisiyle söylemek gerekirse “mekânîk dayanışmanın” olduğunu söylemek güçtür.

Eric Hobsbawm 1994’te kaleme almış olduğu ve 20 yüzyıldaki tarihsel gelişmeleri değerlendirdiği *Aşırılıklar Çağı* adlı kitabında “bizi geçmişin dünyasından ilelebet koparıp çıkartan bu yüzyılın ikinci yarısındaki en etkileyici değişim, köylülüğün ölümüdür” diyerek köylülüğün ölümünü ilan etmiştir (Keyder & Yenal, 2013: 19). Belki de 21. yüzyıldaki tarihsel

gelişmeleri değerlendirdiğimizde bu yüzyılın en etkileyici değişiminin bireyselliğin ölümü olduğunu söylemek çok da yanlış olmayacaktır.

2000’li yıllara kadar kırsal alandan kentsel alanlara doğru ilerleyen göç akımı, kentsel bölgelerde ekonomik ve sosyal sorunlara neden olmuştur. Özellikle 1950’lerde hız kazanan kırdan kente göç olgusunu ekonomik sebepler tetiklerken, günümüzde daha farklı amaçlar doğrultusunda göç gerçekleşmekte ve göçün yönü de kentten kıra doğru bir farklılık göstermektedir. Gerek kentlerdeki itici faktörlerin artması gerekse kırsal alanların yeni çekim alanları hâline dönüşmeye başlaması, son yıllarda bireylerin kentten kıra göç ederek kırsal kentleşmesi yani tersine göç olgusunu gündeme getirmiştir. İnsanların kent yaşantısının kalabalığından uzaklaşma ve doğayla iç içe pastoral bir yaşam istekleri, kırsal bölgeleri çekici kılan başlıca özelliklerdendir. Covid-19 pandemisinde de kalabalık olan kentlerde virüsün daha çok yaygınlaştığı düşüncesi, insanların az nüfuslu kırsal alanlara yönelmelerine neden olmuştur. “Genellikle konut merkezinden uzak, bahçe içinde villalardan oluşan bu konut bölgelerinde, kentin karmaşasından uzak, adeta ‘steril’ bir yaşam sürdürülmektedir” (Güçlü, 2002: 90). Dolayısıyla özellikle pandemi sonrasında “steril” bir yaşam ihtiyacıyla kırsal alanlara göç edenler de mevcuttur.

Geçmişe baktığımızda antik çağdan itibaren “kentte yaşayanların ayrıcalıklı bir hukuki konumu vardır. Roma’da yönetici sınıflar, tebaalardan katı bir şekilde ayrı tutulmaktaydı ki, bir Roma vatandaşının evlenmesindeki prosedür bile farklıydı” (Erkan, 2004: 47). 1950’ler Türkiye’sine geldiğimizde ise kentler yine önemli ve yoğun göç alan mekânlardı. Ancak günümüzde kentlerin eskisi kadar rağbet görmediği ve aksine kaçılacak mekânlar haline geldiğini görüyoruz. Tüm dünyanın yaşamış olduğu Covid-19 pandemisi ve yakın tarihte şahit olduğumuz 11 ilimizi etkileyen deprem felaketiyle birlikte eskiden her açıdan üstün olan kentler günümüzde insanların yaşamak istemedikleri, olumsuz anlamlar yüklenen ve çağrıştıran mekânlara dönüşmüştür.

“İstanbul Büyük Şehir Belediyesi (İBB) İstanbul’a çeşitli nedenlerle gelmiş ancak ekonomik şartlardan dolayı İstanbul’da geçim sıkıntısına düşüp memleketine dönmek isteyen ancak ekonomik gücü olmadığı için dönemeyen kişilere yardım etmektedir. Bu kapsamda taşınma masraflarını karşılayamayan vatandaşlara yardımcı olmakta, tersine göç etmek isteyen kişilerin otobüs biletleri satın alınmakta, eşyalı göç etmek isteyenlere ise bir kamyon tahsis edilerek, eşyaların güvenli bir şekilde gideceği yere ulaştırılması sağlanmaktadır” (www.ibb.gov.tr, 2012’den akt. İslamoğlu & Yıldırımaltı & Benli, 2014: 80).

Küreselleşmenin ortaya koyduğu yeni dünya düzeninde kimlikler parçalanırken aynı zamanda kent de parçalanmaktadır. Bu parçalanmayı belirleyen de yine gelir dağılımıdır.

Kentin bazı mekânları düşük gelirli grupların yaşam alanı olurken, bazı bölgeleri ise yaşamın sürdürülebilirliğinin ancak güvenli mekânla mümkün olduğunu varsayan elit kesimin yaşam alanı haline gelmiştir. Böylece toplumsal gruplar mekânsal olarak ayrılırken bir yandan aralarındaki farklılıkları gizler, öte yandan ise bu eşitsizliği pekiştirir (Güçlü, 2009: 201-202). Bu durum mekânın fiziki örgütlenmesinde bile kendini belli edebilmekte ve gelir dağılımındaki eşitsizliği gözler önüne sermektedir.

Neoliberalizm kentsel mekânda önemli değişim ve dönüşümleri beraberinde getirmiştir. Bu süreçte üst ve orta sınıfa mensup grupların yeni yerleşim yerlerinde ikamet etmeye başlamışlardır. Güvenlikli, kent merkezinden uzak ve oturanlara her türlü altyapı ve sosyal hizmetin sağlandığı konutlar yeni tüketim pratiklerini meydana getirmiştir. Fiziksel rahatlığın, gösterişin ve estetik niteliklerin ön plana çıkarılması bir yandan tüketimi çeşitlendirip arttırırken; diğer yandan sınıflar arasındaki sınırların daha da keskinleşmesine neden olmuştur (İçli, 2010).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE ALANIN ÖZELLİKLERİ

4.1. Araştırmanın Yöntemi ve Veri Toplama Teknikleri

4.1.1. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi, olayları ve olguları bağlamlarıyla beraber inceleyerek, bireylerin onlara yükledikleri anlamlar açısından yorumlanabilmesine olanak tanımaktadır. Araştırmada nitel araştırma yönteminin tercih edilmesinin nedeni, bu konuda nicel yöntem ve tekniklerle ancak belirli bir düzeyde ortaya çıkarılabilecek olan verinin, nitel yöntem ve tekniklerle bölge halkının kendi ifadelerinden, tanımlamalarından ve anlam dünyalarından derlenebilmesine imkan vermesinden dolayıdır. “Nitel araştırmacıların birincil kaygısı, nicel araştırmacılarda olduğu gibi belirli bir evrene sağlam genellemeler yapmak değil, bir evrende olması olası çeşitlilik, zenginlik, farklılık ve aykırılıkları çalışmalarına dahil ederek bütüncül bir resim elde etmektir” (Goetz & LeCompte, 1984’ten akt. Yıldırım & Şimşek, 2011: 107).

Nitel araştırmada araştırmacının rolü de oldukça önemlidir. Araştırmacı olayları uzaktan inceleyip değerlendiren kişi değil araştırmanın parçası olan katılımcı bir role sahiptir. Bu durum nitel araştırmanın araştırmacıya vermiş olduğu bir esneklik olsa da araştırmacının gözlemleri ve değerlendirmeleri araştırma sürecini etkileyebilmektedir. Katılımcı role sahip araştırmacının kendi varsayımlarını ve önyargılarını araştırma sürecinde elde edilen bilgilerden ayrı tutabilmesi önemlidir. Veri toplama ve analiz süreci bu durumdan etkilenmemelidir. Araştırmacının öznelliği toplanan verilerin analizi sonrasında yorumlama aşamasında devreye girmelidir (Yıldırım & Şimşek, 2011: 88). Araştırmacının rolü nitel araştırma yönteminin en önemli risklerinden biri olarak değerlendirilebilir. Bu süreçte araştırmacının değer yargılarından tamamen sıyrılıp araştırmayı sürdürmesi mümkün değildir; ancak veri toplama ve analiz aşamalarında kişisel kanaatlerin araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliğini tehlikeye sokmamasına dikkat edilmelidir.

Aşağıdaki tabloda nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin farklılıkları özetlenmiştir.

Tablo 4.1 Niceliksel Yöntem ve Niteliksel Yöntem

	Niceliksel Yöntem	Niteliksel Yöntem
Gerçeğin Doğası	Nesnel, basit, tekil, duygularla anlaşılabilir.	Öznel, problematik, bütüncül bir sosyal yapılanmadır.
Sebeup-Sonuç	Sebeup-sonuç ilişkisi ile sosyal olguları açıklamak mümkündür.	Deterministik değildir, sebeup-sonuç ilişkileri çok yönlüdür.
Değerlerin Rolü	Araştırma değerden bağımsız olmalıdır.	Değer yüklüdür, araştırma değerden bağımsız olamaz.
Doğal ve Sosyal Bilimler İlişkisi	Tümevarımcı, doğal bilimlerin yöntemi sosyal bilimlerde uygulanabilir. Kesin prensipler vardır.	Doğal ve sosyal bilimler farklıdır. Çok kesin katı kurallar yoktur. Yorumlar vardır.
Yöntemler	Niceliksel, matematiksel, istatistik kullanımı yaygındır.	Niceliksel istatistiklere daha az önem verilir, sözel ve niteliksel çözümlemeler önemlidir.
Araştırmacının Rolü	Araştırmacının rolü pasif, araştırma öznesinden uzak, ayrı, “bilen” konumundadır.	Araştırmacının rolü aktif, bilen ve bilinmek istenen arasında interaktif ve ayrılmaz bir ilişki vardır.
Genellemelere Varma	Tümevarımcı genellemeler ve genel hükümlere ulaşmak amaçtır.	Çözümleyici ve kavramsal genellemeler, zaman, yer ve bağlama özgüdür.
Veri Toplama	Yapılandırılmış veri toplama teknikleri kullanılır.	Daha esnek, yarı yapılandırılmış veya yapılandırılmamış veri oluşturma teknikleri kullanılır.

Kaynak: Kümbetoğlu, 2015: 208.

Nicel ve nitel araştırma yöntemleri birbirleriyle karşılaştırılarak daha iyi anlaşılabilir. Glesne & Peskin (1992) de nicel araştırma ve nitel araştırma yöntemlerinin karşılaştırmalı analizinin yapılabilmesi için aşağıdaki tabloyu oluşturmuştur.

Tablo 4.2 Nicel ve Nitel Araştırma Yöntemlerinin Karşılaştırılması

NİCEL ARAŞTIRMA	NİTEL ARAŞTIRMA
Varsayım	
Gerçeklik nesneldir. Asıl olan yöntemdir. Değişkenler kesin sınırlarıyla saptanabilir ve bunlar arasındaki ilişkiler ölçülebilir. Araştırmacı olay ve olgulara dışardan bakar, nesnel bir tavır geliştirir.	Gerçeklik oluşturulur. Asıl olan çalışılan durumdur. Değişkenler karmaşık ve iç içe geçmiştir ve bunlar arasındaki ilişkileri çözmek zordur. Araştırmacı olay ve olguları yakından izler, katılımcı bir tavır geliştirir.
Amaç	
Genelleme Tahmin Nedensellik ilişkisini açıklama	Derinlemesine betimleme Yorumlama Aktörlerin bakış açılarını anlama
Yaklaşım	
Kuram ve denence ile başlar. Deney, manipülasyon ve kontrol Standardize edilmiş veri toplama araçları kullanma Parçaların analizi Uzlaşma ve norm anlayışı Verilerin sayısal göstergelere indirgenmesi	Kuram ve denence ile son bulur. Kendi bütünlüğü içinde ve doğal Araştırmacının kendisinin veri toplama aracının olması Örüntülerin (pattern) ortaya çıkarılması Çokluluk ve farklılık anlayışı Verinin, derinliği ve zenginliği içinde betimlenmesi
Araştırmacı Rolü	
Olay ve olguların dışında, yansız ve nesnel	Olay ve olgulara dahil, öznel bakış açısı olan ve empatik

Kaynak: Yıldırım & Şimşek, 2011: 49.

4.1.2. Araştırmanın Deseni

Araştırmanın amacına uygun olarak bireylerin deneyimlerinin anlaşılması ve Döşemealtı'nda yaşanan kırsal dönüşüm sürecine ilişkin bakış açılarının araştırmaya dahil edilerek araştırmayı zenginleştirilmesi düşüncesinden hareketle fenomenoloji deseni kullanılmıştır. İlk kez “*şeylere dönelim yeniden*” sloganıyla Edmund Husserl tarafından kullanılmış ve onunla özdeşleştirilmiş olan “fenomenoloji (görüngübilim), özü görüleyen bilincin araştırılmasını savunur; çünkü sorular ve sorunlar özlerin betimlenmesiyle ilgilidir. Bu, bir bakıma algılamamanın incelenmesidir. Bu felsefeye göre salt olarak gerçekliğin kendiliği de yoktur. Gerçeklik, her zaman ona yönelmiş bir bilinç tarafından bilinir” (Sönmez & Alacapınar, 2013: 81). “Fenomenolojik araştırma birkaç kişinin bir fenomen veya kavramla ilgili yaşanmış deneyimlerinin ortak anlamını tanımlar. Bir fenomeni deneyimleyen katılımcıların ortak özellikleri öne çıkartılır. Amaç, bir fenomenle ilgili bireysel deneyimleri evrensel nitelikte bir açıklamaya indirgemektir. (...) Fenomenoloji sadece betimleme değildir, yaşanmış deneyimin anlamına ilişkin yorumsal bir süreçtir” (Bal 2016: 112-113).

Fenomenoloji, olayların ve olguların bireyler tarafından dışarıdan olduğu gibi algılanmasıdır. Husserl'e göre tüm bilğimiz direkt olarak duyularımıza dayanan olaylardan gelmektedir. Fenomonolojik anlayışa göre sosyolojinin görevi insanların dünyayı nasıl gördüğünü betimlemektir (Wallace & Wolf, 2012: 492-495). Wallace & Wolf'un (2012) fenomenolojiyi anlamız için verdiği kitap örneğine bakalım. Kitap okurken yanımıza birisinin gelip elimizde tuttuğumuz nesnenin nasıl görüldüğünü sorduğunu düşündüğümüzde bunun çok saçma bir soru olduğunu ve herkesin bu sorunun cevabı bildiğini söyleyebiliriz. Fenomenologlara göre kitabın nasıl bir görünüme sahip olduğunu sosyalizasyon süreciyle öğreniriz. Ancak bu soruyu soranın uzaylı olduğunu hayal ettiğimizde cevabımız ve tepkimiz farklılaşacak ve sorulan soruya çok önemli bir konudan bahsediyormuş gibi açıklama yaparız. Bunun nedeni uzaylının bizim dünyamıza yabancı olması, bizim anlam dünyamızı bilmemesidir (Wallace & Wolf, 2012: 492-493). Fenomenolojinin buradan çıkaracağımız açıklaması algılamalarımızın anlam dünyamızı şekillendirdiği ve şeyleri buna göre yorumladığımızdır.

Husserl, gerçekliği olduğu gibi görebilmenin tek şartının insanın önyargılarından uzaklaşması olduğunu ifade etmiştir. Bunu yaparken aynı zamanda olay ve olguların bize kültür tarafından öğretildiği şekliyle değil ancak sorgulanarak gerçekliğe ulaşılabileceğini savunmuştur. Bu sorgulama anlayışıyla da Husserl'in öğrencisi olan, Schutz fenomenolojik

yöntemin sosyolojide uygulanabilirliğini ifade ederek fenomenolojik sosyolojinin öncüsü olmuştur (Yalçın, 2022: 215-216).

“Bireyleri anlamak, onların davranışlarını içlerinde yer aldıkları süreçlerle çözümlemek isteyenler, basitçe olguları bir araya getirerek sosyal gerçekliğe ulaşamazlar, anlamların yorumlanması ve bu anlama sisteminin toplumsal ilişkilerin kendisini nasıl oluşturduğunu çözümlemek gerekmektedir” (Kümbetoğlu, 2015: 28). Her bireyin aynı olay ya da olgulara ilişkin düşünce ve deneyimleri farklılık gösterir. Fenomenoloji bu farklılıkların araştırmayı zenginleştireceğine inanır. “Sosyal gerçekliği anlamının tek yolu insanların bu gerçekliğe atfettiği anlamı kavramaktır. Araştırmacı gerçekliği bir başka kişinin gözünden görmeye çalışır” (Bernard, 2002: 23’ten akt. Kümbetoğlu, 2015: 40). Araştırmacı fenomenolojik araştırmada, yoksul olma, damgalanma gibi tek bir fenomene vurgu yapar ve bu fenomeni deneyimlemiş bir grup ile çalışarak veri toplar. Veri toplama genellikle derinlemesine görüşmelerle gerçekleşmektedir (Bal, 2016: 112). Döşemealtı’nda gerçekleştirilmiş olan bu araştırmada fenomen, yerli veya sonradan yerleşik olmaktadır. Bu durumu deneyimlemiş olan bireylerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

4.1.3. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Döşemealtı’nda yaşayan yerli halk ve çeşitli sebeplerle Döşemealtı’na sonradan yerleşmiş olan yeni orta sınıf olarak iki temel aktör oluşturmuştur.

Alan araştırması, kırsal özellikleri ağır bastığı düşünülen Yağca Mahallesi’nde ve kentsel özellikleri ağır bastığı düşünülen Yeşilbayır Mahallesi’nde yapılmıştır. Katılımcılar amaçlı örnekleme için uygun bir şekilde kartopu yöntemiyle belirlenmiştir. Döşemealtı ilçesinin Yağca ve Yeşilbayır mahalleleri özelinde, birbirleriyle doğrudan ya da dolaylı bağlantısı olan iki temel grup arasından kartopu örneklem tekniğiyle ulaşılan bu kişilerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Kartopu örnekleme, araştırmacının çalışma grubunun büyüklüğü hakkında çok fazla bilgi sahibinin olmadığı veya çalışma grubuna ulaşamadığı durumlarda tercih edilen yararlı bir nitel araştırma tekniğidir (Kümbetoğlu, 2015: 99). Kartopu örnekleminin en büyük avantajı, görüşmecilerle kurulan bağlantıların, bir kartopu misali büyüyerek diğer kişilere ulaşmada kolaylık sağlaması ve görüşmecilerin kendisini güvende hissederek daha gerçekçi cevaplar vermesidir. Bu da elde edilen verilerin daha güvenilir olmasına katkı sağlamaktadır.

4.1.4. Veri Toplama Teknikleri

Çalışmada derinlemesine görüşme ve gözlem gibi nitel yöntem teknikleri kullanılmıştır. “Görüşme, sosyal bilimlerde ve özellikle de sosyolojide en sık kullanılan araştırma yöntemlerinden biridir; neredeyse sosyolojik yöntemle hemen hemen eş anlamlı kullanılır hale gelmiştir” (Yıldırım & Şimşek, 2011: 119). “Stewart ve Cash (1985) görüşmeyi, ‘önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim süreci’ olarak tanımlamıştır” (Yıldırım & Şimşek, 2011: 119).

Derinlemesine görüşmenin tercih edilmesinin nedeni görüşmecilerin kendilerini olabildiğince rahat hissederek araştırmaya samimi bir katılım göstermeleri beklentisi nedeniyledir. Sözel olmayan dilin de önemli bir veri kaynağı düşüncesinden hareketle nitel araştırmanın temeli kabul edilebilecek gözlem tercih edilmiştir. Veri çeşitlemesiyle bir veri toplama yönteminin sınırlılığını, diğer bir veri toplama yönteminin telafi etmesi amaçlanmaktadır. “Çeşitleme (triangulation) farklı veri kaynakları, farklı veri toplama ve analiz yöntemleri kullanarak araştırma sonuçlarının inandırıcılığını arttırmaya yönelik çabaların bütünüdür” (Yıldırım & Şimşek, 2011: 94). Böylece araştırmadan elde edilecek bulguların geçerliliği ve güvenilirliğini arttırmaya katkı sağlanması beklenmektedir.

Derinlemesine görüşme, araştırmacının görüşmecilere açık uçlu sorular yönelterek alınan cevapların kaydedilmesi ve konuyla alakalı ek sorularla araştırma konusunun detaylı bir şekilde incelenmesidir. Nitel araştırmalarda kullanılan bu veri toplama tekniği, sosyal dünyadaki görünür birçok olgu, süreç, ilişkinin görünümünden çok özüne inmeyi, bunların ayrıntılarını kavramayı ve bütüncül bir biçimde anlamayı mümkün kılan bir veri oluşturma aracıdır (Kümbetoğlu, 2015: 71-72). Derinlemesine görüşme tekniğinde, yarı yapılandırılmış form kullanılmıştır. Bunun sebebi, araştırmacı ve görüşmeci arasındaki güvenilirliği artırarak iş birliği şansını yükseltmek ve görüşmenin gidişatına göre sondaj sorular sorarak çalışmayı daha esnek hâle getirmektir. Böylece görüşmecilerin ikna olması ve soruları daha samimi yanıtlamaları beklenmektedir. Görüşme formu, farklı insanlara aynı soruları sorarak aynı tür bilgilerin alınmasını amaçlar. Görüşmeci hem bu soruları temel alabilme hem de daha ayrıntılı bilgi alma amacıyla ek sorular sorma özgürlüğüne sahiptir. Görüşmeci soruları sorarken belli bir düzene ya da sıraya tabii değildir, görüşme sürecini istediği gibi yönlendirebilir. Aynı zamanda bir görüşme formunun varlığı farklı bireylerden daha sistematik ve karşılaştırılabilir bilgi elde etmeye imkan sağlamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2011: 122-123).

Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanırken öncelikle alanda daha önce yapılmış olan çalışmalar taranmış, daha sonra temel araştırma sorusuna ve alt araştırma sorularına uygun

olarak hem yerli halk için hem de bölgeye sonradan yerleşmiş yeni orta sınıf için ayrı ayrı görüşme soruları oluşturulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme formlarında demografik sorular ve alt araştırma sorularını kapsar nitelikte sorular yer almıştır. Görüşmeler sırasında katılımcılara sondaj sorular da yöneltilmiştir. Araştırma sırasında dikkat çeken noktalar araştırmacı tarafından not alınmıştır. Görüşme sürecinde elde edilen izlenimler de araştırmanın veri analizinde dikkate alınmıştır. Her iki grup için oluşturulmuş görüşme formunda yer alan soruların genel başlıkları şunlardır: Döşemealtı ilçesinde yaşamak ve ilçenin imkanlarının yeterlilik düzeyleri; Yağca/Yeşilbayır mahallesinde yaşamak ve mahallenin imkanlarının yeterlilik düzeyleri; alışkanlıklar ve sosyal hayat, komşuluk ilişkileri ve gündelik yaşam rutinlerini içeren sorulardan oluşmaktadır. Görüşme sonunda ise katılımcılara eklemek istedikleri bir şeyin olup olmadığı sorularak onların bakış açısı, mümkün olduğunca araştırmaya dahil edilmeye çalışılmıştır.

Derinlemesine görüşmeler 2023 yılının Şubat ve Nisan ayları arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde katılımcılara onam formu vasıtasıyla çalışmanın amacı anlatılıp araştırmanın gizlilik esasıyla yürütüleceği, üçüncü şahıslarla paylaşılmayacağı ve verilerin detaylı analizi için ses kaydı alınacağını bilgisi iletilmiştir. Görüşme verilerin kaydedilmesinde ses kaydı cihazı ve not alma yöntemleri kullanılmıştır. Gerekli açıklamaların ardından katılımcıların sesli bir şekilde onayları alınarak ses kaydı başlatılmış, aksi durumlarda ise sadece not alma ile veriler kaydedilmiştir. Ses kaydı alınan görüşmelerde kayıtlar bilgisayar ortamında deşifre edilerek veriler elde edilmiştir. Ses kayıtları, araştırma raporu bittiğinde silinmek üzere güvenli bir şekilde depolanmıştır.

Çalışmaya katılımın tamamıyla gönüllülük esasına dayanması oldukça önemlidir. Karşılıklı güven ilişkisinin kurulabilmesi için görüşmeler öncesinde alana ziyaretler yapılmıştır. Böylece bireyler, kendilerinden elde edilecek olan verilerin, yalnızca bilimsel bir amaç doğrultusunda kullanılacağına ikna edilerek samimi bir görüşme ortamı yaratmak amaçlanmıştır. Veriler analiz edilirken, bireylerin mahremiyetlerini korumak ve herhangi bir zarar görmelerini engellemek amacıyla kod isimler kullanılmış ve kimlikleri hiçbir şekilde deşifre edilmemiştir.

Etik kurul formu hazırlanırken araştırmanın Yeşilbayır ve Yağca mahallelerinden 25'er kişi olmak üzere toplamda 50 kişiyle yapılandırılmış derinlemesine görüşme yapılması planlanmıştır ancak bunun yanı sıra nitel araştırmanın doğası gereği “doyum noktasına ulaştığında sonlandırılacaktır” ibaresi de forma eklenmiştir. Çalışma kapsamında Yeşilbayır ve Yağca mahallelerinden 20'şer kişi olmak üzere toplamda 40 katılımcıyla derinlemesine

görüşmeler yapılmıştır. Katılımcılar amaçlı örneklemeye uygun bir şekilde kartopu yöntemiyle belirlenmiştir. Görüşmelerin süreleri kişilere göre değişmekle birlikte 15 ile 50 dakika aralığında sürmüştür. Katılımcılardan elde edilen verilerin tekrar etmeye başladığı görüldüğünde “doyum noktasına” ulaşıldığı düşünülmektedir görüşmelere son verilmiştir. Doyum noktası ya da kritik nokta, araştırma verilerinin kendini tekrarlamasıyla ortaya çıkmaktadır ve bu gerçekleştiğinde araştırma orada kesilmektedir.

Yeşilbayır Mahallesi’nin konum olarak Antalya merkeze daha yakın olmasından dolayı görüşmelere ilk önce oradan başlanmıştır. Araştırma kapsamında Yeşilbayır Mahallesi’nde 12’si sonradan yerleşik, 8’i yerli olmak üzere toplamda 20 katılımcıyla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Katılımcıların cinsiyet dağılımına bakıldığında 12’sinin kadın, 8’inin ise erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşları 18 ile 70 arasında değişmektedir ancak 30 yaş ve üzeri katılımcı sayısı daha fazladır. Bu durumun genç nüfusun görüşmelerin yapıldığı zaman zarfında ya okumak ya da çalışmak için şehir merkezinde olması nedeniyle olduğu düşünülmektedir. Katılımcıların bölgedeki ikamet süresi incelendiğinde 2 ile 58 yıl arasında değiştiği görülmektedir.

Katılımcılardan 2’si bekar, 18’i evlidir. Bu oranın birbirinden bu kadar farklı olmasının da yine yaş dağılımıyla benzer bir nedenden kaynaklandığı düşünülmektedir. Hanede yaşayan birey sayıları ise 2 ile 5 kişi arasında değişmektedir.

Katılımcıların eğitim durumu incelendiğinde; 4’ü ilkokul, 4’ü lise, 2’si önlisans ve 10’u lisans mezunudur. Eğitim durumlarına bakıldığında lisans mezunu sayısının toplam katılımcıların sayısının yarısı olması dikkat çekicidir.

Katılımcıların meslekleri çeşitlilik göstermektedir. Katılımcıların çalışma durumlarına bakıldığında; 11’i çalışmakta, 5’i emekli ve 4’ü çalışmamaktadır. Çalışmayanlardan 1’i öğrenci, 2’si ise ev hanımı olduklarını ve çalışmayan katılımcılar yaşamlarını ailelerinin gelirleriyle sürdürdüklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların hanelerindeki aylık toplam gelir durumları incelendiğinde 2’si 0-8500 TL, 14’ü 8501-20000 TL, 4’ü 20001-50000 TL arası gelire sahip olduğunu belirtmiştir. Görüşmelerin yapıldığı 2023 yılı Şubat ve Nisan ayları arasında asgari ücret 8500 TL’dir. Aşağıda Yeşilbayır Mahallesi sakinlerinin demografik bilgileri tablo olarak gösterilmiştir.

Tablo 4.3 Yeşilbayır Mahallesi Sakinlerinin Demografik Bilgileri

Kod	Yerli/Sonradan Yerleşik	Cinsiyet	Yaş	Doğum yeri	Eğitim durumu	Medeni durum	Meslek	İkamet süresi
G1	SY	Kadın	48	Adana	Lisans	Evli	Sosyolog	4 yıl
G2	SY	Erkek	56	Antalya	Önlisans	Evli	Emlak danışmanı	3 yıl
G3	SY	Erkek	60	Adana	Lisans	Evli	Emekli otel müdürü	19 yıl
G4	SY	Kadın	59	Kayseri	Lisans	Evli	Emekli öğretmen	20 yıl
G5	Y	Erkek	49	Antalya	İlkokul	Evli	İşletmeci	49 yıl
G6	Y	Kadın	30	Antalya	Lisans	Evli	Ön muhasebeci	30 yıl
G7	SY	Kadın	33	Niğde	Lise	Evli	Tıbbi sekreter	13 yıl
G8	SY	Kadın	31	Antalya	Lise	Evli	Muhasebeci	8 yıl
G9	Y	Kadın	31	Antalya	İlkokul	Evli	Ev hanımı	31 yıl
G10	SY	Kadın	46	Elazığ	Lise	Evli	Çalışmıyor	2 yıl
G11	Y	Erkek	46	Antalya	Önlisans	Evli	Belediyede memur	46 yıl
G12	SY	Kadın	70	Ankara	İlkokul	Evli	Emekli memur	30 yıl
G13	SY	Kadın	38	Kayseri	Lisans	Bekar	Çiçekçi	7 yıl
G14	SY	Kadın	55	Kayseri	İlkokul	Evli	Ev hanımı	7 yıl
G15	Y	Erkek	18	Antalya	Lise	Bekar	Öğrenci	18 yıl
G16	Y	Kadın	40	Antalya	Lisans	Evli	Muhtar	40 yıl
G17	Y	Erkek	40	Antalya	Lisans	Evli	Öğretmen	22 yıl
G18	SY	Kadın	63	Antalya	Lisans	Evli	Emekli memur	22 yıl
G19	SY	Erkek	63	Ankara	Lisans	Evli	Emekli	22 yıl
G20	Y	Erkek	58	Antalya	Lisans	Evli	Belediye başkan yardımcısı	58 yıl

Araştırma kapsamında Yağca Mahallesi'nde 4'ü sonradan yerleşik, 16'sı yerli olmak üzere toplamda 20 katılımcıyla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Katılımcıların cinsiyet dağılımına bakıldığında 7'sinin kadın, 13'ünün ise erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşları 19 ile 75 arasında değişmektedir. Katılımcıların bölgedeki ikamet süresi incelendiğinde 9 ile 64 yıl arasında değiştiği görülmektedir.

Katılımcılardan 3'ü bekar, 15'i evli ve 2'si duludur. Hanede yaşayan birey sayıları ise 1 ile 6 kişi arasında değişmektedir.

Katılımcıların eğitim durumu incelendiğinde; 9'u ilkokul, 4'ü lise, 3'ü önlisans ve 3'ü lisans ve 1'i lisansüstü mezunudur.

Katılımcıların meslekleri çeşitlilik göstermektedir. Katılımcıların çalışma durumlarına bakıldığında; 8'i çalışmakta, 9'u emekli ve 3'ü çalışmamaktadır. Emekli katılımcıların 3'ü aynı zamanda emlakçılık, çiftçilik işleriyle de uğraşmakta ve buralardan ek gelir sağladıklarını ifade etmişlerdir. Çalışmayanlardan 1'i öğrenci, 2'si ise ev hanımı olduklarını ve çalışmayan katılımcılar yaşamlarını ailelerinin gelirleriyle sürdürdüklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların hanelerindeki aylık toplam gelir durumları incelendiğinde 6'sı 0-8500 TL, 9'u 8501-20000 TL, 5'i 20001-50000 TL arası gelire sahip olduğunu belirtmiştir. Görüşmelerin yapıldığı 2023 yılı Şubat ve Nisan ayları arasındaki asgari ücret 8500 TL'dir. Aşağıda Yağca Mahallesi sakinlerinin demografik bilgileri tablo olarak gösterilmiştir.

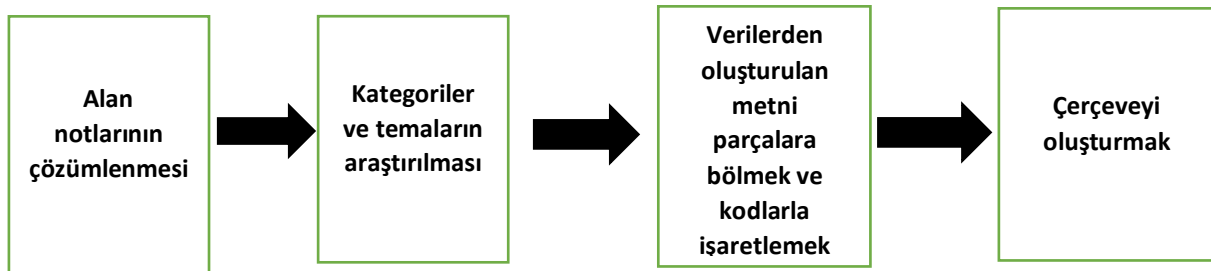
Tablo 4.4 Yağca Mahallesi Sakinlerinin Demografik Bilgileri

Kod	Yerli/Sonradan Yerleşik	Cinsiyet	Yaş	Doğum yeri	Eğitim durumu	Medeni durum	Meslek	İkamet süresi
K1	Y	Erkek	62	Antalya	İlkokul	Evli	Emekli-çiftçi	62 yıl
K2	Y	Erkek	42	Antalya	İlkokul	Evli	Belediye çalışanı-çiftçi	42 yıl
K3	Y	Erkek	43	Antalya	İlkokul	Evli	Hipodrom çalışanı	43 yıl
K4	Y	Erkek	63	Antalya	İlkokul	Evli	Emekli	63 yıl
K5	Y	Erkek	70	Antalya	İlkokul	Evli	Emekli	70 yıl
K6	Y	Kadın	74	Korkuteli	İlkokul	Dul	Ev hanımı	50 yıl
K7	SY	Kadın	38	Burdur	Lisans	Evli	Öğretmen	18 yıl
K8	SY	Kadın	68	Antalya	Lisans	Dul	Emekli ebe hemşire	9 yıl
K9	Y	Erkek	64	Antalya	Lise	Evli	Emekli şoför	64 yıl
K10	Y	Erkek	55	Antalya	Lise	Evli	Emlakçı-emekli muhtar	55 yıl
K11	Y	Erkek	64	Yağca	İlkokul	Evli	Emekli-çiftçi	64 yıl
K12	Y	Erkek	25	Antalya	Lise	Bekar	Galerici	25 yıl
K13	Y	Erkek	23	Antalya	Lise	Bekar	Çiftçi- hayvancı(üretici)	23 yıl
K14	Y	Erkek	73	Antalya	İlkokul	Evli	Emekli memur	73 yıl
K15	Y	Kadın	68	Antalya	İlkokul	Evli	Ev hanımı	68 yıl
K16	Y	Kadın	46	Antalya	Önlisans	Evli	Aşçı	35 yıl
K17	Y	Kadın	19	Antalya	Önlisans	Bekar	Öğrenci	9 yıl
K18	Y	Kadın	25	Antalya	Önlisans	Evli	Memur	16 yıl
K19	SY	Erkek	52	Antalya	Lisansüstü	Evli	Okul müdürü	11 yıl
K20	SY	Erkek	75	Antalya	Lisans	Evli	Emekli öğretmen	18 yıl

4.1.5. Araştırma Verilerinin Analizi

Araştırma, veriler elde edildikten sonra nitel araştırma yöntemlerinden biri olan betimsel analiz kullanılarak analiz edilmiştir. Betimsel analizin amacı, toplanan verilerin düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okuyucuya sunulmasıdır. Veriler ilk olarak sistemli ve net bir şekilde betimlenir, sonrasında ise bu betimlemeler üzerinden neden-sonuç ilişkisi kurularak tema ve kategoriler oluşturulur (Yıldırım & Şimşek, 2011: 224). Başka bir deyişle, araştırmada toplanan verilerden (görüşme, gözlem ve doküman) doğrudan alıntılar yaparak verileri okuyucuya betimsel bir tarzda sunmak amaçlanmaktadır. Görüşme notlarının doğrudan alıntılarla okuyucuya sunulmasıyla, araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini arttırması ve okuyucunun araştırma problemiyle ilgili bulguları daha iyi anlaması beklenmektedir. Görüşmelerin tamamlanmasından sonra, ilk olarak ses kayıtlarının deşifreleri yapılarak bilgisayara aktarılmıştır. Sonrasında katılımcıların, kişisel verilerinin gizliliğini sağlamak amacıyla her bir katılımcıya birer kod adı verilmiştir. Yeşilbayır Mahallesi sakinleri G, yani *görüşmeci*, Yağca Mahallesi sakinleri ise K, yani *katılımcı* olarak kodlanmıştır. Araştırmacının çalışma boyunca alanda yapmış olduğu gözlemler ve katılımcıların görüşme sorularına verdiği cevaplar çerçevesinde genel temalar belirlenip, her temanın altında yer alan kategoriler tespit edilmiştir. Tema ve kategoriler oluşturulurken deşifreler araştırmacı tarafından mevcut akademik literatür ve akademik danışmanın önerileri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Oluşturulan tema ve kategoriler altında da katılımcıların doğrudan alıntılarına yer verilmiştir.

Kümbetoğlu (2015), niteliksel analiz sürecini aşağıdaki şema ile özetlemektedir:

Şekil 4.1 Niteliksel Analiz Süreci

Kaynak: Kümbetoğlu, 2015: 152.

4.1.6. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliğine Yönelik Alınan Önlemler

İnandırıcılık, bilimsel araştırmaların en önemli ölçütlerinden birisidir. Bir bilimsel araştırmanın inandırıcılığı da geçerlik ve güvenirlik ilkeleriyle sağlanabilmektedir. Pozitif bilimlerde bir başka deyişle nicel araştırmalarda bunu sağlamak nitekim daha kolay

sayılabilirken, nitel araştırmalarda bu durum biraz daha zor gerçekleşebilmektedir. Nitel araştırmaların doğası gereği net ve keskin sonuçlarının olmaması da araştırma sonucunun inandırıcılığını sağlayabilmek açısından bu ilkelerin anlam ve önemini daha çok göstermektedir. Araştırmamızda geçerlik ve güvenirliliği sağlamak amacıyla bazı önlemler alınmıştır.

Geçerlik araştırma sonucunun doğruluğu anlamına gelirken, güvenirlilik araştırma sonuçlarının tekrar edilebilirliği demektir. Nicel araştırmada ölçme aracının olguyu doğru ölçmesi geçerlik iken, nitel araştırmada ise araştırmacının olguyu yansız olarak incelemesidir. Araştırmacının araştırdığı olgunun sonuçlarını teyit edebilmesi için ise çeşitleme gibi yöntemler kullanması gerekebilir (Yıldırım & şimşek, 2011: 255-256). Araştırmada yarı yapılandırılmış form kullanılması ve araştırmacının gerektiğinde sondaj sorularla görüşmeyi derinleştirebilme olanağı da geçerlik konusunda alınan önlemlerden bir diğeri olarak gösterilebilir.

Çeşitleme, nitel araştırma yönteminde geçerlik ve güvenirliliğin sağlanması amacıyla yapılan stratejiler bütünüdür. Gözlem yoluyla elde edilen bilgiler görüşme yoluyla teyit edilebilir, aynısı tam tersi durum için de söz konusudur. eşitlemenin temel amacı farklı bireyler ve ortamlardan farklı yöntemlerle veriler toplamak ve bu sonuçlardan ortaya çıkabilecek önyargıların önüne geçmektir. Elde edilen verilerin farklı boyutlardan değerlendirilmesi araştırmanın geçerlik ve güvenirliliğini arttırmaktadır (Yıldırım & şimşek, 2011: 94). Hem yerli hem sonradan yerleşik bireylerin bulunduğu iki farklı mahallenin çalışma grubu olarak seçilmesi ve buralardan verilerin toplanması da çeşitlemenin bir örneğidir.

Verilerin raporlanma süreci de nitel araştırmada geçerliği sağlamanın önemli ölçütlerindendir. Örneğin betimsel analizde doğrudan alıntılara yer verilmesi ve buradan yola çıkarak açıklamalarda bulunmak geçerlik için oldukça önemlidir (Yıldırım & şimşek, 2011: 257). Araştırmacının araştırma sürecinde izlediği aşamaları adım adım raporlaması da güvenirliliğin sağlanmasında önemli bir ölçüt olacaktır. Böylece araştırma sonucunun toplanan verilerden elde edildiği, araştırmacının varsayımları ve önyargılarının sonuçları etkilemediğini okuyucuya gösterecektir. Dolayısıyla bu durum okuyucuya güven vererek araştırmanın inandırıcılığı ve güvenirliliğini arttıracaktır (Yıldırım & şimşek, 2011: 262). Okuyucunun her aşamaya dair bilgilenebilmesi için metodoloji bölümünde araştırmanın yöntemi, çalışma grubunun belirlenmesi, veri toplama ve analiz süreci ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır.

Nitel araştırmalarda güvenirlik tekrarlanabilirlik ilkesiyle sağlanmaktadır ancak nitel araştırmanın doğası gereği saha araştırmalarının tekrarı mümkün değildir. Bu sebeple nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirliği sağlamak için farklı yollara başvurulmaktadır.

Araştırmanın geçerlik ve güvenirliğini sağlamak amacıyla sırasıyla şu aşamalar izlenmiştir. Veri toplamak amacıyla oluşturulan görüşme soruları öncelikle akademik danışmanın geri bildirimleriyle yeniden biçimlendirilmiş ve araştırma alanında pilot bir çalışma yapılarak görüşme soruları test edilmiştir. Bu pilot çalışma sonucunda eksiklikler tamamlanmış ve asıl veri toplama süreci başlamıştır.

Araştırma süreci boyunca toplanan veriler ses kayıtlarının deşifrelerinden sonra okunup içerikleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Daha sonra verilerin kodlanmasına geçilmiş ve oluşturulan kodlar verilerin tekrar incelenmesi sonucunda kontrol edilmiştir. Anlamsız görülen kodlar çıkartılmış ve kodlama sürecine yeniden başlanmıştır. Yeniden oluşturulan kodlar içeriklerine göre belirlenen tema ve kategoriler altında toplanmıştır. Oluşturulan temalar altında birleştirilen kodlar arasındaki uyumu görselleştirmek amacıyla tablolar oluşturulmuş ve son kontroller de bu tablolar üzerinden yapılmıştır.

Temalar üzerinden bulgulara ulaşılmış ve bulgular da görüşme soruları ve temaların oluşturulma aşamalarında olduğu gibi akademik danışmanın uzman görüşüne sunulmuştur. Akademik danışmanın dönütleri sonrasında ise son düzenlemeler yapılmıştır. Araştırma süreci adım adım raporlanarak okuyucuya hangi aşamalarda neler yapıldığı aktarılmış, böylece araştırmanın geçerlik ve güvenirliği sağlanmaya çalışılmıştır.

Tablo 4.5 TÜİK Yıl ve Cinsiyete Göre Antalya Nüfusu, 2007-2023.

Yıl	Kadın (Female)	Erkek (Male)	Toplam (Total)
2007	881 295	908 000	1 789 295
2008	917 013	942 262	1 859 275
2009	946 175	973 554	1 919 729
2010	976 425	1 001 908	1 978 333
2011	1 008 827	1 034 655	2 043 482
2012	1 034 467	1 058 070	2 092 537
2013	1 067 422	1 090 843	2 158 265
2014	1 099 565	1 122 997	2 222 562
2015	1 132 380	1 156 076	2 288 456
2016	1 153 619	1 174 936	2 328 555
2017	1 171 814	1 192 582	2 364 396
2018	1 204 270	1 222 086	2 426 356
2019	1 246 529	1 265 171	2 511 700
2020	1 266 365	1 281 943	2 548 308
2021	1 305 077	1 314 755	2 619 832
2022	1 336 302	1 351 702	2 688 004
2023	1 339 051	1 357 198	2 696 249

Kaynak: TÜİK, 2023.

4.2. Araştırma Alanı ve Özellikleri: Döşemealtı'nda Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme

4.2.1. Tarihçe ve Coğrafi Konum

“Döşemealtı; Türkiye’nin en eski iskân yerlerinden biri olma özelliğine sahip, uzun süreli bir iskânın izlerini gösteren yaklaşık 11 m. kalınlığında arkeolojik ve jeolojik dolgusunun olduğu, Alt Paleolitik dönemden Geç Roma-Erken Bizans dönemine kadar uzun süreli bir iskânın izlerini taşıyan Karain Mağarası’nın yakınındaki ovada kurulmuş bir yerleşim yeridir” (Atılğan, 2010: 266).

“Döşemealtı, Antalya’nın kuzeyinde, Toros Dağları’nın eteklerinde geniş bir alandır. Antik Side, Aspendos, Silyon, Perge’den geçen yol, Antalya’dan gelen başka bir yolla Kovanlık (Döşemealtı’nın bir köyü) yakınlarında birleşerek ve oradan Döşeme Boğazı’na girerek Dağ bucağının hemen kuzeyine çıkar. Sonra Bucak İlçesi’nin Ürkütlü Köyü’ne uzanan yol, Burdur

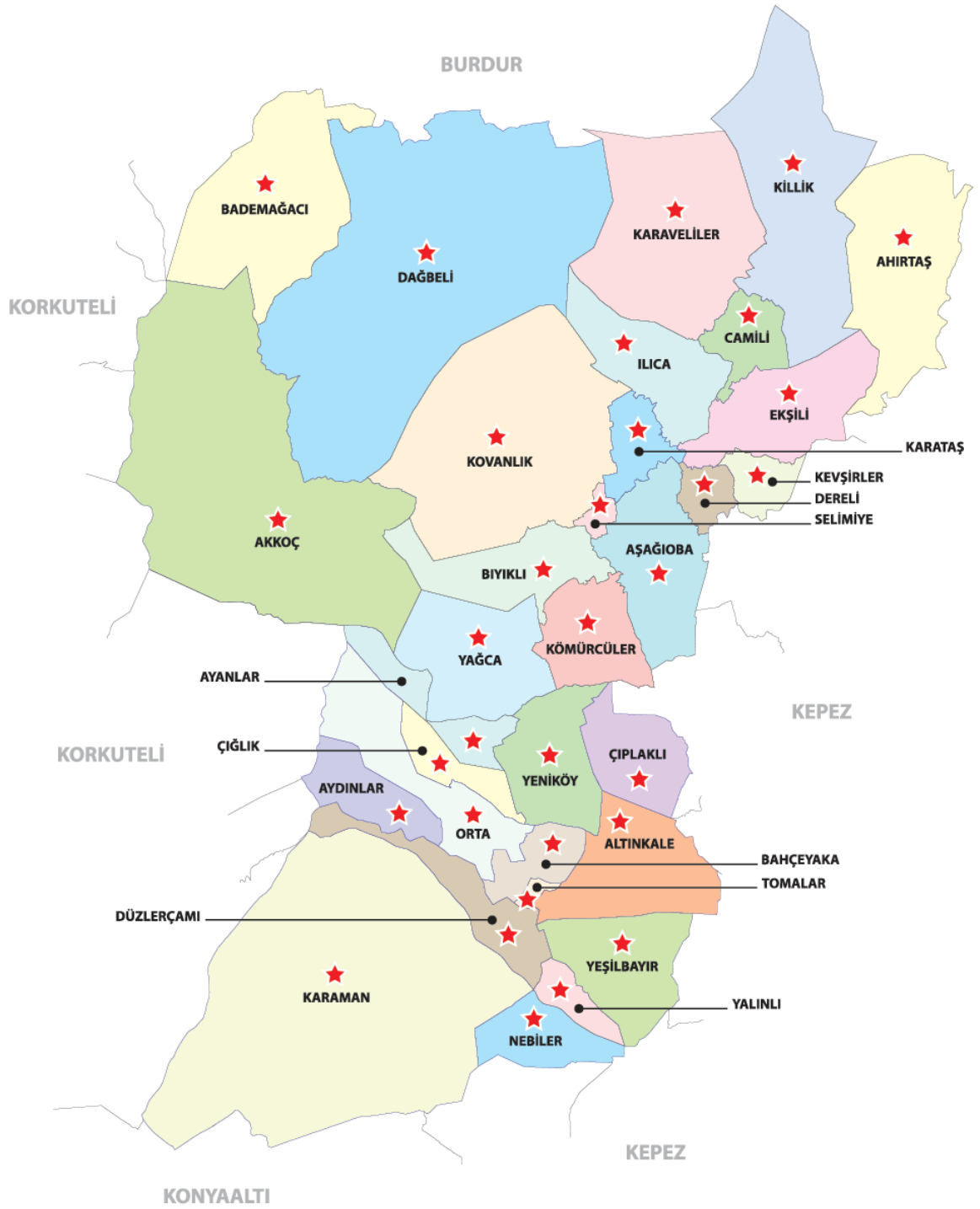
Gölü'nün batısından dolaşıp kuzeye çıkan Psidya bölgesinde Via Sabeste olarak anılan antik yolun bir bölümü Döşemealtı'ndan geçer" (Atılğan, 2010: 409). Romalılar tarafından döşeme taşlarla yapıldığı bilinen Döşemealtı Antik Yolu'nun altında kalan köylere de yöre halkı tarafından Döşeme'nin altında kalan köyler denmiş ve zaman içerisinde bugünkü ismi olan "Döşemealtı" ismine dönüşmüştür (Atılğan, 2010: 267-268).

Döşemealtı, Antalya, Side, Alanya limanlarını ve Perge, Silyon, Aspendos gibi dönemin ünlü kentlerini birbirine bağlayan bir konumda yer almaktadır. Göçebe Türkmenlerin kışlak merkezi olan Döşemealtı'nda yazın yüksek otlaklarda, kışın ise bol yağışlı ve ılık sahilde hayvan otlatılmaktaydı (Ercenk, 2012: 28).

Lozan Antlaşması ile Yunanistan'da yaşayan Batı Trakya Türkleri ve İstanbul'da yaşayan Rumlar arasında mübadele göçü gerçekleştirilmiştir. 1923-1924 yılları arasında da 5000'e yakın göçmen Antalya'ya yerleştirilmiştir. Tarih kaynaklarına göre Döşemealtı, 15. yüzyıldan itibaren Yörüklere, yakın zamanda da yerleşik yaşama geçen göçebe Türkmenlere, Cumhuriyet dönemi sonrasında ise mübadele göçmenlerine ev sahipliği yapmıştır (Ercenk, 2012: 28-30).

Döşemealtı, 1934 yılında Korkuteli Kızılcadağ mevkiinden gelen ailelerin yerleşmesi ile Kırkgöz-Yeniköy olarak kurulmuştur. Daha sonra dönemin Antalya Valisi Haşim İşcan tarafından 60 adet iskân evi yaptırılmış ve bu konutlara Kıbrıs'tan gelen 60 Türk vatandaşı aile yerleştirilmiştir. Bölgede göçebe olarak yaşayan yörüklerin de yerleşik düzene geçmesiyle genişlemiştir. Antalya'ya 20 km uzaklıkta olup, Antalya-Burdur karayolu üzerindedir (<http://www.dosemealti.bel.tr/tr/m/dosemealti/tarihcesi.html>).

Orta Döşemealtı olarak tanımlanan kısım bölgenin kuzey ve güneyine göre daha çukurda kalmakta ve 19. yüzyıl gezginleri tarafından insansız bölge olarak tanımlanmaktadır. "Bugün Başköy, Yağca, Çıplaklı, Kirişçiler, Çamlıca, Duacı, hatta Yeniköy, Yeşilbayır (Karabayır), Yukarı Karaman, Nebiler (bugün Düzlerçamı) gibi yerleşmelerin yerleşik köy statüsüne kavuşmaları ancak 1940'lı yıllardan sonra gerçekleşmiştir" (Ercenk, 2012: 15-16).

Resim 4.1 Döşemealtı Konumu

Kaynak: <http://www.dosemealti.bel.tr/tr/m/dosemealti/konum.html>

1970’li yıllarda Döşemealtı Nahiye Müdürlüğü olması nedeni ile Kepezüstü’nde bulunan: Duacı, Kirişçiler, Kevşirler, Başköy, Odabaşı, Selimiye, Dereli, Çıplaklı, Kızıllı, Ekşili, Karaveliler, Killik, Camili, Ahırtaş, Bıyıklı, Kömürcüler, Yağca, Çığlık, Nebiler, Yukarı

Karaman (Düzlerçamı), Yeşilbayır, Dağbeli, Bademağacı köyleri Döşemealtı nahiyesine bağlanmıştır. 1973 yılında Dağbeli ve Bademağacı Belediyeleri kurulmuş olmasına rağmen ilçenin Antalya'ya yakın olması merkez olma özelliğini korumasını sağlamıştır. Kırkgöz-Yeniköy 17 Aralık 1977 yılında 2.711 nüfusa ulaşarak belediye teşkilatı kurmuş ve “Döşemealtı Kasabası” unvanını almıştır (<http://www.dosemealti.bel.tr/tr/m/dosemealti/tarihcesi.html>).

“Döşemealtı; taş döşeli yol’un altındaki yer... (...) Başlangıçta düzlüğün kuzeyindeki küçük bir bölümü kapsayan bu tanım; geçen yüzyılın ortalarına doğru, güney ve batı uzantılarında ortaya çıkan ve sayıları zaman içinde artan, eski/yeni tüm köyleri de içine alacak şekilde genişledi ve giderek düzlüğün tamamını tarif eden bir içerik kazandı. Bugün Döşemealtı dendiğinde doğusunda Aksu Irmağı’nı gören yamaçlar, batısında Yenice Boğazı, kuzeyi Ahırtaş, güneyi Duacı/Nebiler çizgisi olan, yaklaşık 500 kilometrekare genişliğinde bir coğrafya tarif edilmektedir” (Ercenk, 2012: 55-56).

Antalya’nın en başarılı okullarından olan Yusuf Ziya Öner Fen Lisesi ve Antalya Erüenal Sosyal Bilimler Lisesi de Döşemealtı sınırları içerisinde yer almaktadır. Aynı zamanda ilçe Antalya Bilim Üniversitesi’nin ana yerleşkesine de ev sahipliği yapmaktadır. Bölgenin şehir kalabalığından ve gürültüsünden uzak oluşu bu okulların başarısındaki önemli etkenler olarak gösterilebilir.

4.2.2. Nüfus

Döşemealtı 19. yüzyılda göçebe nüfusa sahip bir ilçedir. Şemsettin Sami Kamus-ül Alam’da Teke ilini anlatırken 9 nahiye, 549 köy ve 116 bin kişilik nüfustan oluştuğunu ve bu nüfusun 7 bininin göçebe olduğunu belirtmiştir. Halkın göçebe olması nüfusun değişken olmasına ve nüfus sayımında güçlük yaşanmasına neden olmuştur. Bölgedeki etkin göçebe yaşam yakın döneme kadar sürmüştür (Ercenk, 2012: 63). Dolayısıyla göçebe yaşamdan yerleşik yaşama geçinceye dek nüfus başta olmak üzere birçok sorunu meydana getirmiştir. Yerleşik hayata geçtikçe de biz bilinci olarak da nitelendirilebilen asabiyet bağlarında gevşemeler yaşanmıştır. “Göçebe üretim ve onun zorunlu şartı olan aşiret dayanışmasının (asabiyet), yerleşme süreciyle birlikte sönmeye başlamış, bunun yerini ticaret ve alışveriş esasına dayanan başka bir dayanışma anlayışı almıştır” (Ercenk, 2012: 69). Buradan da hareketle günümüzde bireyselleşmenin bu kadar artmasının ilk nüvelerinin yerleşik yaşama geçişle beraber atıldığı çıkarımını yapmak mümkündür.

Döşemealtı nüfusu 2023 yılına göre 86.109’dur. Bu nüfus, 45.055 erkek ve 41.054 kadından oluşmaktadır. Yüzde olarak ise %52,32 erkek, %47,68 kadındır.

Tablo 4.6 TÜİK Yıl ve Cinsiyete Göre Döşemealtı Nüfusu, 2008-2023.

Yıl	Döşemealtı Nüfusu	Kadın Nüfusu	Erkek Nüfusu
2008	40.637	20.176	20.461
2009	40.555	20.141	20.414
2010	42.433	21.092	21.341
2011	44.272	21.959	22.313
2012	47.497	23.082	24.415
2013	52.013	25.335	26.678
2014	53.554	26.142	27.412
2015	55.462	26.965	28.497
2016	58.451	28.371	30.080
2017	59.948	29.159	30.789
2018	63.186	30.898	32.288
2019	65.794	32.184	33.610
2020	69.300	33.928	35.372
2021	73.809	36.099	37.710
2022	79.495	38.310	41.185
2023	86.109	41.054	45.055

Kaynak: TÜİK, 2023.

4.2.3. Ekonomik Yapı

“Antalya merkez ilçelerinden olan Döşemealtı ilçesi sanayi ekonomik sosyal ve kültürel olarak oldukça gelişmiş ve gelişmekte olan bir ilçedir. İlçede organize sanayi, el sanatları, tarım, hayvancılık ve arıcılık yapılmaktadır. Antalya Organize Sanayi Bölgesi (AOSB) 1976 yılında Bakanlar Kurulu’nun verdiği onayla yapımına başlanan Antalya Organize Sanayi Bölgesi, 14 aylık bir sürenin ardından tamamlanmış olup 370 hektarlık bir alanda faaliyet göstermeye

başlamıştır. Kurulduktan 6 yıl sonra kurulduğu arsa üzerinde bir hata tespit edilmiş ve faaliyet alanı 310 hektar daraltılarak 60 hektara indirilmiş, ama 1998 yılında bu sorun aşılmış ve yeniden 370 hektarlık bir alanda etkinliklerine devam etmiştir. 2005 yılında çevresindeki 294 hektarlık bir alanı daha bünyesine katarak 664 hektarlık bir alana yayılmıştır. Antalya-Burdur karayolunun 26. kilometresinde bulunan Organize Sanayi Bölgesi 2 batıda ve 1 doğuda olmak üzere toplam üç giriş kapısına sahiptir. %84.86'lık bir doluluk oranına sahip OSB'de 179 firmaya ait 208 adet alan tahsis edilmiştir” (<http://www.dosemealti.bel.tr/tr/m/stratejik-plan>).

Sektörel dağılımı inceleyecek olursak; plastik, tekstil, gıda, ahşap, kimya, gübre, makine metal sektörleri bölgede istihdam yaratmaktadır. Döşemealtı organize sanayi bölgesiyle birlikte hızlı bir gelişim göstermiştir. Fabrikaların açılması istihdamı meydana getirmiş ve yerli halkın iş bulmak için başka bir yere göç etmesi zorunluluğunu ortadan kaldırmıştır.

İlçe, uzun yıllar tarıma dayalı bir ekonomiye sahip olmuş; başta pamuk, zeytin, buğday, arpa, mısır, yulaf, susam, soğan, narenciye ile her türlü sebze ve meyve üreticiliği geçim kaynağı olmuştur. Ayrıca küçükbaş ve büyükbaş hayvancılığı ile Döşemealtı halısı dokumacılığı başka bir geçim kaynağını oluşturmuştur. Günümüzde, şehirleşen ve dünya kenti Antalya'nın merkez ilçesi olan Döşemealtı, Organize Sanayi Bölgesinin kurulması ile iş istihdamı bu yöne kaymıştır (<http://www.dosemealti.bel.tr/tr/m/dosemealti/tarihcesi.html>).

“Döşemealtı ilçesinde gerçek alanların sadece %16'sı tarım alanı olarak kullanılabilecek niteliktedir. Arazinin 55.345 hektarı yani %81'i orman alanıdır. 600 hektarlık mera ve çayır alanı bulunmaktadır. Döşemealtı arazi varlığının kalan 1.016 hektarı tarım dışı arazidir. Bu çerçevede tarım topraklarının korunmasına ilişkin çalışmalar Döşemealtı için son derece önem taşımaktadır. 11.368 hektarlık tarım arazisine özellikle buğday, arpa, nar, zeytin, mısır, turunçgiller ve sebze ekimi yapılmaktadır. Ayrıca ormanlık alanlarda arıcılık faaliyetleri yapılmaktadır. Tarımsal üretimde mekânizasyon düzeyinin yüksekliği, bölgede tarımla uğraşan kırsal kesimdeki nüfusun diğer bölgelere göre nispi bilinç yüksekliği ve bölgedeki tarım makineleri sanayisinin gelişmişliği ile açıklanabilir. Bu yüksek rakama rağmen Türk tarımının temel yapısal sorunlarından olan tarımsal üretim yapılan alanların küçüklüğü ve arazi bölünmüşlüğü; parçalı bir halde olması nedeniyle özellikle traktör ve diğer tarım alet ve makinelerinin kullanım etkinliği ve verimliliğini düşürmektedir. Bu sorunlar ulusal çapta daha çok hissedilmekle birlikte Döşemealtı'nda önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Döşemealtı ilçesi büyük ve küçükbaş hayvancılığı ile kümes hayvancılığı ekonomide halkın geçim kaynakları arasında önemli bir yer tutar. İlçe için mevcut mera ve yaylak alanlar yeterli olmayıp çeşitli teşviklerle geliştirilmeye ihtiyacı bulunmaktadır. Döşemealtı'nın

yüzölçümünün 55.345 hektarlık alanı ormanlık alandır. Daha önce de belirttiğimiz üzere ormanlık saha, ilçenin genel yüzölçümünün %81'ini oluşturmaktadır. Ormanda bulunan alanların büyük kısmı karaçam kalan kısmı ise makilik alandır. Düzlerçamı'ndan çubuk boğazı bölgesine kadar geniş bir orman alanı içerisinde yaban keçilerinin bulunduğu koruma ve avlanma alanı bulunmaktadır” (<http://www.dosemealti.bel.tr/tr/m/stratejik-plan>).

Yerel tarihçi Giray Ercenk'in (2012: 89-90) yerli halkla yapmış olduğu görüşmeler sonucunda elde edilen bilgilere bakıldığında köylerde geçmişte yapılan tarımsal üretimin çeşitliliğini şu şekilde özetlemek mümkündür:

“Ahırtaş: Otçuluk, salep, kekik, adaçayı, ketre, keçi, koyun,

Killik: Meyve, zeytin, akdarı, üzüm, buğday, arpa, keçi, zanaat, çevre çiftliklerde ırgatlık,

Karaveliler: Üzüm, pekmez, meyve (incir), akdarı, zeytin, zeytinyağı, bal, dokuma, menevrek (şayak), nakliye işleri,

Ilıca: Koyun, üzüm, pekmez, pamuk, tahıl, akdarı, bal, su ve kara avcılığı,

Kovanlık: Halı, üzüm, pekmez, buğday, arpa, saman, pamuk, keçi, büyükbaş hayvan, tahıl,

Ekşili: Keçi, sebze, meyve, incir, nar, bağ, değirmen, zanaat, nakliye işleri,

Kızılı; Palamut, keçi, büyükbaş hayvan, tahıl,

Aşağıoba: Koyun, keçi, halı, tahıl, saman,

Kevşirler: Koyun, büyükbaş hayvancılık, tahıl, taşıma işleri, halıcılık,

Bıyıklı: Büyükbaş hayvan, özellikle manda, koyun, keçi, tahıl, çeltik, pamuk, değirmencilik,

Kömürcüler: Koyun, keçi, büyükbaş hayvan, kireç ve kömür yakma, deve ile yük taşımacılığı,

Yağca: Keçi, büyükbaş hayvan, meyve, tahıl, pamuk,

Çıglık: Keçi, koyun, büyükbaş hayvan, tahıl, pamuk, susam, mısır, zeytin, kömür yakma,

Yeniköy: Kuruluşunu izleyen yıllardan itibaren hem idari hem de ekonomik anlamda Döşemealtı'nın merkezi durumuna gelmiştir. Tarımda kullanılan motorlu araçların artması ile Yeniköy, bakım, tamir ve ikmal yeri özelliği kazanmıştır. Hizmet ve ticaret gelişmiştir.

Karataş, Selimiye (Karadon), Dereli gibi muhacir köyleri, büyükbaş hayvan, koyun, bağcılık, üzüm, pekmez, tahıl, susam, at arabası ile taşımacılık, çevre çiftliklerde ırgatlık yaparak geçinirdi. Döşemealtı'nın hemen bütün köylerinde susam yetiştirilir ve Antalya'da tahin imalatçılarına ve susam değirmenlerine satılırdı. Çıplaklı, Başköy, Karabayır, Yalınlı, Nebiler, Kirişçiler, Yukarı Karaman, Odabaşı, Hotuşlar gibi yerleşmeler, hayvancılık, zeytincilik, kömür yakma, yakacak kök çıkarma, deve ile nakliyecilik, ağaç kesim işleri, orman işçiliği, pamuk yetiştiriciliği gibi işlerle uğraşıyorlardı. Camili, Kovanlık, Killik gibi köylerde ipekböcekçiliği de yapılmıştır” (Erchenk, 2012: 89-90).

4.2.4. Tarihi Yerler ve Doğal Güzellikler

Döşemealtı ilçesi, doğal güzellikler ve tarihi yerler açısından oldukça zengindir. Termessos Antik Kenti, Ariassos Antik Kenti Karain Mağarası, Kocain Mağarası, Antik Döşeme Yolu, Evdirhan ve Düzlerçamı bunlara örnek verilebilir.

Termessos Antik Kenti, çok sayıda tapınağa ve çok geniş mezarlık alanlarına sahiptir. Mezarlarının çeşitliliği ve bezemeleri oldukça zengindir. Bunlardan Büyük İskender döneminin önemli komutanlarından Alketas'ın mezarı (İ.Ö. 319) ve diğerleri şehir tarihine ışık tutmaları açısından da önemlidirler. Aynı zamanda Milli Park olan Beydağları-Termessos Milli Parkı; bitki örtüsü ile bölgenin botanik, yaban keçisi sürüleri ile de açık hayvanat bahçesi görünümündedir. Termessos, Döşemealtı'nın önemli tarihi değerlerindendir.

İskitler tarafından MÖ 3000'li yıllarda kurulan Ariassos Antik Kenti, Psidya kentlerinden biridir. Roma döneminde yaşadığı deprem sonrasında yıkılan ve terk edilen kent, bölgede karakol amacı taşıyan bir konumdadır. Antik kentte bugün varlığının sürdüren tek yapı, üç kemerli giriş kapısıdır.

500 bin yıl önce insanoğluna ev sahipliği yapan Karain Mağarası ise Anadolu'nun ilk yerleşim yerlerinden biridir. Yapılan kazılarda, ilkel insanın yaşadığı tüm dönemlerde kesintisiz olarak bir yerleşim yeri olmayı sürdürdüğü anlaşılan mağarada; fil, suaygırı, aslan, zürafa gibi Anadolu'da soyu tükenmiş olanların yanı sıra birçok hayvanın kemikleri bulunmuştur.

Türkiye'nin en büyük giriş ve galerisine sahip mağarası olan Kocain Mağarası, boyları 35 metreye kadar ulaşan devasa sarkıt ve diktleri ile büyüleyici güzelliktedir. Tarih öncesi dönemlerin izlerini taşıyan mağarada, Roma uygarlığına ait kalıntılar bulunmaktadır.

Antik çağlarda Pamfilya ile Pisidia kentlerini birbirine bağlayan yollardan biri olan Derbent Boğazı, Bizans ve Selçuklu-Osmanlı dönemlerinde de işlevini sürdürmüş, hatta yakın zamanlara kadar Yörüklerin göç yolu olmuştur. 2000 yıl boyunca işlevini sürdüren Antik Döşeme Yolu, yolda, kontrol amacıyla çeşitli dönemlerde askeri konak olarak kullanılmış yapılar bulunmaktadır. Döşeme taşlardan oluşan bu yol Döşemealtı İlçesi'ne de adını vermiştir. Yüzeyi 4 metre genişliğinde taş döşeli yola yöre halkı kısaca “Döşeme”, yolun geçtiği boğaza “Döşeme Boğazı”, yolun altında kalan düzlüğe de “Döşemealtı” demiştir. Döşemealtı zamanla; buradaki bir grup köyün, sonralarında platonun tamamının, nahiye merkezinin ve en nihayetinde ilçenin adı olmuştur.

Evdır Han Antalya'dan kuzeye giden yolda ilk durak yeri Evdir Handır. Bugünkü Antalya-Korkuteli karayolunun 1 km. doğusunda ve Antalya'ya 18 km. uzaklıktadır. En fazla dikkati çeken kısmı sivri kemerli portalı olan Evdir Han 1210-1219 tarihleri arasında Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykavus tarafından yaptırılmıştır.

Bugün atıl durumda bulunan Evdirhan'ın yeniden canlandırılması amacıyla Döşemealtı Belediyesi ile Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi ortak bir çalışma yürütmektedir. Restorasyon çalışmaları tamamlandıktan sonra kültürel etkinliklere ev sahipliği yapması planlanan Evdirhan'da müze oluşturulması planlanmaktadır.

Antalya-Korkuteli Karayolu üzerinde 140 bin metrekare alan üzerine kurulu Düzlerçamı Mesire Alanı, özellikle yaz aylarında binlerce ziyaretçiyi ağırlamaktadır. Şehir merkezine 15 km uzaklıktaki Düzlerçamı Mesire Alanı'nda, çam ağaçları içinde gezi, yürüyüş ve spor alanları, çocuklar için oyun grupları, voleybol ve basketbol sahası, tenis kortu, kafeteryalar, alışveriş için mini dükkanlar bulunmaktadır (<http://www.dosemealti.bel.tr/tr/m/tarihi-yerler>).

4.2.5. Neden Döşemealtı?

Antalya'nın Döşemealtı ilçesi, bakir sayılabilecek doğası ve şehir merkezine yakınlığının yanında, ulaşımın belediye otobüsleriyle bile sağlanabiliyor olmasının kolaylığı gibi nedenlerle Antalya'nın diğer ilçelerine göre daha çekici bir yerleşim yeri konumundadır. Eskiden tarım ve hayvancılık yapılan bir köy olarak kabul edilen Döşemealtı, farklı sosyokültürel özelliklere sahip grupların yerleşimiyle birlikte bölgede bir sosyal değişim yaşanmış ve Döşemealtı kır-kent arasında sıkışıp kalmıştır. Dolayısıyla tam anlamıyla kırsal özelliklerini koruyamayan ve farklı sosyoekonomik profillerin yerleşimiyle kentleşmiş bir Döşemealtı ve kentin yoğun, karmaşık yapısından uzak kalmış, doğal güzelliklere sahip ve içinde yerli halkın yaşadığı kırsal bir Döşemealtı bulunmaktadır. Aynı zamanda Döşemealtı,

heterojen bir sosyal yapıya sahip olması nedeniyle biz sosyal bilimciler için laboratuvar işlevi görmektedir. Ayrıca yerli halk ve bölgeye sonradan yerleşmiş olan yeni orta sınıf arasında yaşanan mülkiyet değişimi ve bununla birlikte ortaya çıkan kırsal değişim dinamiklerinin incelenerek, her iki aktör grup perspektifinden değerlendirilmesi ve analiz edilmesi amaçlanmaktadır.

“Antalya’nın Döşemealtı ilçesinin kırsaldan kentsele geçiş sürecinde yaşamış olduğu değişim dinamikleri nelerdir?” ile “Bu değişim süreci yerli halk ile bölgeye sonradan yerleşmiş yeni orta sınıf tarafından nasıl deneyimlenmektedir?” sorusu tezin temel problemini oluşturmaktadır.

Eskiden kırdan yaşamak mecburi bir durumken günümüzde tercih durumuna doğru evrilmektedir. Sağlıklı beslenmek, iyi yaşam koşulları ekonomik ve kültürel sermayesi yüksek toplumsal sınıfların gündelik yaşantısında önemli bir yere sahiptir. Bu da ekonomik olarak iki ucun varlığını göstermektedir. Bir tarafta kentin kalabalığından ve yaşamın yoğunluğundan şikayet ederek kırsala göç eden yeni orta sınıf, diğer tarafta ise yeri yurdu orası olan ve hayatı orada geçen yerli halk. İki uçlu sosyal sınıf günümüzde aynı mekânda ve aynı toplumsal grup içerisinde yer almaktadır. Döşemealtı örneğine baktığımızda ekonomik ve kültürel sermayesi yüksek olan bu sınıf sonradan yerleşikler olmuştur. Antalya’nın merkezindeki kalabalıktan uzaklaşmak ve doğayla iç içe olarak sağlıklı, huzurlu bir yaşam sürmek isteyen sonradan yerleşikler için Döşemealtı kırsalında yaşamak bir mecburi durumun değil; seçimlerinin sonucudur.

4.2.6. Yeşilbayır Mahallesi ve Yağca Mahallesi

Antalya Valisi Haşim İşcan döneminde Döşemealtı’nda devlet tarafından örnek köy olarak eski adıyla Karabayır, şimdiki adıyla Yeşilbayır kurulmuştur. İlk olarak Karabayır adını alan köy Demokrat Parti döneminde Yeşilbayır adını almıştır. 1994’te belde belediyesi olan Yeşilbayır köyü, Döşemealtı ilçe belediyesinin kurulmasıyla belediye statüsü kaldırılmıştır (M. Güçlü, 2021: 123-125).

Antalya merkezden Döşemealtı ilçesine girdiğimiz an bizi Yeşilbayır Mahallesi ve lüks villalar karşılamaktadır. Mülga Yeşilbayır Belediyesi idari olarak, daha önce belde iken, 5747 sayılı kanunla Hürriyet ve Altıncakale Mahalleleri olarak yapılandırılarak Döşemealtı İlçe Belediyesi bünyesine katılmış bulunmaktadır. Daha önce belediye iken öne çıkan hizmetleri arasında altyapı, park bahçe ve bilhassa düzenli ve istikrarlı imar uygulamalarının (kat

sınırlaması vb.) ön plana çıktığı ve beldenin bir cazibe merkezi haline getirilmiş olduğu görülmektedir.

Yeşilbayır'ın yerleşim serüveni, Osmanlı döneminde Korkuteli-Elmalı arasında o zamanki Karabayır Köyü'nün bulunduğu bölgede konaklayan 5-6 obanın oluşumuyla başlamaktadır. 1940'lı yıllara kadar göçebe hayatı yaşayan Yeşilbayır halkı, ilkbahar ve sonbahar döneminde Elmalı-Korkuteli ilçeleri arasında bulunan Karabayır köyünde, yaz aylarında da Toros dağlarının batı ucunda Beydağlarında bulunan Karabayır yaylasına hayvanlarını otlatmak için çıkarlar ve orada kıl çadırlardan oluşan obalarında 2 ay kalarak Karabayır köyüne geri dönerlerdi. Kış aylarında da o zamanlar yine Karabayır adı verilen, şu andaki Yeşilbayır-Hürriyet ve Altinkale Mahallelerinin bulunduğu bölgeye göçerlerdi. Yöre halkının yerleşik düzene geçmesi 1940 yıllarda devlet tarafından teşvik edilen ve vatandaş-devlet iş birliğiyle yapılan ve halk arasında hükümet evi tabir edilen evler yapılarak halk yerleşik düzene geçmiş, halk hayvancılığın yanında tarımla da uğraşmaya başlamıştır. Daha sonra Mülga Karabayır Köyü'nün adı, doğa yapısına uygun olarak "Yeşilbayır" olarak değiştirilmiştir. 1994 yılına kadar muhtarlıkla yönetilen Yeşilbayır Köyü, 1994 yılında Belediye Teşkilatı kurularak 2 mahalleden oluşan Belediye yönetimiyle yönetilen belde haline getirilmiş, 23/07/2004 tarihli 25531 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu kapsamında, Antalya Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı ilk Kademe Belde Belediyesi haline gelmiş, halen de yukarıda belirtildiği üzere Döşemealtı ilçesinin mahalleleri şeklinde, şirin bir yerleşim bölgesi olarak cazibesini devam ettirmektedir (Atılğan, 2010: 273).

Yeşilbayır Mahallesi belediye döneminde yapılmış olan kat sınırlandırılması nedeniyle diğer mahallelerden ayrılmaktadır. Genel olarak Döşemealtı'na baktığımızda yatay mimarinin bu kadar yaygın olduğu bir yer söylemek güçtür. Dolayısıyla hem konum olarak Antalya merkeze diğer mahallelerden daha yakın olması hem de yatay mimari uygulamasının yaygınlığı sebebiyle villa tarzı müstakil evler buraya yaptırılmakta ve sonradan yerleşikler nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır.

"Teke (Antalya) Mutasarrıflığı'nın 25 Ağustos 1915 tarihli nüfus cetvelinde Antalya merkez nahiyesine bağlı köyler arasında Yağca köyünün adı geçmemektedir. Ama Dahiliye Vekaleti'nin Köylerimiz adlı eserinde Antalya merkez nahiyesinin köyleri arasında Yağca köyünün adı geçmektedir. Bu bilgilerden Yağca köyünün 1915-1928 yılları arasında kurulduğuna hükmedebiliriz" (M. Güçlü, 2021: 115).

Yağca Mahallesi Yeşilbayır Mahallesi'ne göre Antalya merkeze konum olarak daha uzak ve yüzölçümü açısından da daha küçük bir mahalledir. Bölge nüfusu güncel olarak 1511'dir ve bölgede okul, hastane, sağlık ocağı bulunmamaktadır. Taşınalı eğitimle çocuklar başka bir mahalledeki okulda eğitim görmektedir. Başka bir mahallede bulunan sağlık ocağındaki doktor haftanın belirli günlerinde Yağca Mahallesi'ne gelmektedir. Market olarak küçük bir mahalle bakkalı bulunmakta, bölge sakinleri ihtiyaçlarını oradan temin etmektedir.

Karain Mağarası Yağca Mahallesi sınırları içerisinde ve mahallenin 1 kilometre kuzeydoğusunda bulunmaktadır. Karain Mağarası denizden 500 metre, ovidan 150 metre yüksektir ve Döşemealtı'nın arazilerinin büyük bir kısmının görülebilmesine imkan sunmaktadır (Ercenk, 2012: 17). Turistler yılın belli dönemlerinde mağarayı ziyaret etmekte ve bölge mağara sayesinde turistik bir özelliğe sahip olmaktadır. Mahallenin küçük bir köy kahvesi vardır ve bölge sakinleri burada oturup sosyalleşebilmektedir.

Genel olarak Yağca'ya baktığımızda haneler birbirine oldukça yakın ve neredeyse her hanenin evinin önünde küçük de olsa bir bahçesi bulunmaktadır ve bu nedenle daha yeşil bir bölge olduğunu söylemek mümkündür. Tarlasını eken ve bundan ekonomik olarak kazanç sağlayanların yanında sadece kendi yiyeceği kadar ürün yetiştirenler de bulunmaktadır. Dolayısıyla hem bölge halkı hem de dışarıdan genel bir bakış anlamında Yağca daha çok köy görünümüne sahip bir mahalle iken Yeşilbayır'ın ise daha çok kent görünümüne sahip bir mahalle olduğunu söyleyebiliriz. Yeşilbayır ve Yağca mahalleleriyle ilgili araştırma boyunca yapılmış olan gözlem ve görüşmeler bulgular ve analiz kısmında detaylı olarak anlatılacaktır.

Tablo 4.7 TÜİK Yıllara Göre Yeşilbayır ve Yağca Mahallerinin Toplam Nüfusu

Yıl	Yeşilbayır Mahallesi Toplam Nüfusu	Yağca Mahallesi Toplam Nüfusu
2013	4.390	1.238
2014	4.230	1.257
2015	4.588	1.310
2016	4.913	1.320
2017	4.968	1.319
2018	5.183	1.414
2019	5.725	1.338
2020	5.972	1.344
2021	6.607	1.404
2022	7.103	1.405
2023	7.418	1.511

Kaynak: TÜİK, 2023.

4.3. Araştırma Sonucunda Beklenen Çıktılar

Araştırmada nitel araştırma yönteminin kullanılması nedeniyle nicel araştırma yönteminde olduğu gibi araştırmanın sayıltıları, hipotezleri gibi öngörülerde bulunarak kesin yargılara ulaşma amacı yoktur. Yalnızca araştırma konusu ve literatür taraması sonucunda birtakım çıktılara ulaşılabilceği düşünülebilir ancak yine de bunların kesin olarak gerçekleşmesi düşüncesi yoktur. Aşağıda beklenen çıktılar sırasıyla belirtilmiştir.

- Döşemealtı'na sonradan yerleşmiş olan yeni orta sınıfın kentsel tüketim alışkanlıklarını kırsala taşımalarıyla bölgede bir soylulaştırma sürecinin yaşanması,

- Köylünün kendi bireysel ekonomik çıkarını düşünüp kârını maksimize etme adına uygulamalara başvurarak tarımsal üretimi ikinci plana itmesi ve daha çok gelir getiren iş kollarına yönelmesi,
- Kapitalist sistem tarafından sermaye olarak görülen tarım arazilerinin yüksek rant getirisi sağlayan bir araca dönüşmesi,
- Yeni orta sınıfın bölgede yerleşim göstermese bile kentin karmaşasından uzaklaşmak adına bir arazi satın alıp hobi olarak tarımsal üretim yapması ve böylece “yeni köylülük” akımının ortaya çıkması,
- Covid-19 süreci sonrasında arazi piyasasında ciddi bir hareketlilik yaşanması ve bu piyasanın bölgeye sonradan yerleşen yeni orta sınıfın tekelinde olması,
- Uluslararası literatürde yapılan güncel araştırmalarda Covid-19’un tersine göç akımını hızlandırdığı bulgularının Türkiye örneklemindeki etkilerinin incelenmesi araştırma sonucundan beklenen çıktılara örnek verilebilir; ancak nitel araştırmanın doğası gereği kesin sonuçlara ulaşmak mümkün değildir. Araştırmadan edinilecek veriler doğrultusunda tez süreci bambaşka bir noktaya evrilebilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARININ ANALİZİ VE TARTIŞMA

5.1. Bulguların Tema ve Kategorizasyonu

Döşemealtı'nda yaşayan yerli halk ve çeşitli sebeplerle Döşemealtı'na sonradan yerleşmiş olan yeni orta sınıf araştırmanın iki temel aktörü olarak bu katılımcılarla kırsal özellikleri ağır bastığı düşünülen Yağca Mahallesi'nde ve kentsel özellikleri ağır bastığı düşünülen Yeşilbayır Mahallesi'nde yapılan derinlemesine görüşmelerin analizi sonucu elde edilen bulgular tema ve kategoriler şeklinde bu bölümde sistematik bir şekilde sunulmuştur. Araştırmanın amacı ve sorunsalı doğrultusunda elde edilen verilerin analizi sonucunda ulaşılan bulgular ilgili literatür bulgularıyla karşılaştırılarak tartışılmıştır.

Araştırma verilerinin analizi sonucunda beş adet tema başlığı oluşturulmuştur. Bu temalar sırasıyla şöyledir: Döşemealtı İlçesinin İmkanlarının Yeterlilik Düzeyleri; Göç Merkezi Olarak Döşemealtı; Değişen Döşemealtı; Komşuluk İlişkileri; Tüketim Alışkanlıkları. Hazırlanan dört temanın altında ise toplamda on altı kategori bulunmaktadır. Oluşturulan tema ve kategori tablosu aşağıda yer almaktadır.

Tablo 5.1 Tema ve Kategori Tablosu

TEMA	KATEGORİ
Döşemealtı İlçesinin İmkanlarının Yeterlilik Düzeyleri	• Ulaşım İmkanları • Sağlık İmkanları • Eğitim İmkanları • Şehirden Uzak Ama Şehre De Yakın Döşemealtı
Göç Merkezi Olarak Döşemealtı	• Covid-19 Pandemisi ve Piyasa Ekonomisi-Arazi Mülkiyeti • Bireylerin Göç Nedenleri ve Tercihleri • Göç Sonrası Yerli Halk ve Sonradan Yerleşikler Arasındaki İlişki
Değişen Döşemealtı	• Döşemealtı ve Mahalle Tanımlamaları • Tarımsal Değişim Dinamikleri: Hobi Olarak Tarım ve Yeni Köylülük

	• Hayvancılık • Sürdürülebilirlik
Komşuluk İlişkileri	• Komşuluk İlişkileri ve Katılımcıların Komşuluk Algıları • Covid-19 Pandemisi ve Komşuluk • Aidiyet ve Yabancı Olmak
Tüketim Alışkanlıkları	• Alışveriş Tercihleri • Boş Zaman Aktiviteleri

5.1.1. Tema 1: Döşemealtı İlçesinin İmkanlarının Yeterlilik Düzeyleri

Bireylerin yaşamış oldukları ortama bağlılıklarında bu ortamın yaşam kriterleri ve imkanların yeterliliği oldukça önemli bir yer teşkil etmektedir. Yaşam memnuniyeti bu imkanların yeterliliği doğrultusunda şekillenmektedir. Bireylerin yaşam memnuniyetleri değişen dünya koşullarıyla birlikte çeşitlenmiş, demografik ve ekonomik faktörlerin yanında birçok faktörden etkilenmektedir (Çebi Karaaslan vd. 2021: 284). Dolayısıyla Döşemealtı ilçesinde yaşamını sürdüren bireyler için bu ilçenin imkan yeterlilikleri yaşam memnuniyetleri üzerinde belirleyici olmaktadır. Buradan hareketle “Döşemealtı İlçesinin İmkanlarının Yeterlilik Düzeyleri” teması başlığı altında dört adet kategori kodlanmıştır. Bu kategoriler sırasıyla; ulaşım imkanları, sağlık imkanları, eğitim imkanları, şehirden uzak ama şehre de yakın Döşemealtı’dır. Aşağıda bu kategoriler sırasıyla ele alınacaktır.

5.1.1.1. Kategori 1: Ulaşım İmkanları

Ulaşım günümüzde beslenme, barınma gibi temel ihtiyaçlardan biri sayılabilir. Çünkü artık ev, iş, okul, alışveriş gibi gündelik rutinlerimizin hepsi birbirinden çok farklı lokasyonlarda olabilmektedir. Dolayısıyla yaşanan bölgenin ulaşım imkanlarının yeterliliği gündelik hayatımız için oldukça önem arz etmektedir.

Döşemealtı ilçesinin ulaşım imkanlarına baktığımızda genel olarak bölgeye ulaşımın belediye otobüsleriyle sağlanabiliyor olması bölgede yaşayanlar için bir artı durumundayken otobüs sayılarının ve seferlerinin az oluşu ulaşımında görülen bir eksiklik olarak kabul edilmektedir.

“Takviye yapılabilir. Otobüs seferlerini biraz fazlalaştırabilirler. Saatte bir var, o daha sık yapılabilir.” (G1, 48 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

“Değil. Aracı olmayan insanlar çok mağdur durumda, çünkü saat başı geçen otobüse binmenizle aşağıya inip tekrar dönmeniz 4-5 saat sürüyor. Yerleşim de çok var, hatların daha da sıklaştırılması gerektiğini düşünüyorum. Sonradan göç edenlerin zaten büyük çoğunluğunun aracı var, araçsız çok zor.” (G10, 46 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

“Yeterli değil. Döşemealtı ilçesi artık çok büyük bir yer ve artık hatlar çok yeterli gelmiyor. Daha öncesinde çıkarılan hatların haricinde iç kısımda yapılan evlerin olması ve oraların yakınlarından hat geçmemesi ayrı bir sorun diyebilirim. Yeni yeni büyüyen bir bölge olduğumuz için hatlar yetersiz ve hat güzergahları da yetersiz. Döşemealtı geneli olarak baktığımızda toplu taşımayı kullanan çok fazla insan var. Yeşilbayır, Kepez’den çıktığınızda ilk mahalle ama Döşemealtı’ndan çıkarsanız son mahalle olarak kalıyorum. Dolayısıyla bunun en büyük ızdırabını Yeşilbayır çeker. Sabah saatleri zaten kalabalık olur ve otobüsler Döşemealtı’nın köylerini vs. toplar gelir ve en sonunda buraya geldiğinde insanlar yer bulabilirlerse üçüncü belki de dördüncü gelen otobüse binebilirler. Gün içinde normal saatlerde sorun yaşamıyoruz ama sabah ve akşam saatlerinde epey sıkıntı yaşıyoruz.” (G16, 40 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

Genel olarak bakıldığında Döşemealtı’nda yaşayan ve Antalya merkezde çalışan biri için araç temel ihtiyaç konumundadır. Çünkü DC15, DC15A, SD20, SD20A ve DC79 dışında Döşemealtı-Antalya merkez hattı yoktur. Aynı zamanda otobüs güzergahları G16’nın da belirttiği gibi yalnızca ana yol üzerinden gittiği için içeride kalan yerleşimler otobüse binmek istediğinde epeyce yürümek zorunda kalmaktadır. En çok yoğunluğun yaşandığı işe gidiş ve çıkış saatlerinde ulaşım da sorunu olduğunu belirten G20 (58 yaşında) de bu durumun ilçenin çok hızlı göç alarak bir anda şehirleştiğini ve altyapının bu nedenle eksik kaldığı şeklindeki düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir.

“(…) işe gidiş ve çıkış saatleri ulaşım da sıkıntı yaşıyor. Ayrıca bölgenin hızla göç alması ve yeni imar planlamasıyla köyden kente doğru bir ivme yakalamasında iç çevre yollarının tamamen oluşmaması ulaşımı sıkıntıya sokan bir başka etmen. Çünkü burası bir köydü, köyler birleşerek ilçe oldu ve şu anda hızla şehirleşiyor. Dolayısıyla bu sürecin bir anda yaşanması da mevcut sistemin bu hıza yetişememesine neden oldu. 2022 nüfus artış oranı ülke genelinde bakacak olursak 0,7 ama Döşemealtı’nın nüfus artış oranı 7,7. Bu da Döşemealtı nüfusunun ülke geneline göre 10 kat artması demek ve bu da ciddi bir artış. Bu da henüz altyapısı tamamlanmayan bir ilçe için çok ciddi bir oran. Dış ulaşım hatlarında herhangi bir sıkıntı yok ama iç ulaşım hatlarında henüz yeni büyüyen bir ilçe olduğumuz için yoğunlaşmadan dolayı bir sorun görülebiliyor. Genel anlamda baktığınızda çok zor bir ulaşım yok. Organize sanayinin yoğunluğunu almak için bir tramvay hattı oluşturulursa sorun zaten kendiliğinden çözülmüş olacaktır. (...)” (G20, 58 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

Konum olarak Yeşilbayır Mahallesi Antalya merkeze daha yakın olduğu için ulaşım imkanlarından daha fazla yararlanabilmektedir ancak Yağca Mahallesi için bunu söylemek güçtür. Çünkü Yağca Mahallesi konum olarak biraz daha uzak kaldığı için oraya yalnızca tek bir otobüs gitmektedir ve bu otobüs de saatte bir kalkmaktadır. Dolayısıyla Yeşilbayır için

aracın olmaması belki tolere edilebilirken Yağca'da bu durum maalesef ki mümkün görünmemektedir.

Ulaşımın yeterli olmadığını ve bu sebeple mecburen herkesin araç sahibi olduğunu belirten Yağca sakinlerinden K2 (42 yaşında), K7 (38 yaşında) ve K9 (64 yaşında) düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Bence değil, ulaşım yok Yağca Mahallesi’ne. Ulaşım olmadığı için herkesin mecburen aracı var.” (K2, 42 yaşında, yerli, Yağca)

“Geliştirilebilir. Belki otobüslerin geldiği aralıklar düşürülebilir, kalabalıklaşmaya başladığı ve fazla da göç alan bir yer olduğu için sefer sayıları yetersiz olabiliyor. Döşemealtı merkez biraz daha iyi ama köylerin çok fazla geliştirilmesi lazım.” (K7, 38 yaşında, sonradan yerleşik, Yağca)

“Benim için sorun yok, benim kendi aracım var her yere onunla gidebiliyorum. Ama köylü için ulaşım sıkıntılı olabilir. Köye büyükşehirden dolmuş geliyor da biraz gecikmeli geliyor, dolanarak geliyor. Antalya’da buraya gelmesi için en az 1-1.5 saati gidiyor. Halbuki burası ve Antalya arası 45 dakikalık bir yol. Burada aracı olmayan vatandaşın sıkıntısı olabilir. Aracı olan güneybirlik Antalya’ya inip çıkabilir.” (K9, 64 yaşında, yerli, Yağca)

Yağca Mahallesi'nin ilçe merkezine göre daha ücra bir noktada kalmasından dolayı ulaşım konusunda Yeşilbayır Mahallesi'ne göre daha çok sıkıntı yaşandığını ve katılımcıların verdiği bilgiler doğrultusunda Yağca'da araç sahibi olmanın zaruri bir durum olduğunu söylemek mümkündür.

5.1.1.2. Kategori 2: Sağlık İmkanları

Sağlık kurumu aile, eğitim, siyaset gibi sosyal kurumlardan biridir ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için oluşmuş roller, değerler ve normları içermektedir. Sağlıklı bireyler sağlıklı toplumları oluşturur ve toplumun sürekliliği de bu şekilde sağlanmış olur (Adak, 2021: 347). Sağlık hizmetlerindeki yeterlilik yalnızca hastane sayısı ile değil aynı zamanda doktorların niteliği ve uzmanlıklarının çeşitliliğiyle de ilgilidir.

“Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de sağlık hizmetlerinin finansmanı ve verimsizlik sağlık kurumlarının önemli problemleri arasındadır. Buna ek olarak hizmetlerin tüm nüfusa eşit olarak dağıtılamaması diğer bir sorunu oluşturmaktadır. Başka bir sorun da sosyal güvenceye sahip olmayan nüfustur” (Adak, 2021: 368). İlçede tek bir özel hastane bulunması ve ekonomik geliri elverişli olanların burayı tercih edebilirken alt sosyoekonomik düzeyde olan

bireyler sağlık konusunda büyük bir sorun yaşamaktadır. Gelir eşitsizliği en temel ihtiyaçlardan olan sağlık imkanlarına erişimde de kendini göstermektedir.

“Tüm ilçe halkını bilmiyorum ama sağlık ocağına gitsem çocuğumun aşısını, muayenesini yaptırabiliyorum. Aynı şekilde Termessos Hastanesi de var özel oraya da gidebiliyorum. Halk olarak bilmiyorum ama ben kendi işimi halledebiliyorum. Çünkü herkesin ya imkanı vardır ya yoktur özele gitmek için ama benim için yeterlidir yani.” (G6, 30 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

“Yetersiz. Sadece tek bir özel hastane var, devlet hastanesi yok. Herkes de özel hastaneye gidemiyor.” (G15, 18 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

Yeşilbayır Mahallesiinde yapılan görüşmelerin genelinde tek bir özel hastane dışında başka bir hastane olmadığı ve bunun ilçe için oldukça yetersiz olduğu verileri toplanmıştır. Aynı zamanda katılımcılar görüşmelerin yapıldığı süreçte inşaat halindeki şehir hastanesinin yapılmasını beklediklerini ve bu hastane yapıldığında ilçenin sağlık ihtiyacının büyük bir kısmının karşılanacağını düşündüklerini belirtmişlerdir.

“Şu an için yeterli değil ama yeni yapılmakta olan bir hastane var, orası da açıldığı zaman tam anlamıyla yeterli olacağını düşünüyorum.” (G9, 31 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

“Şu an için yetersiz. İlçede sadece 1 tane özel hastane var ama halihazırda inşaatı devam eden bir devlet hastanesi var, o da tamamlanınca bir sıkıntı kalmayacak. Şehir hastanesine de çok yakın bir bölge burası. Yani birkaç yıl içerisinde böyle bir sıkıntının yaşanacağını düşünmüyorum.” (G11, 46 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

Özellikle Yağca’da sağlık ocağının olmaması ve belirli günlerde başka bir mahalleden doktor gelmesi dolayısıyla halihazırda bir doktor olmaması acil bir durum yaşanması halinde büyük bir risk oluşturmaktadır.

“Yeterli değil. Bir tane özel hastane var, şimdi devlet hastanesi yapılıyor. Özel çok pahalı. Sağlık ocağında hiçbir şey yapılmıyor, burada zaten yok Çıglık’a gidiyoruz, yetersiz.” (K1, 62 yaşında, yerli, Yağca)

“Yeterli değil. Sağlık ocağında her gün doktor yok.” (K8, 68 yaşında, yerli, Yağca)

“Bence çok yeterli değil. Haftada 3 gün aile hekimi geliyor köye. Bence köy çok kalabalık, hep doktor olması lazım, bir ambulans olması lazım. Köye büyük sağlık ocağı yapıldı, hastaneye çevirsen çevrilebilecek bir konumda ama nedense 2-3 köye 1 aile hekimi vermişler. Bence yeterli değil yani. Ama napsın vatandaş elinden bir şey gelmiyor, olana razı olması lazım.” (K9, 64 yaşında, yerli, Yağca)

Sağlık sisteminde yaşanan bu problemin köylerin mahalleye dönmesi nedeniyle olduğunu belirten K16 (46 yaşında) düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Yetersiz. Çarşamba’dan çarşambaya doktor geliyor, tedavilerini o gün yapıyor. Mahalleye döndükten sonra oldu, belediye varken sağlık ocağı vardı.” (K16, 46 yaşında, yerli, Yağca)

5.1.1.3. Kategori 3: Eğitim İmkanları

Sosyalizasyon ilk olarak aileyle başlar ancak en yoğun ve etkin dönemi eğitim sürecinde yaşanır. Sosyal hayatın sürekliliğini sağlayan eğitim kurumu toplumun ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde oldukça önemli bir rol oynamaktadır (Güçlü, 2021b: 223-224).

Nüfusun artması, küresel dünya düzeni ve insanların yaşamdan beklentilerin farklılaşması eğitim kurumlarının hem sayısal anlamda artması hem de çeşitlenmesi sonucunu meydana getirmiştir. Eğitim olanakları da bir yerin yerleşim yeri olarak belirlenmesinde oldukça önemlidir.

Genel olarak Yeşilbayır'dan topladığımız verilerde katılımcılar ilçedeki eğitim imkanlarının fiziki olarak okul niceliği açısından yeterli ancak nitelik açısından yetersiz olduğunu aşağıdaki şekillerde ifade etmişlerdir.

“Bu bölge “okullar bölgesi” diye geçiyor adeta. Çünkü doğa yapısı gereği, gürültüden uzak olması dolayısıyla okullar bu bölgede. O da güzel bir boyut. Eğitim düzeyi açısından bakarsak yeterli değil. Okul sayısı olarak yeterli ama nitelik açısından eksiklik var. Nitelikteki eksiklik zaten ülkenin genel sorunu, sadece Döşemealtı'na mal edilemez.” (G3, 60 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Okullara sınav puanlarıyla değil öğrencilerin konum olarak yakınlarına yerleşmesi sonucunda öğrencilerin yeterlilik ve potansiyelleri konusunda sorun yaşanmakta olduğunu belirten G13 (38 yaşında) bu durumdan rahatsızlığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Asla. Nitelik açısından yetersiz. İnsanlar burada oturduğu için yakın okulları tercih ediyorlar ve bu da okulun ortalamasını düşürüyor. Ben kızımı gönderecek lise bulamıyorum şu an.” (G13, 38 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Aynı konuyla ilgili yaşanan sorunlarla ilgili mahalle muhtarı G16 (46 yaşında) bu durumun resmiyette de usulsüzlüğe yol açtığını belirtmiştir:

“(…) Burada ortaokullarda bir yarış var, bir kısmı çok iyi eğitim verirken bir kısmı çok vasat düzeyde eğitim veriyor. Biliyorsunuz artık öğrenciler ikametinin bulunduğu mahallede okula gidiyor, sistem atamaları öyle yapıyor. Ancak iddia edebilirim ki Döşemealtı'nın en iyi ilkokulu benim mahallemde bulunan Yeşilbayır İlköğretim Okulu'dur. Bu yüzden kayıt dönemlerinde bizim nüfusumuz 500-600 kişi kadar artıyor ve bu durum da buradaki okulu zor duruma soktu, okul yetersiz kalmaya başladı. Vasat dediğimiz okullarda sınıflar 10-12 kişiyken, burası 37 kişinin altına maalesef düşmedi. Yani bir okul böyle bir başarıya ulaşabiliyorsa bu yapılmayacak bir şey değildir, il milli eğitim, ilçe milli eğitimin yönlendirmesiyle diğer okulların da bunu örnek alabilmesi lazım. Dışarıdan buraya kayıt aldırانlar hem resmiyette usulsüzlüğe yol açıyor hem de çocuklar yürüme mesafesindeki okula değil servisle 1 saatlik yolu gelebiliyor. (...)” (G16, 40 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

Özellikle G16'nın (40 yaşında) vermiş olduğu ifadeden görüyoruz ki bireyler toplumsal çıkarı gözeterek değil kendi kişisel çıkarlarına göre hareket etmektedir. Bunun gibi birçok bireysel rasyonalite sosyolojik olarak tahayyül edildiğinde toplumsal irrasyonaliteye dönüşebilmektedir. Dolayısıyla tek tek bireysel rasyonalite totalde çok daha büyük sorunlara yol açabilmektedir. Potansiyeli yüksek olan ve öğrencilerinin oldukça iyi yerlere gelebileceği okullar da zaman içerisinde “*vasat okullara*” dönüşebilmektedir.

Sınıflardaki öğrenci sayısının fazla olmasının öğrencilerin aldığı eğitimi olumsuz etkilediği konusuna dikkat çeken G5 (49 yaşında) bu konuyla ilgili şunları söylemiştir:

*“Merkez olarak karşılamıyor. Biz Yeşilbayır İlkokulunda okurken sınıfta 12 kişiydik. Bugün bizim sınıf ve bizim sınıf gibi sınıflardan pay biçelim o 12 kişi iyi yerdeler. Ama bugünün şartıyla sınıfın bir tanesinde 45-50 kişi eğitim alıyor. Dağcına büyüyeceğine, yayılacağımıza daralmışız dağcına. **(daha da)** Bizim zamanımızda yetişen insanlar bölgeyi yetiştiriyor. Çocuklara da güvensizlik olacak ama şimdiki çocukların bizim zamanımızda alınan eğitimdeki gibi başarılı olacaklarını düşünmüyorum.”* (G5, 49 yaşında, yerli Yeşilbayır)

Çocuklarını Yeşilbayır İlköğretim Okulu'na göndermek için okul kayıt döneminde ikametgahını değiştiren ailelerin sayısı arttıkça bu sınıflardaki öğrenci sayısı da artmıştır. Bu da bir öğretmenin 20-25 öğrenciye verebileceği eğitimle 40-45 öğrenciye verebileceği eğitim arasında fark yaratarak eğitimdeki nitelikte düşüş yaşanması sonucunu meydana getirmektedir. Yeşilbayır mahallesi sakinlerinin “*seçilmiş*” olduğunu düşünen Yağca mahallesi sakini K7 (38 yaşında) ise bu tercih nedeninin sosyal statü ile ilgili olduğunu aşağıdaki gibi dile getirmiştir.

“(...) Eğitim kalitesi anlamında da hemen hemen herkes çocuğunu Yeşilbayır İlköğretim Okulu'na gönderiyor, tabi onu da gönderebilenler. Çok talep var oraya da çünkü Yeniköy'ün merkezi daha kozmopolitan, daha karışık, yani her yerden insan var. Ama Yeşilbayır sanki biraz daha seçilmiş gibi insanlar açısından, sınıf demek ne kadar doğru olur bilmiyorum ama öyle gibi.” (K7, 38 yaşında, sonradan yerleşik, Yağca)

“*Seçilmiş*” tanımlaması toplumsal tabakalaşmanın içselleştirildiğinin ve biz ve onlar arasındaki ayrımın sosyal statüyle belirginleştiğinin bir tezahürüdür.

Yağca mahallesinde okulun olmadığını ve öğrencilerin okul için taşınmalı eğitimle başka bir mahalleye gittiklerini ifade eden K4 (63 yaşında) bu konuyla ilgili rahatsızlığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Değil. Taşınmalı sistemden vazgeçmeleri lazım, bizim burada eski köy okullarının açılması lazım. Her mahalleye öğretmenlerin atanması lazım, okullar var kapalı.” (K4, 63 yaşında, yerli, Yağca)

“Yetersiz, çocuklar taşınmalı olarak başka köye gidiyorlar. Döşemealtı merkez oldukça yeterli, tüm prestijli okullar hem devlet hem de özel olarak burada ama Yağca için aynı şeyi söylemek zor.” (K20, 75 yaşında, sonradan yerleşik, Yağca)

“Taşınmalı eğitimde taşıma merkezi seçilen okulun fiziksel yönden yetersiz olması, sosyal yönden taşınan öğrencilerin öğretmen ve arkadaşlarına uyumu sağlamada sıkıntı yaşamaları, öğrencilerin derse hazırlıksız gelmeleri, ders araç gereç eksikliği, ödevlerin yapılmaması, ders dışı etkinliklere zaman ayırmama, veli ilgisizliği, taşıma yapılan köylerin taşıma merkezine uzaklığı, köy yollarının bozuk olması, taşıma araçlarının durumu, servis şoförünün tutumu, araçlara yöre halkının binmesi, sağlık ve beslenme yönünden ise yemeklerin durumu ve sağlığa uygunluk sorunları gibi ortak sorunlar ortaya çıkmıştır” (Tektaş & Yurdabakan, 2013’ten akt. Çetinkaya & Üzümcü, 2021: 3). Dolayısıyla yaşanan bu sorunlar da eğitim kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Katılımcılardan alınan bilgiler doğrultusunda Yağca mahallesinde eğitim konusundaki en temel problem önceleri eğitim verilen okulun kapanması ve çocukların okul için taşınmalı eğitimle başka bir mahalleye gitmeleridir. Taşınmalı eğitim kırsalın ayakta kalmasını engellemektedir

5.1.1.4. Kategori 4: Şehirden Uzak Ama Şehre De Yakın Döşemealtı

Döşemealtı ilçesi şehir merkezinden 23 km uzaklıkta, şehrin kalabalığından uzak, insanların müstakil evlerde yaşayabileceği, sıcaklığın şehir merkezine göre 4-5 derece kadar farklılaşabileceği bir ilçedir. Aynı zamanda Döşemealtı, Antalya’nın diğer ilçelerinden farklı olarak şehir merkezine de bir o kadar yakındır. İnsanlar Döşemealtı’nda yaşarken aynı zamanda şehir merkezine işe gidip gelebilmekte, şehir merkezinde yapılması gereken işlerini de gün içerisinde halledebilmektedirler.

Döşemealtı son yıllarda daha çok villa tipi yerleşimleriyle ön plandadır. Özellikle Covid-19 pandemisi ilçenin popülerliğinin artmasında oldukça büyük bir etken olmuştur. Ülkemizde yaşanan 6 Şubat depremi de çok katlı yüksek binaların değil yatay mimarinin önemini bir kez daha göstermiştir. Döşemealtı ilçesi Antalya ilinde bu kriterleri karşılayan ve konum olarak Antalya merkezine de yakın olması nedeniyle en çok göç alan ilçelerden biri olmuştur. Antalya’nın merkez ilçelerinden Muratpaşa, Kepez, Aksu, Konyaaltı ilçeleri Döşemealtı’nın sağlamış olduğu bu kriterleri sağlayamamakta aynı zamanda da bu merkez ilçelerinin genişleyecek yeri kalmaması nedeniyle Döşemealtı hem geniş arazisi hem konumu hem de organize sanayinin getirmiş olduğu iş imkanları bakımından Antalya’nın yeni yaşam

alanı olarak görülmektedir. Bu durum Döşemealtı nüfusunun yıllara göre düzenli olarak artması sonucunu meydana getirmiştir.

Bu kategori başlığı altında şehre hem yakın hem de uzak olabilen Döşemealtı'nın avantajları ve dezavantajları ile ilgili sorulan sorulara verilen cevaplar analiz edilmiştir. Bu konuyla ilgili şehir merkezinde yaşayanla arasındaki tek farkın mesafe değil trafik olduğunu belirten G3 (60 yaşında) düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Ben hiç dezavantaj görmediğim için bana “Döşemealtı milliyetçisi” diyorlar. Çünkü Meydan’ın az ilerisinde oturan kişi de adliyeye gelmek için yarım saat harcıyor, ben de buradan 20 dk harcıyorum. O yakın, ben uzağım. O şehir içi trafiğinden dolayı 5 kilometrelik yolu yarım saatte gidiyor, ben mesafe uzak olmasına rağmen trafik yoğunluğu olmadığı için 20 kilometrelik yolu daha az sürede gidiyorum. Bu yüzden ben dezavantaj görmüyorum.” (G3, 60 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Yeşilbayır’ın Döşemealtı’nın diğer mahallelerine göre merkeze daha yakın olduğunu ifade eden G11 (46 yaşında) de G3’ün (60 yaşında) vermiş olduğu bilgiyi desteklemektedir:

“Bizim bölgemiz için dezavantajı yok esasında, bölgemiz şehir merkezine yakın olduğu için, merkezdeki A noktasından B noktasına olan ulaşım ile hemen hemen aynı buradaki ulaşım da.” (G11, 46 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

Yeşilbayır mahallesi sakini G6 (30 yaşında) zorunlu durumlar haricinde Antalya merkeze gitmeden ihtiyaçlarını karşılayabildiğini ve Döşemealtı’nın eskiye göre geliştiğini hatta ev tekstili ve dekorasyon ürünlerinin satıldığı zincir mağazanın bile burada faaliyet gösterdiğini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

*“Sakin, huzurlu, sessiz. Bir de çok zaruri olmadığı sürece aşağıya (**Antalya merkez**) inmeye gereksinim duymuyoruz, her şey var burada, Madame Coco bile. Artık gün gün de gelişiyor. Yeniköy merkez hele daha da gelişmiş durumda. Döşemealtı uzak gibi duruyor ama buraya da iyi bir yatırım yapıldı.” (G6, 30 yaşında, yerli, Yeşilbayır)*

Döşemealtı her kesimin ihtiyaçlarını karşılamak üzere değişmekte ve dönüşmektedir. G6’nın (30 yaşında) vermiş olduğu cevaptan da anlaşılacağı üzere temel ihtiyaçlar dışında da tüketimin çeşitlendiğini görebiliriz.

G7 (33 yaşında) ise özellikle ulaşım da sorun yaşandığını ve bölgenin sosyal faaliyetler açısından oldukça eksikliğini ifade ederek Döşemealtı’nda yaşamın avantajlarından çok dezavantajlarının olduğunu belirtmiştir.

“Tek avantajı çocukların rahat olması, başka hiçbir avantajı yok. Ulaşım sıkıntısı, her şey sıkıntı. Çocuğunu bir kursa götürmek istesen otobüsle gitmen gerekli, en az 2 saat. O yüzden çocukları herhangi bir faaliyete götüremiyoruz, sosyal anlamda çok eksik.” (G7, 33 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Döşemealtı, eski komşuluk ilişkilerini yaşamak ve tarımsal üretim yapmak isteyenlerin tercih edebileceği bir ilçe olmasının yanında eksiklikleri nedeniyle şehir merkezine bağımlı olduğunu ve bu sebeple çok fazla zaman kaybı yaşandığını ifade eden G16 (40 yaşında) bu konuyla ilgili düşüncelerini şöyle aktarmıştır:

“Eski komşuluk ilişkileri, havası temiz, tarım yapmak isteyen için ideal, sakin bir ortam. (...) Benim liseye giden bir kızım var ve okulu merkezde. Diğerlerine göre çok daha erken uyanmak zorunda, buradaki okul yelpazesinde eksiklik mevcut, bu açıdan merkeze bağımlıyız. Sosyal imkanlar halen yetersiz, çocuğunu bir yere göndermek istediğinde mecburen merkeze göndermek zorundasın. Bu da hem çocuğun zamanına hem de sizin zamanınıza mal oluyor. Bunlar dezavantaj sayılabilir.” (G16, 40 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

Yağca mahallesi sakinlerinden K11 (64 yaşında) yapmak istediği her şeyi burada yapabildiğini ve doğup büyüdüğü topraklar olan Yağca’dan memnuniyetini şu şekilde ifade etmiştir:

“Kalabalıkta stres olmuyoruz, işimizi vaktinde yapabiliyoruz, bağda bahçede uğraşabiliyoruz. Köyümün yaşantısını Antalya’ya değişmem. Evimin bir odasını beş yıldızlı otele değişmem.” (K11, 64 yaşında, yerli, Yağca)

Kalabalıktan uzak olmanın en büyük avantajını pandemi döneminde uygulanan sokağa çıkma yasağı sürecinde deneyimleyen K13 (23 yaşında) de Yağca’da yaşamaktan oldukça memnundur:

“Örneğin pandemi yasaklarında Antalya’da kimse dışarı çıkamadı ama biz çıktık. Kalabalık yok, gürültü yok, sesi yok.” (K13, 23 yaşında, yerli, Yağca)

Sessiz, sakin olmasının yanında imkanlar konusunda kısıtlandığını belirten K18 (25 yaşında) de düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

“Sessiz, daha içe dönebileceğin, daha kendini tanıyabileceğin bir ortam sağlıyor sana... İmkanların kısıtlı. Örneğin bir hastalıkta hemen müdahale edilebilecek bir alan yok. Eğlenme alanları kısıtlı, hadi bir çıkıp çarşıya dolanabileceğim bir alan yok benim için.” (K18, 25 yaşında, yerli, Yağca)

Bu kategori başlığı altındaki avantaj ve dezavantajlar konusunda verilen cevaplara genel olarak bakacak olursak özellikle Yağca'da yaşanan en büyük dezavantajın konum olarak merkeze uzak olması ve bölge sakinlerinin ulaşımında sıkıntı yaşamasıdır. Özel aracı olanlar bu konuda daha az sorun yaşasalar da toplu taşıma kullananlar için ciddi bir dezavantaj görülmektedir. Çünkü bölgeye şehir merkezinden yalnızca bir hat gelmekte o da saat başı geçtiği için istenilen verim alınmamaktadır. Ulaşım imkanları kategorisinde ifade ettiğimiz gibi katılımcılardan aldığımız bilgiler doğrultusunda Yağca'da araç sahibi olmanın zaruri bir durum olduğunu söylemek mümkündür. Bu konuyla ilgili K9 (64 yaşında) özel araç varlığının önemine dikkat çekmiştir:

“Aracı olmayan vatandaş için ulaşım sıkıntı.” (K9, 64 yaşında, yerli, Yağca)

Yağca'da yaşanan bir diğer sorun da acil müdahale gerektiren bir durumda buna ilişkin herhangi bir şey yapılamayacak olması ve hastane gereksiniminde şehir merkezine gitmek zorunda olunmasıdır. Sağlık kurumunda yaşanan eksiklik bölge sakinleri için büyük bir dezavantaj olarak görülmektedir. K20 (75 yaşında) de sağlık ve ulaşımındaki eksikliği şu şekilde aktarmıştır:

“Hastane için merkeze inmemiz gerekiyor, acil bir durumda sorun olacak bir şey bu. Ayrıca arabası olmayan için toplu taşıma büyük sıkıntı, yoksa epey zaman alıyor merkeze gidip gelmek.” (K20, 75 yaşında, sonradan yerleşik, Yağca)

Sonuç olarak Döşemealtı istenildiğinde şehirden uzak istenildiğinde ise şehre yakın olabilmekte, insanların tercihlerine göre şekillenebilmekte olan bir ilçedir. Ancak halen ulaşım, eğitim ve sağlık imkanlarının yeterliliği konusunda eksiklikler mevcuttur ve gerekli kurumlar, yetkili birimler tarafından bu eksikliklerin giderilmesi için çalışmalar yapılmalıdır.

5.1.2. Tema 2: Göç Merkezi Olarak Döşemealtı

Kentleşmenin yoğun yaşandığı bölgelerde kentler büyüyerek alanlarını genişletmektedir. Alanın genişlemesi de kırsal alanlara kayma sonucunu meydana getirmektedir. Kentin kalabalığından, gürültüsünden uzaklaşmak isteyenler de yine kente yakın olan kırsal alanlara doğru yerleşme eğilim görülmektedir. Böylece ülkemizde banliyö semtleri de giderek artış göstermektedir (Tezcan, 2019: 39-40).

Buradan hareketle Döşemealtı'nın da yaşamış olduğu bu süreç “Göç Merkezi Olarak Döşemealtı” teması başlığı altında analiz edilerek üç adet kategori kodlanmıştır. Bu kategoriler

sırasıyla; Covid-19 pandemisi ve piyasa ekonomisi-arazi mülkiyeti, bireylerin göç nedenleri ve tercihleri, göç sonrası yerli halk ve sonradan yerleşikler arasındaki ilişkidir. Aşağıda bu kategoriler sırasıyla ele alınacaktır.

5.1.2.1. **Kategori 1: Covid-19 Pandemisi ve Piyasa Ekonomisi-Arazi Mülkiyeti**

Covid-19 pandemisi tüm dünyada kapanma sürecinin zorunlu olarak devlet eliyle uygulanmasına neden olmuştur. Ölüm korkusunun her akşam haberlerde pompalanması, insanların hem dört duvar arasından hem de kentin kalabalığından kaçma isteğini doğurmuş ve böylece az nüfuslu kırsal alanlara yönelmelerine neden olmuştur.

Covid-19 ve kapanmalar sonrasında Döşemealtı da hızlı bir göç sürecini deneyimlemiştir. Kentin kalabalığından kaçmak isteyen ve sosyoekonomik düzeyi buna elverişli olan kesim Döşemealtı'ndan arsa alarak müstakil evler yaptırmış ve buraya göç etmişlerdir. Hem pastoral yaşamın sakinlik ve huzurunu hem de steril ve kalabalıktan uzak yaşamı arayan yeni orta sınıf için Döşemealtı biçilmiş bir kaftan olmuştur. Bu süreç arazi mülkiyeti ve piyasasında da büyük bir değişim yaratmıştır. Yerli halkın arazilerini yeni orta sınıfa satması sonucunda da piyasada ciddi bir hareketlilik yaşanmıştır.

“Salgın müstakil yaşama olan ilgiyi arttırdı, tetikledi, artık adına her ne dersiniz. Salgınla birlikte daha çok cazibe merkezi haline geldi. Gayrimenkul fiyatları önceden 1 birimse salgınla birlikte 5-6 birim oldu. Millet olarak da maalesef fırsatçıyız, orada da o fırsatçılığımızı, istismarcılığımızı ön plana çıkarttık.” (G2, 56 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Arazi mülkiyetindeki değişimin nasıl olduğunu anlamak amacıyla sorulan sorulara verilen cevaplara bakıldığında bu durumun genelde sonradan yerleşiklerin lehine değiştiğini ifade eden katılımcıların çoğunlukta olduğu görülmüştür.

*“Kesinlikle sonradan gelenlerin lehine değişmiştir. Hatta yerli halkın hiç ihtiyacı olmadan yabancılara, yani dışarıdan gelenlere satışlarının çok fazla yapıldığı bir dönem. Bunu neden yapıyorlar hiç bilmiyorum ama dışardan gelenler sayıca daha fazla gibi, şimdilik herkes durumunu koruyor ama zamanla asimile olacaktır muhakkak. Covid-19’la birlikte kesinlikle (**bastırarak**) %200 değişiklik oldu. Çok fazla artış oldu.” (G1, 48 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)*

Aynı zamanda Covid-19 sonrasında yaşanan değişimin gözle görülür ciddi bir boyutta olduğu da edinilen bulgular arasındadır. Bu veri beklenen çıktılar başlığı altında ifade ettiğimiz “Covid-19 süreci sonrasında arazi piyasasında ciddi bir hareketlilik yaşanması ve bu piyasanın bölgeye sonradan yerleşen yeni orta sınıfın tekelinde olması” maddemizi doğrulamaktadır.

“Parası olanların lehine değişmiştir. Benim köyüm ve köylüm “şerit metre zengini” oldu. Tut kızım ucundan 20 metreye 10 metre, etti 300 metre sattım sana. Biz bunu 40 küsur sene önce yaşadık, benim köyüm bitti. Ben 19 sene önce buraya geldiğimde “vah vah!” demiştim, bu köyün -o zaman burası köydü zaten- gidişatı benim köyüm gibi olacak demiştim, aynen de öyle oldu. İnsanlar ellerindeki kıymetli olup kıymetini bilemedikleri arazilerini şerit metreyle sattılar, bana, sana, ötekine. Adam villa dikti, öbürü de arsasını sattı, tarımını bitirdi, pamuğunu kaldırdı, buğdayından vazgeçti, daire aldı. Diğeri de daireden kalkıp müstakil eve geçti. Dolayısıyla parası olana yaradı bu iş. Bir şeyi abartırken %100 diye abartırız ama bu abartı değil pandemiyle beraber %500 fiyatlar arttı.” (G3, 60 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

G3’ün (60 yaşında) “şerit metre zengini” tanımlaması oldukça derin bir anlam taşımakta ve çalışmamızdaki iki temel aktör olan yerli halk ve sonradan yerleşiklere bakışımızda bizlere eleştirel bir perspektif kazandırmaktadır. Arazisini tarımsal üretim yaparak değil yeni orta sınıfa satarak rant aracına dönüştüren yerli halk ve bundan kazanç sağlayan, kentte sağlayamadığı pastoral yaşam arzusunu Döşemealtı’nda gerçekleştiren sonradan yerleşikler arazi piyasasında büyük bir dönüşüm yaşanmasına neden olmuşlardır.

“Yerli halk üretim bittiği ve imkansızlıklar yaşandığı için arazisini, topraklarını satma yoluna gitti. Arazi mülkiyeti sonradan yerleşiklerin lehine şu anda. Pandemide insanlar toplu yerlerden, toplumdan uzak duracak denildiği için burası aranan yer oldu.” (G5, 49 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

Bu sürecin oldukça kısa bir zamanda yalnızca iki yılda yaşandığını ifade eden G10 (46 yaşında) bölgeye dışarıdan göç edenlerin Rus, Ukraynalı, Alman olduğunu belirtmiş ve piyasalardaki bir diğer hareketliliğin sebebinin yabancı yerleşimi olduğunu düşünmektedir:

“Bölge halkının daha çok ama gelir düzeyi yüksek olan Rusların, Ukraynalıların ve Almanların Antalya’da çoğalmasıyla beraber Döşemealtı’nda ciddi bir yabancı akımıyla karşılaştım ben, ev almaya ya da kiralamaya gelen çok fazla kişi oldu. Özellikle bu durum son 1 yıldır kiralara da oldukça yükselmesine yol açtı. Toprakların değerlenmesiyle beraber de satışların artması son 1 yılda gerçekleşti. Yani 1 yıl öncesine kadar bölge halkının topraklarının ağırlıkta olmasına rağmen şu anda yavaş yavaş burayı da kaybetmeye başlıyoruz. Pandemi arazi piyasasında çok büyük bir değişime neden oldu. Biz zamanında araziye yatırım amaçlı 250-300 bin liraya almışken şu anki arsa bedeli 1,5 milyon lira. Bu kadar fark var arada. Yani insanlar şu anda burada 500 bin liraya bir arsa sahibi olamıyorlar ve bu çok kısa bir süre, sadece 2 yıl.” (G10, 46 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Yerli halk arazilerinin büyük çoğunluğunu çok daha önceden ve şimdiki gibi bir değeri olmadan ihtiyaç doğrultusunda satmaya başlamışlardır. Yok pahasına sattıkları araziler şimdilerde ise olduğunun çok daha üstünde bir değerdedir. Dolayısıyla bu süreç yine sermayedarların lehine değişmiştir ve değişmeye de devam etmektedir.

“Sonradan gelenlerin. Yerli halkın çok fazla bir şeyleri kalmadı. Yerli halk satmasa ve tarıma yönelik faaliyetler gösterecek burası daha güzel olur ama para tatlı geliyor. Kiralarda, arazi dönüm başında çok fazla yükseltti. Bir yatırımcı 2 milyona bir daireyi alabiliyorlar ama sen imkanı yok alamazsın. Adamlar 10 milyona bir arazi alıyorlar, üzerine güzel bir villa yapıyorlar ve o 10 milyonluk arazi oluyor 50 milyon. Covid-19 aynı şekilde arazi piyasasını yükseltti. İnsanlar şehir hayatından kopup geldiler, arsalarını aldılar, en kötüsü prefabrik kondukdular. Ve burada Covid-19’dan rahat bir şekilde korundular.” (G13, 38 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Yok pahasına arazisini satan yerli halkın elinde çok az parseli kaldığını ve talep arttıkça arazilerin de fahiş fiyatlara satıldığını belirten G16 (40 yaşında) bu konuyla ilgili düşüncelerini aşağıdaki şekilde aktarmıştır:

“5 sene öncesine kadar yerli halkın daha fazlaydı derdim ama şimdi sonradan gelenlerin daha fazla. Yerlinin elinde hadi bunu da satmayalım dedikleri yerler kaldı, satan da zaten hiç para etmeyen zamanda sattığı için elindeki arazileri bitirdi. Bundan 20 sene öncesinde adam 5 parsel satın bir düğün yaptı ama şimdi yerlinin elinde parsel kalmadı. Satmayan hiç satmadı ama satan da ucunu alamadı her şeyini sattı, elinde kaldıysa 1 parseli anca kalmıştır. Eskiden 7 parselle dönemin en iyi arabası olmadığı halde bir şahin alınırdı ama şimdi 7 parsel satsan en lüksünden 7 tane araba alırsın. İnsanlar yerleri para etmeden sattı ve bitirdi. Göçlerle de bu çok arttı, özellikle pandemi fiyatları çok etkiledi. Yerler azalmıştı ve talep de çok fazla olunca araziler fahiş fiyatlara satıldı. Pandemide yaşadığımız bu durum şimdi yarı yarıya olsa da yine yaşandı.” (G16, 40 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

Yağca mahallesinde yaptığımız görüşmeler doğrultusunda elde ettiğimiz verilere göre burada hala yerli halkın arazisinin daha fazla olduğu görülmüştür. Yağca’dan elde ettiğimiz parsellerin eskiye nazaran daha fazla değerlendirildiği verisi de Yeşilbayır’dan elde ettiğimiz verilerimizle benzerlik taşımaktadır. Burada da yerli halk arazilerini yok pahasına satmış ancak Yeşilbayır’da olduğu kadar bir arazi mülkiyeti değişimi henüz yaşanmamıştır.

“Yerli halkın arazisi daha fazla. Benim babam her yıl bir yer satmış ama yine de bitmemiş. Parseller çok aşırı değerlendirildi, mesela eskiden burada kaç dönüm tarla satsa Antalya’dan bir daire alınamazdı ama şimdi köylü 2 parsel satıyor bir daire alıyor Antalya’dan. Pandemiden sonra fiyatlar biraz daha yükseldi, taleplerin çok fazla olmasından dolayı yükseldi.” (K8, 68 yaşında, yerli, Yağca)

Yaşanan bu piyasa değişikliğinin pandemiyle değil taleplerin artmasıyla ilgili olduğunu düşünen K9 (64 yaşında) bu konuyla ilgili düşüncelerini aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

“Pandemiden sonra değil de Döşemealtı yükselince bizim burası da yükseldi, pandemiyle ilgisi olduğunu sanmıyorum. Vatandaş şehirden sıkılınca buradan yatırım amaçlı 3-4 sene evvel almış. Tabi o zaman dönümü 50 bin anca ama şimdi 250-300 bin.” (K9, 64 yaşında, yerli Yağca)

Yağca mahallesi Eski Yağca ve Yeni Yağca olarak ikiye ayrılmaktadır. Araştırmamızı gerçekleştirdiğimiz Eski Yağca’nın büyük çoğunluğunu yerli halk oluşturmaktadır. Yeni Yağca ise imara açılmış olan ve yaş grubu olarak ortalama 25 yaş üzerindeki ve evlendikten sonra köyde kalmak istemeyen, kendine ev yaptırıp oraya yerleşen Yağca köyü sakinlerinin yeni yerleşim yeridir. Eski Yağca yani alan araştırmamızdan topladığımız verilere göre Yeni Yağca’ya dışarıdan göçler de azımsanmayacak düzeydedir. K10 (55 yaşında) bu konuyla ilgili düşüncelerini aşağıdaki şekilde dile getirmiştir.

“Yerli halkın arazisi daha fazla. İmarlı olan Yeni Yağca dediğimiz bölgede sonradan gelenler yaygın. Bir de Almancılar var ama onlar çok fazla değil. Pandemi sonrası piyasada %500 artış var.” (K10, 55 yaşında, yerli, Yağca)

18 yıldır Yağca mahallesinde yaşadığını ifade eden K20 (75 yaşında), araziye şimdiye göre oldukça uygun bir bütçeyle satın aldığından dolayı kendini oldukça şanslı hissetmektedir:

“Yerli halkın daha fazla. Şimdi gelenler Yeni Yağca’ya geliyorlar çünkü köyün merkezinde pek bir yer yok, imarlı değil. Ben geldiğimde çok daha uygundu, bedavaya almışım burayı. Son 3-4 senedir inanılmaz yükselişe geçti arazi fiyatları, en büyük sebebi de pandemiyle beraber artan göçler. Dolayısıyla araziler oldukça değerlendi.” (K20, 75 yaşında, sonradan yerleşik, Yağca)

Yağca mahallesinin dışarıdan çok fazla göç almamasının nedeninin mahallenin imara açılmaması olduğunu ifade eden K11 (64 yaşında) düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

“Yerli halkın arazisi var. Fakat çok göç alıyoruz, yabancılaşıyoruz. Çok aşırı pahalandı, bizim köyümüzde imar yok ama dibimizde 1 kilometrelik mesafede Çıglık var, orada çok fazla yer satıldı, yoğun bir göç aldı. Bizim burada ciddi anlamda yer satılmadı ama gelen oluyor tabi.” (K11, 64 yaşında, yerli, Yağca)

K18 (25 yaşında), pandemi ve ölüm korkusunun insanların kent merkezinden kaçarak kırsala yerleşmelerine neden olduğunu düşünmektedir:

“(...) Burada insanları ölüm korkusu sarınca kendilerini daha çok izole edebilecekleri alanlara yöneldiler. Bizim köy de onlar için en iyi kaçış yöntemi oldu.” (K18, 25 yaşında, yerli, Yağca)

Görüşme sonunda her katılımcıya “*Ekleme istedikleriniz var mı?*” sorusu yöneltilerek onların bakış açısı, mümkün olduğunca araştırmaya dahil edilmeye çalışılmıştır. G10’un (46 yaşında) görüşme sonunda eklemek istediklerinin de araştırmamız açısından önemli olduğu düşünüldükçe aşağıda yer verilmiştir:

“Benim son 2 yılda buradaki analizim şudur, uç zengin, fakir ve orta direk grubu dediğimiz gruplar vardı. Maalesef pandemiyle beraber orta direk dediğimiz grup tamamen yok oldu, bu çok acı bir şey aslında baktığımızda. İnsanlar ya çok fakir oldu ya da çok zengin oldu. Yani pandemi, hayatın uçlarda yaşanmasına neden oldu, ya yok olundu ya da uçuldu. Döşemealtı zamanında yüzüne bakılmayan, kırsal görülen, tercih edilmeyen bölgelerken bugün bir anda değerlendirilip, bir anda villaların olduğu, İstanbul-Maslak gibi değerlendirebileceğimiz bir yer oldu. Öncesinde insanların, özellikle emekli grubun tarım ve hayvancılıkla kendilerini mutlu etmek amacıyla yerleşmiş oldukları daha minimal yerlerken bu yerleşim bölgeleri köylülerden alınıp alınıp villalara, sitelere dönüştürüldü. O insanlar da haklılar, çünkü bir anda insanların oraya yerleşmek istemeleriyle bir olanak yaratıldı, evleri, arsaları değerlendirildi ve bir daha bu durumun olmayacağını, kazançlarını düşünerek kendi mevcut yerlerini vermeye başladılar. Sonra da fahiş fiyatlar ortaya çıktı. Benim tedirgin olduğum şey insanların sayısı çok fazla artmaya ve konutlaşmaya devam ediyorken, sadece daha iyi yaşam koşulları olsun diye tarım arazileri ve hayvan arazileri satılıyor. Yıllar sonra biz burayı da kaybedeceğimiz diye düşünüyorum. Döşemealtı şehirleşme yolunda giderken sadece paranın düşünüldüğü, değerlerin kaybolduğu ve gıda alanının yok olduğu bir yere dönüşüyor. Bu da ileride yüzleşeceğimiz çok ciddi bir felaket.” (G10, 46 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Genel olarak bir değerlendirme yapacak olursak hem Yeşilbayır’da hem de Yağca’da Covid-19 sonrasında bir değişim yaşanmış ve bu değişimle birlikte piyasa ekonomisi oldukça yükselmiştir. Kentin kalabalığından, kaosundan ve virüsten uzaklaşmak isteyen yeni orta sınıfın talepleri arttıkça araziler de birer rant aracına dönüşerek fahiş fiyatlara satılmaya başlanmıştır. Dolayısıyla sermayeyi elinde bulunduranlar her zaman olduğu gibi pastanın kremasını yerken yerli halk da elinde ne var ne yoksa parça parça satarak kendi köyünde, kendi topraklarında azınlık olarak hayatlarını sürdürmektedir.

Yeşilbayır özelinde değerlendirdiğimizde arazi mülkiyetinin sonradan yerleşikler lehine değiştiğini ancak Yağca’ya baktığımızda mülkiyet çoğunluğunun halen yerli halkta olduğunu görmekteyiz. Katılımcılar ise bunun nedeni olarak Yağca mahallesinin imara açılmamış olduğunu ifade etmişlerdir. Dolayısıyla Yağca için imar yasasının çıkması durumunda Yağca

mahallesinin de Yeşilbayır mahallesinin kaderini yaşayacağını söylemek çok da yanlış olmayacaktır.

5.1.2.2. **Kategori 2: Bireylerin Göç Nedenleri ve Tersine Göç Süreci**

Göç, toplumsal değişimin temel dinamiklerinden biridir. Türkiye'nin toplumsal değişim sürecini analiz etmek aynı zamanda göç sürecini analiz etmek anlamına gelmektedir. Eskiden doğal afetler, savaşlar gibi toplumsal olaylar göçlere neden olurken 1950'ler ve sonrasında tarımda makineleşme ve nüfusun artması insanların göç etme nedenlerindendir. Günümüzde ise yine zamanın koşullarına göre değişerek kentten kaçış mekânı olarak görülen kırlara geriye dönüş gerçekleşmiştir. Dolayısıyla zorunlu göçler yerini tercihe bağlı göçlere bırakmıştır. 1950'lerde başlayan kırdan kente göç süreci, günümüzde kentin artık nüfusu taşıyamaması ve kentin eski çekici yönünün kalmaması nedeniyle kentten kıra göç sürecine evrilmiştir. Son yıllarda kentten kıra doğru yaşanan tersine göç oldukça yaygındır ve araştırma alanımız olan Döşemealtı da bu süreci deneyimlemektedir.

Yeşilbayır mahallesinde 12, Yağca mahallesinde de 4 olmak üzere toplamda 16 kişi bölgeye göç etmiştir. Katılımcıların bölgeye göç etme nedenleri "*Hangi amaçla Döşemealtı'na göç ettiniz?*" sorusuna verdikleri cevaplar doğrultusunda tek bir cümleyle özetlenerek aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 5.2 Sonradan Yerleşiklerin Döşemealtı'na Göç Etme Nedenleri

Sonradan Yerleşik	Mahalle	Göç Etme Nedeni	Bölgedeki İkamet Süresi (yıl)
G1	Yeşilbayır	Sakin ve kolay yaşam	4
G2	Yeşilbayır	Sakin ve kolay yaşam	3
G3	Yeşilbayır	Eş tayini	19
G4	Yeşilbayır	Tayin	20
G7	Yeşilbayır	Evlilik	13
G8	Yeşilbayır	Sakin ve kolay yaşam	8
G10	Yeşilbayır	Pandemi	2
G12	Yeşilbayır	Temiz ve serin hava	30
G13	Yeşilbayır	Aile bireylerinin önceden yerleşmesi	7
G14	Yeşilbayır	Sakinlik ve maddiyat	7
G18	Yeşilbayır	Sessizlik	22
G19	Yeşilbayır	Sakin ve kolay yaşam	22
K7	Yağca	Tayin	18
K8	Yağca	Sakin ve kolay yaşam	9
K19	Yağca	Evlilik	11
K20	Yağca	Sakin ve kolay yaşam	18

Tabloyu incelediğimizde 16 katılımcının 6'sı "sakin ve kolay yaşam", 1'i "eş tayini", 2'si "tayin", 2'si "evlilik", 1'i "pandemi", 1'i "temiz ve serin hava", 1', "aile bireylerinin önceden yerleşmesi", 1'i "sakinlik ve maddiyat", 1'i "sessizlik" amacıyla Döşemealtı'na göç etmişlerdir.

Pandemi nedeniyle Döşemealtı'na taşınan G10 (46 yaşında) komşularının da bu nedenle şehir merkezinden taşındıklarını şu şekilde ifade etmiştir:

"Biz böyle taşındık... Daha öncesinde küçük meblağlara evlerini kiraya veren ya da evleri boş olan insanlar pandemiyle beraber şehrin o kasvetli havasından yukarıya (Döşemealtı'na) taşındıklarını biliyorum." (G10, 46 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

İnsanların bölgeye daha çok pandemi döneminde ve bahçelerinde rahat hareket edebilmeleri amacıyla göç ettiklerini belirten G13 (38 yaşında) bu konuyla ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Sakinlik, sessizlik, insan kalabalığının az olmasıydı ama şu an önceye göre kalabalıklaştı. Havaının güzelliği. Burada insan rahat nefes alabiliyor. Zaten buraya göçün yoğun olduğu zamanlar pandemi zamanıydı. Villa bölgesi çünkü burası, insanlar evlerinde, bahçelerinde rahat rahat hareket edebiliyorlar.” (G13, 38 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

G8 (31 yaşında) de çocuklarının daha serbest büyüyebileceği bir alan olması bakımından Döşemealtı'na yerleştiğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Merkezin kalabalığından uzaklaşmak, çocuklarımız için temiz hava ve daha rahat bir yaşam alanıydı. Bu yüzden yerleştik.” (G8, 31 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Aynı şekilde evlilik nedeniyle bölgeye göç ettiğini söyleyen Yeşilbayır mahallesi sakini G7 (33 yaşında) insanların yerleşim için Döşemealtı'nı tercih etme nedenleri arasında Döşemealtı'nın çocukların çocukluklarını yaşayabilmesi için özgür bir alan sunması olduğunu ifade etmiştir:

“Pandemi döneminde çocukların daha rahat bir ortamda oynayabilmesi için mesela. Çünkü çocuklar dışarıda istedikleri saatlere kadar oynayabiliyorlar, herhangi bir sorun olmuyor. En önemlisi çocuklar için.” (G7, 33 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Antalya merkezde müstakil bir evde yaşayabilmek hem maddi açıdan hem de tüm kriterlerin karşılanabileceği bir ev bulma açısından oldukça güçtür. Apartmanlaşmanın ve daha çok kutu gibi evlere hapsedilmenin yaygınlaştığı bir düzende özellikle çocuk sahibi ailelerin yeni bir arayışa yönelmelerine neden olmuştur. Döşemealtı da hem alan açısından insanlara özgürlük sağlamış hem de bütçelerine uygun bir seçenek sunmuştur.

*“Aldığımız evin fiyatı aşağıda (**Antalya merkez**) buradakinin iki katıydı, yani burası bütçeye elverişliydi, imkanlar müsaitti. (...) Her türlü imkan var yani, o yüzden burayı aldık, fiyat olarak da burası tabi ki daha uygundu o yüzden burayı tercih ettik.” (G12, 70 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)*

“İlk etapta sakinlik, ikincisi de maddiyat. Burası bütçemize daha uygundu.” (G14, 55 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Ancak bu durum da yaygınlaştıkça eski büyüsunü kaybetmiş ve araziler fahiş fiyatlara satılarak rant aracına dönüşmüştür. Günümüz koşullarını da düşündüğümüzde orta sınıfın biraz para biriktirip burada müstakil bir evde yaşayabilme hayallerini ortadan kaldırmıştır.

G1 (48 yaşında), G2 (56 yaşında) ve K8 (68 yaşında) sakin ve kolay yaşam amacıyla göç ettiklerini aşağıdaki şekillerde ifade etmişlerdir:

“Çok sakin, trafik yok, müstakil bir yaşam. (...) Doğaya çıkış daha kolay. Trafik az. Daha ergonomik bir ev yapma olanağı var burada. Son yıllarda ahşap ev, prefabrik ev, bungalov ev yaşamına geçmek için uygun bir yer. Herkesin beklentisini bir nevi karşılıyor.” (G1, 48 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

“Daha sakin olması ve yaşamın daha kolay olması nedeniyle göç ettik.” (G2, 56 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

“Döşemealtı Antalya’nın içine göre daha havadar. İnsanlar artık şehrin kalabalığından, araba gürültüsünden bir nebze olsun uzaklaşmak istiyor, bu yüzden yerleşiyorlar.” (K8, 68 yaşında, sonradan yerleşik, Yağca)

Şehrin kalabalık ve gürültüsünden kaçma amacıyla göç eden G18 (63 yaşında), G19 (63 yaşında) ve K20 (75 yaşında) Döşemealtı’nın yerleşim yeri olarak tercih edilme nedenlerini şu şekillerde dile getirmişlerdir:

“Şehir gürültüsünden kurtulmak için geldik. Bizden önce kooperatiften bir arkadaşımız yerleşmişti, o tavsiye edince biz de yerleştik. (...) İnsanlar özellikle pandemiden sonra müstakil ev arayışına girdi, sakin yaşam istiyorlar. Şimdi de depremde dolayı çok katlı binalardan korkan insanlar müstakil ev istiyorlar.” (G18, 63 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

“Country yaşama duyduğumuz özlem. (...) Şehirden kaçma ve bireysel yaşam isteği. Yapılaşmanın bağımsız olması, yani isteyen istediği tarzda ev yaptırabilme imkanı. İklimi, havası yani çevresel koşullar da etkili.” (G19, 63 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

“Antalya’nın kalabalığından çok yorulmuştuk, daha sakin bir yer arıyorduk. Yaşımız da ilerleyince temiz havası olan, serin, nemsiz bir yer istedik ve buraya geldik.” (K20, 75 yaşında, sonradan yerleşik, Yağca)

Yaşanan bu göç sürecini ve insanların Döşemealtı’nı tercih etme nedenlerini gözlemlerine dayanarak farklı açılardan değerlendiren yerli G20 (58 yaşında) bu konuya ilişkin düşüncelerini aşağıdaki şekilde özetlemiştir:

“Bundan yarım asır öncesine bakarsanız insanlar hep şehirlere göç etmek istemiş, köydeki hayat biraz daha zormuş. İmkanlar köyden kente göçü zorunlu kalmış. Ama şimdiki şartlarda ülkenin getirdiği ekonomik durum şehir hayatını zora sokmaya başladı. En azından mutfağına bir domates, biber

katkısında bulunabilmek için bir köye dönüş söz konusu oldu ülke genelinde. Hava kirliliği, su kirliliği gibi şehir hayatının getirmiş olduğu birçok olumsuz durum insanları şehirden daha çok uzaklaştırdı. Ayrıca sağlıkta, eğitimde yaşanan problemlerin de üst üste gelmesiyle şehir hayatının yaşanılabilirliği tartışılmaya başlandı. Son yıllarda ülkemizde art arda yaşanan doğal afetler ve iki yıl önceki pandemi insanları seyrek yaşam alanlarına itti. Şehir merkezinde bir apartmanda 500 metrekarelik bir alanda 100 kişi yaşıyorken, burada 100 kişinin yaşadığı alan 5 bin metrekare ya da 10 bin metrekare. Dolayısıyla Döşemealtı seyrek bir yaşantı sunuyor insanlara. Bilhassa Yeşilbayır'ın daha fazla tercih edilmesinin sebebi de imar planlaması. Üç kat yasası olduğu için evler dubleks, tripleks hep, yani bir apartman göremezsiniz. Bu da ekonomik gelir düzeyi yüksek olan kesim için daha cazip hale geliyor, çünkü bu imar planlamasına göre bir ev satın almak ayrı bir maliyete sahip oluyor. Yeşil alan ve sosyal donatı alanları da önemli insanın yaşam alanlarında, bunlar ne kadar fazla olursa insanlar için daha yaşanılabilir hale geliyor. Ama ne kadar az olursa insanların hareket kabiliyetleri kısıtlanacağı için iç içe yaşamış olacaklar. Bu imkanların Döşemealtı'nda fazla olması insanları cezbediyor.” (G20, 58 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

Döşemealtı'ndan dışarıya önceden kalıcı göç/yerleşme varken şimdilerde geçici/mevsimlik göç yaygındır. Görüşme yaptığımız katılımcıların 13'ünün ikamet durumu bölgede kalıcı yani sürekli iken, 7'sinin geçici yani yazlıktır. Antalya merkezde evi olan bölge sakinleri kışın havanın Antalya merkezde daha ılıman olmasından dolayı mevsimlik göç etmektedir. Köydeki gençler genelde civardaki fabrikalara -örneğin organize sanayi- çalışmaya gidip aynı zamanda da hala köyde yaşamaya devam etmektedir. Eskiden kırdan yaşanan istihdam kısıtlılığı ve kentteki iş imkanlarının çeşitliliği ve insan gücüne olan ihtiyaç nedeniyle özellikle gençlerde kırdan kente kalıcı göçler yaygınken Döşemealtı örneğinde bunun kırıldığı söylemek mümkündür. Başka bir deyişle araştırmadan elde ettiğimiz veriler doğrultusunda şimdilerde Döşemealtı'nda tarım dışı istihdam kalıcı olarak kırdan kopuşa neden olmamaktadır.

Genel bir değerlendirme yapacak olursak şehir kalabalığından bunalmış, sakin, kolay ve özgür bir yaşam isteyen sonradan yerleşikler bu isteklerini karşılayan bir mekân olarak Döşemealtı'nı yerleşim yeri olarak seçmişlerdir. Ayrıca “Covid-19 pandemisi, ekonomik yönden kendini güvence altına almış kır kökenli şehirselleşen nüfusun tekrar kırlara dönmesinde itici bir rol oynamaktadır” (Albayrak, 2021: 65).

5.1.2.3. Kategori 3: Göç Sonrası Yerli Halk ve Sonradan Yerleşikler Arasındaki İlişki

Bu kategori başlığı altında yerli halk ve bölgeye sonradan yerleşen yeni orta sınıfa sorulan iki temel soru üzerinden değerlendirilme yapılmıştır. Sonradan yerleşiklere “*Bölgeye göç ettikten sonra yerli halk ile olan ilişkiniz nasıl bir seyir izledi? Yerli halkın size yönelik tutumları hakkında neler söyleyebilirsiniz?*” sorusu yöneltilmiş ve yerli halka da “*Yaşadığınız mahallenin dışarıdan almış olduğu göçler sonucunda sosyal yaşamınızda herhangi bir değişiklik yaşadınız mı? (alışkanlıklar, gündelik rutinler vb. açısından)*” sorusu yöneltilerek verdikleri cevaplar doğrultusunda bölgedeki ilişki dinamikleri analiz edilmeye çalışılmıştır.

İlk olarak sonradan yerleşiklere sorulan sorunun cevaplarına baktığımızda genelde herhangi bir olumsuzluğun yaşanmadığını ancak iletişimin sınırlı düzeyde kaldığını söylemek mümkündür. Bu sınırlı iletişimin nedeni olarak da bazı katılımcıların ifade ettiği şekilde özellikle Yeşilbayır mahallesinde sonradan yerleşiklerin bölgede nüfus anlamında çoğunluk olmaları gösterilmektedir.

“Sonradan gelenlerin sayısı daha çok arttığı için onlar azınlıkta kaldı. Dolayısıyla böyle bir olumsuzlukla karşılaşmadık. İlk geldiğimiz zamanlarda onlarla ilişkimiz daha sıcaktı ama şimdi sürekli kalabalık olunca ve bu kalabalık dışarıdan gelenlerin kalabalığı olunca buradaki yerleşikler yani esas sahipleri az kişi kaldılar.” (G3, 60 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

“Herkes işinde gücünde, o yüzden yerli halkla çok içli dışlı değiliz hiçbirimiz ama yerli halkın bize yönelik herhangi olumsuz bir tavrı yok, gayet samimi, gayet düzgün selamlaştığımız insanlar.” (G10, 46 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Yerli halkın dışarıdan gelenleri sevmediğini belirten G13 (38 yaşında) ve iletişimlerinin sınırlı kalmasının nedeninin yerli halkla kültür farklılığı olduğunu belirten G19 (63 yaşında) bu konuyla ilgili düşüncelerini aşağıdaki şekillerde ifade etmişlerdir:

“Dışarıdan geleni çok sevmiyor yerli halk. Azınlık kaldılar şu an.” (G13, 38 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

“Hiçbir iletişimim yok. Yerli halk ile kültür farklılığımız, uyumsuzluğumuz var. Dolayısıyla ben ilişki kurmayı tercih etmiyorum.” (G19, 63 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

G19’a (63 yaşında) “*kültür farklılığı olarak ne kastediyorsunuz?*” şeklinde yöneltilen sondaj soruya karşılık “*hayata bakışımız, yaşamdan beklentilerimiz farklı*” şeklinde cevap

vermiştir. Yaşamdan beklentiler konusunun tüketim alışkanlıklarıyla ilgili olduğu düşünülmektedir ve bu konu Tüketim Alışkanlıkları teması başlığı altında ayrıca incelenecektir.

K7 ise bölge halkının kendisini kabullenmelerinin nedeni olarak annesinin yerli olmasından kaynaklandığını düşünmektedir.

“Benim annem buralı olduğu için bizi kabullenmeleri kolay oldu. Ama dışarıdan biri gelse buradaki halk çok fazla benimsemez, hemen yabancı olduğunu bilirler. Köye bir araba girse bak bu araba yabancı derler mutlaka. Ama ben yarı kendilerinden gibiyim.” (K7, 38 yaşında, sonradan yerleşik, Yağca)

Yaşanan bu değişim ve dönüşümün bir süreç olduğunu ve zamanla karşılıklı olarak kabullenileceğini belirten K20 (75 yaşında) ise bu konuyla ilgili düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

“İlk başta yadırgadılar ama sonra onlar da alıştı, bir şekilde kaynaştık.” (K20, 75 yaşında, sonradan yerleşik, Yağca)

Yerli halka yöneltilen sorunun cevaplarını değerlendirdiğimizde katılımcıların geneli bir sorun yaşanmadığını ifade etmişlerdir. G11 (46 yaşında) bunun sebebinin bölgede apartman tarzı bir yerleşim olmamasından ve yüzölçümünün geniş olmasından kaynaklandığını düşünmektedir:

“Yok, göç alıyoruz evet ama yüksek katlı mimariye izin verilmediği için çok fazla nüfus yoğunluğu yok, ilçemiz hala sakinliğini koruyor. Ayrıca ilçemiz oldukça geniş bir yüzölçümüne sahip olduğu için o konuda rahatız.” (G11, 46 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

Sonradan yerleşiklerin bölgeye göç etmelerinin sonucunda gündelik rutinlerinde bir değişiklik yaşanmadığını belirten G5 (49 yaşında), eskiye göre kısıtlandığını ifade etmiştir. Bunun sebebinin bölgede yerli halkın azınlık olarak kalması, sonradan yerleşiklerin ise çok çeşitli yerlerden gelerek ortak paydada buluşmadaki zorluk olduğu düşünülmektedir.

“Hayır. Ama kendi yaşantımızda içine kapanır hale geldik. Yani kendi portreyimizde sıkıştık.” (G5, 49 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

G17 (40 yaşında) sonradan yerleşiklerle olan ilişkilerini ifade ederken etnik köken üzerinden değerlendirme yapmış ve bunun uyumsuzluğa yol açtığını belirtmiştir.

“Kültürel uyumsuzluklar olabiliyor özellikle parklarda. Farklı etnik kökene sahip ailelerin çocuklarıyla bazı sıkıntılar yaşanabiliyor.” (G17, 40 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

G17'nin (40 yaşında) vermiş olduğu bilgiden hareketle sonradan yerleşenlerin de birbirleri içinde yerli halk tarafından kategorize edildiğini ve dışlanma sürecinin yaşandığını söylemek mümkündür.

Köylülerin Eski Yağca olarak belirttiği ve araştırma alanımız olan Yağca mahallesinin imara açılmamış olmasından dolayı katılımcılar arasında bölgeye dışarıdan göç eden yalnızca 4 kişi bulunmaktadır. K3'ün (43 yaşında) de belirttiği gibi bölgeye sonradan yerleşmek isteyenler yine yakında bulunan ve imara açılmış olan Yeni Yağca'ya göç etmektedirler.

“Buraya yabancıyı kabul etmiyoruz, Yeni Yağca'ya gönderiyoruz.” (K3, 43 yaşında, yerli, Yağca)

Gündelik rutinlerinde bir değişiklik yaşanmamasının nedeninin bölge nüfusunun ve sonradan yerleşenlerin sayısının az olmasından kaynaklandığını düşünen Yağca mahallesi sakini K11 (64 yaşında) bu konuyla ilgili düşüncelerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“Yok, büyük illerde ilçelerde olmuştur ama burada olmadı.” (K11, 64 yaşında, yerli, Yağca)

Görüşme esnasındaki gözlemlerimiz doğrultusunda K17'nin (19 yaşında) oldukça çekingen ve utangaç tavırları nedeniyle yabancıların varlığının konfor alanını rahatsız ettiği ve bu sebeple sonradan yerleşiklerin katılımcının sosyal hayatında değişiklik yarattığı düşünülmektedir.

“Evet. Mesela ben köydeki çay bahçesinde çalışırken hep tanıdığım insanlar vardı, kendimi daha rahat hissediyordum ama şimdi gittiğimde hep yabancı yüzler var. Kendimi o kadar rahat hissedemiyorum ve yabancı bir yerdeymişim hissi uyandırıyor bende.” (K17, 19 yaşında, yerli, Yağca)

K18 (25 yaşında) ise sonradan yerleşiklerin gelmesiyle artık köyün eski dokusunu kaybettiğini ve bölgenin şehir merkezine döndüğünü bu sebeple de gitme hevesinin kalmadığını şu şekilde dile getirmiştir:

“Evet oldu. Eski samimi ilişkilerimiz koptu. Eskiden köye gitmek için can atarken şimdi diyorum ki köy olmasa da olur, çünkü orada sosyal, sağlıklı iletişim kurabileceğin insanlar kalmadı, haliyle gitmek istemiyorsun çünkü aynısı burada da var.” (K18, 25 yaşında, yerli, Yağca)

Sonuç olarak her iki mahallede de keskin bir “biz” ve “onlar” ayrımının yaşandığını söylemek pek de mümkün görünmemektedir. Her iki aktör perspektifinden değerlendirme yapacak olursak tam anlamıyla samimi bir ilişki yaşanmasa da keskin sınırların olduğunu söylemek güçtür.

5.1.3. Tema 3: Değişen Döşemealtı

Antalya'nın Kuzey Yıldızı olarak nitelendirilen Döşemealtı ilçesinde gün geçtikçe değişim ve dönüşüm yaşanmaktadır. Özellikle pandemiden sonraki dönemde nüfus artışı katlanarak devam eden Döşemealtı'nda ünlü ev ve yaşam mağazalarının şubeleri, çeşitli butikler, spor salonları, yiyecek-içecek sektöründe zincir markaların şubeleri açılmıştır. Son bir yılda birçok yeni oluşum ile canlanan ilçede yeni yapılan konutlarla birlikte nüfus artmaya devam etmektedir. Pandemi döneminde 2019 yılında Döşemealtı nüfusu 65.794 iken 2022 yılında 79.495, 2023 yılında ise katlanarak 86.109'a ulaştı. Bu sayının 2024 yılında daha artması beklenmektedir (www.antalyaningundemi.com).

Buradan hareketle Döşemealtı'nın yaşamış olduğu değişim süreci “Değişen Döşemealtı” teması başlığı altında analiz edilerek dört adet kategori kodlanmıştır. Bu kategoriler sırasıyla; Döşemealtı ve mahalle tanımlamaları; tarımsal değişim dinamikleri; hayvancılık ve sürdürülebilirliktir. Aşağıda bu kategoriler sırasıyla ele alınacaktır.

5.1.3.1. Kategori 1: Döşemealtı ve Mahalle Tanımlamaları

Bu kategori başlığı altında katılımcılara Döşemealtı ve yaşadıkları mahallelere atfettikleri anlamlar sorulmuş ve bu sorulara verilen cevaplar analiz edilmiştir. Tanımlama ya da atfedilen anlam, bireyin düşünce dünyasını aydınlatılabilmek açısından oldukça önemlidir.

G1 (48 yaşında) mahallesini sosyoekonomik ve sosyokültürel açıdan üst sınıf olarak nitelendirdiği nüfusu içinde barındıran bir mahalle olarak tanımlamıştır:

“Yine elit, çok böyle orta düzey ve yüksek düzeyin olduğu (gelir düzeyi) bir yer. Herkes birbiriyle uyumlu saygılı. Mesela hiç kavgaya tanık olmadım bu mahallede.” (G1, 48 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Eksikliklerinin epey fazla olduğunu ve bu eksiklikler nedeniyle Antalya merkeze bağımlı kaldıklarını sitemkar bir şekilde dile getiren G3 (60 yaşında) bu konuyla ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Kültürel açıdan baktığımızda zayıf, yetersiz, yani eğitim açısından donanım yetersizliği var onu kastettim. Onun dışında kültürel açıdan da yetersiz, çünkü şurada bir AVM'yi bile canlı hale

getiremediler, yani bizi şehir merkezine, Antalya'ya mecbur kıldılar. Burası daha güzel yönetilebilirdi, daha güzel sosyokültürel açıdan değerler katılabilirdi ama başaramadılar bu konuda, orada benim bir şikayetim var. Onun dışında doğası, havası benim çok sevdiğim, beğendiğim bir yer.” (G3, 60 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Ekonomik olarak olmasa da yaşantı olarak artısı olduğunu ifade eden G5 (49 yaşında) ise Döşemealtı'nı şu şekilde tanımlamıştır:

“Yaşantı merkezi olarak tanımlarım, ticari merkez yani para kazanmak olarak tanımlayamam. Villa kenti.” (G5, 49 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

Yerli halk değil sonradan yerleşiklerin nüfus olarak daha fazla olduğu konusunda aynı fikri beyan eden G11 (46 yaşında) ve G9 (31 yaşında) komşuluk ilişkileri konusunda birbirlerinden farklı düşünmektedir:

“Daha önce insanların daha çok birbirini tanıdığı yerli halktan oluşan bir yerde yaşarken, şu anda demografik olarak insanların çok farklı yerlerden geldiği ve birlikte yaşadığı bir alana dönüştü. Böylece beşeri ve insani ilişkiler de kayboldu. Komşuluk ilişkileri yok desek doğrudur.” (G11, 46 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

“Yerlisinden çok yabancıları fazla olan bir yer. Her türlü alışverişi yapabileceğin, bir sıkıntı yaşamayacağın bir yer. Komşuluğun ölmediği bir yer.” (G9, 31 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

Döşemealtı'nın ticari anlamda rant aracı olarak görüldüğünü ifade eden G16 (40 yaşında) halen köy dokusunu koruyabilmesi açısından diğer ilçelere göre farklı bir konumda olduğunu aşağıdaki şekilde açıklamıştır:

“Rant kapısı olarak bakılan bir bölge. Çünkü inanılmaz bir şekilde merkezi yakalamış vaziyette, fiyatları çok yüksek, alım satımın çok fazla sirkülasyon içinde olduğu bir bölge. Ne kadar Antalya'nın bir ilçesi olsa da merkezdeki Muratpaşa, Konyaaltı gibi değil burası, hala köy ayağını taşıyan bir yer. Bunu isteyen insanlar için köy dokusunu halen koruyan bir yer. (...) Burada insanlar merkeze işine de gidip gelebiliyor, ihtiyaçları için de günübirlik merkeze inebiliyor. Organize sanayi zaten başlı başına bir iş kapısı, iş kaynağı, burada olması bölgenin en büyük avantajlarından.” (G16, 40 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

G10 (46 yaşında), doğal bir ortama sahip ve her türlü imkanın elde edilebileceği Döşemealtı'nın henüz tam anlamıyla şehirleşmediğini şu şekilde aktarmıştır:

“Doğal, bozulmamış, henüz çok şehirleşmemiş, köylünün olduğu, her türlü doğal imkanı elde edebileceğimiz, havasıyla, suyuyla, gıdasıyla, insanlarıyla bozulmamış doğal bir ortam olarak tanımlayabilirim.” (G10, 46 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Ne tam anlamıyla köy ne de tam anlamıyla kent diyebileceğimiz Döşemealtı G19 (63 yaşında) için bu geçişi deneyimleyen bir bölgedir.

“Köyden kente geçiş sürecinde olan bir bölge.” (G19, 63 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Son yıllarda çok fazla göç aldığı için bölgenin eskiye nazaran kalabalıklaştığını belirten K7 (38 yaşında) ve K11 (64 yaşında) de aşağıdaki gibi tanımlamalar yapmıştır:

“Şu an biraz kalabalıklaştı, eskiden cevaplasaydım sessiz, köy hayatının olduğu, insanların hala o köy hayatını devam ettirdiği, şehirleşmeden uzak doğal bir hayat olarak tanımlardım. Hala insanların toprakla uğraştığı, hayvancılıkla uğraştığı bir yer diyebilirdim. Ama şu an daha kalabalık ve kalabalıklaşmaya devam eden bir yer olarak tanımlarım.” (K7, 38 yaşında, sonradan yerleşik, Yağca)

“Antalya'nın ilçelerinden en fazla göç alan ilçesi. Coğrafi olarak bir tarafı Burdur-Bucak, bir tarafı Kepez, bir tarafı Korkuteli.” (K11, 64 yaşında, yerli, Yağca)

K20 (75 yaşında) ise şehrin kalabalığından, kasvetinden ve gürültüsünden kaçmak isteyenler için şehirden 20 kilometre uzaklıkta bir kaçış noktası olduğunu ifade etmiştir.

“Antalyalıların kaçış noktası.” (K20, 75 yaşında, sonradan yerleşik, Yağca)

Genel bir değerlendirme yapacak olursak olumlu olarak atfedilen anlamlar daha fazladır. Katılımcılar Döşemealtı'nın yerleşim yeri olarak tercih edilme nedenleri olarak sakin ve kolay yaşam olduğunu belirtmişler ve tanımlamalarında da bunu tekrarlamışlardır. Sonradan yerleşikler için sakin, sessiz, kaçış noktası olan Döşemealtı, yerli halk için ata yurdu, doğduğum yer olarak tanımlanabilmektedir. Her katılımcının farklı bir anlam dünyası olmasından dolayı bu tanımlamalar da çeşitlilik göstermiştir.

5.1.3.2. Kategori 2: Tarımsal Değişim Dinamikleri: Hobi Olarak Tarım ve Yeni Köylülük

Köydeki hanelerin gelirinin büyük kısmı tarım dışı işlerden elde edilmektedir. “Güney Amerika, Afrika ve Asya’daki ülkelerde, gelirlerinin büyük kısmını tarım dışı faaliyetlerden elde eden kırsal ailelerin sayısı giderek artmaktadır” (Keyder & Yenal, 2013: 158). Döşemealtı’nda da bunu başta yerli halkın arazileri üzerinden kurduğu ekonomi faaliyetleriyle de görebiliriz. Arazilerini satarak parsel zengini olan yerli halk aynı zamanda şehir merkezinde ya da organize sanayide çalışarak hayatlarını idame ettirmektedirler. G4 (59 yaşında) için de bölgedeki hakim ekonomik faaliyet türü yerli halkın arazilerini satarak buradan bir ekonomik kazanç elde etmeleridir.

“İnşaat ve yerli halkın sattığı arsalar. Arsalarını satarak geçiniyorlar bana göre, yerli halk refah içinde yaşıyorlar daha doğrusu. 1 dönüm yer 9-10 milyondan başlıyor, dolayısıyla bunlar normal kazanılacak paralar değil.” (G4, 59 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

“Yani sadece ürün değil, toprak ve emek de oyunun bir parçası haline geliyor. Köyün ortak arazilerinin; çayırların, meraların, otlatma alanlarının, ormanların ve hatta çayların, derelerin hızla özelleştirildiği bir dönemden geçiyoruz; bu durum ister istemez köylülerin kaynaklarını kullanma koşullarını etkiliyor ve geçinme stratejilerini kökten değiştiriyor” (Keyder & Yenal, 2013: 83). Döşemealtı yerlileri de bir strateji olarak topraklarını rant haline getirmişler ve parsel zengini olmuşlardır. Böylece yerli halk Döşemealtı’ndaki değerli arazilerini yeni orta sınıfa satarak onların mülk sahipleri olmalarını sağlamışlardır. Bu süreç de yerinden etme ve soylulaştırma politikalarının daha da hızlı uygulanabilmesinin önünü açmıştır.

“(…) her yer imara girip, yaşantı kenti, arsa kenti, villa kentine dönüşünce çalışma, istihdam bitti. Burada çiftçilik vardı o zamanlar, pamuk, sebze ekiliyordu, narenciyeler vardı. Ama bütün buralar imara girince toprak şeyi bitti. Şu an sadece yaşantı kenti oldu, iş dünyasını başka yerde arıyoruz artık. Organize sanayi devasa bir iş merkezi, buranın istihdamını orası karşılıyor.” (G5, 49 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

“Son zamanlarda kırsal kesimlerde tarım üretiminin önceliğinin azalmasının esas nedenleri arasında kırsal bölgelerde tarım dışı kazançların ağırlığının artması, tarımda uygulanan korporatist politikaların etkinliğini yitirmesi ve buralarda yeni ve farklı yaşam tarzlarının ortaya çıkması bulunmaktadır” (Keyder & Yenal, 2013: 83-84). Toprak, uzun

zamandır tarımsal üretim dışında kullanılmaya ve metalaşmaya devam etmektedir. En başta turizm sektörü bu metalaşmaya büyük bir ivme kazandırmıştır. Genellikle kentli yeni orta sınıfın kullanımına açılan bu araziler, özellikle 1980 sonrasında tarımsal üretim yapanlar üzerinde önemli bir baskıya neden olmuştur (Keyder & Yenal, 2013). Döşemealtı'na sonradan yerleşenler daha çok gelir düzeyi yüksek ve mesleki anlamda çeşitliliğe sahip oldukları için iş yerleri Antalya merkezdedir. G10 (46 yaşında) bu konuyla ilgili düşüncelerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

*“Yaşadığım mahalledeki insanların iş sahası Konyaaltı, insanlar aşağıda çalışır, yukarıya evlerine dönerler. Döşemealtı da tam anlamıyla iş sahasına hitap eden, oturmuş bir yer değil. Çevre yolunun getirdiği kolaylıkla insanlar Uncalı, Hurma taraflarına daha kolay gidip gelebiliyor. Dolayısıyla bu civarda yaşayan insanların gelir portföyü aşağıda. (...) Mahallede yerel halk tarım ve hayvancılıkla uğraşıyor ama çok yaygın değil. Ama benim oturduğum, kendi alanımdaki **(bastırarak söyledi)** insanların gelir portföyü dediğim gibi aşağıda.” (G10, 46 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)*

G10'un kendi alanımdaki derken bastırarak söylemesinin nedeninin yerli halk ile aralarında olan sınırlamanın varlığını belirtmek olduğu düşünülmektedir. Yapılan görüşmede edinilen gözlemler doğrultusunda bu çıkarımda bulunulmuştur.

Kırsal alanda yaşayan insanların geçimlerini sağladıkları üç temel ekonomik faaliyet alanı vardır. Birincisi geçimlik ekonomik üretimdir. İkincisi ticari tarım üretimi yapan orta/büyük tarım işletmeleridir. Üçüncüsü de tarıma dayalı olmayan üretim yapan işletmelerdir (Öztürk, 2014: 52). Ancak Döşemealtı örneğini incelediğimizde artık hanelerin temel geçim ve gelir kaynağı tarımsal faaliyet değil. Tarım yalnızca hane ihtiyacını karşılamak için yapılıyor, pazar için üretim yok denecek kadar az, yalnızca 10 katılımcı kendine yetecek kadarın üzerinde üretim yaptığını belirtmiştir. “*Tarımsal üretim yapıyor musunuz?*” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında 21 katılımcı tarımsal üretim yapmadığını, yapanlar ise yalnızca hobi olarak ya da hane ihtiyacını karşılamak amacıyla yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Hobi olarak tarımsal üretim yaptığını belirten K8'in (68 yaşında) verdiği cevap doğrultusunda yeni köylülük akımının bölgede gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

“Evet ama ticaret amaçlı değil, zevk, hobi amaçlı yapıyorum. Domates, biber, fasulye. Burada üzüm ticari amaçlı yapılıyor.” (K8, 68 yaşında, sonradan yerleşik, Yağca)

Küçük çaplı olarak tarımla uğraştığını belirten G16 (40 yaşında) tarımsal üretimin geliştirilmesi için yapılması gerekenleri şu şekilde ifade etmiştir:

“Küçük çaplı tarımla uğraşıyoruz. Tarım desteğine müracaat yaptık, gübre ve mazot desteği alıyoruz. Tarım ve hayvancılığın gelişmemesinin nedenleri olarak öncelikle maliyetlerin oldukça yüksek olması, daha önce çok fazla işçi çalıştırılabilirken şu anda işçinin az olması, verilen desteklerin yetersiz olmasını örnek verebilirim.” (G16, 40 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

“Emek yoğun bir uğraş olan tarımın terk edilmesine ve emeğin tarım dışı alanlara yönelmesine yol açmıştır. Emeğin bu şekildeki dönüşümü ise gizli işsizliğe, yoksullaşmaya ve yabancılaşmaya yol açmıştır” (Öztürk, 2014: 108). Toprağa yabancılaşmayla başlayan bu süreç bir süre sonra topluma yabancılaşıma ve en nihayetinde de bireyin kendisine yabancılaşmasıyla sonuçlanmaktadır. Bunun nedeni olarak hem insanların eskisi gibi toprakla uğraşmak istememesi hem de tarımsal üretime teşvik ve desteğin olmamasından kaynaklandığını düşünen G17 (40 yaşında) ve G20 (58 yaşında) bu konuyla ilgili düşüncelerini şu şekillerde aktarmışlardır:

“Tarım ve hayvancılığın artık yapılmamasının en büyük sebebi insanların tamamen maddiyata dönmüş olmasından kaynaklanıyor. Yani insanlar tarımla uğraşıp sonucunda üç beş kuruş kazanır mıyım acaba diye endişe etmektense elindeki parseli satıp hayatında hiç görmediği kadar parayı kazanmış oluyor, kolay yoldan para kazanmaya dönüldü artık. Ayrıca ben gençlerde de tarımla uğraşacak psikoloji de görmüyorum açıkçası. Tarıma teşvik de yok.” (G17, 40 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

“(…) Tarımdan uzaklaşma meselesi sadece ekonomiyle alakalı değil. Ürün kısa sürede alınmıyor, hangi ürünü üretirseniz üretin, ürünün üretim ve olgunlaşma aşaması en az 1 yıl sürüyor, ciddi bir emek istiyor. Bu sürecin uzun süre olması insanları yoruyor, yapmak istemiyorlar. Ama tarımdan uzaklaşıp yerleri imara girenlerin cebinden hiç para çıkmadan ve hiçbir riske girmeden rahat bir yaşam sürdürdüklerini görüyoruz. Ben tarımdan uzaklaşmanın bir sebebinin de bu olduğunu düşünüyorum. Tarım alanlarının imara açılmasının temel sebeplerinden biri de bu aslında, yoksa alan yetmediğinden falan değil. (...)” (G20, 58 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

Girdilerin oldukça yüksek olması nedeniyle tarımsal üretimde çok büyük zorluk yaşadıklarını belirten K11 (64 yaşında) ve K3 (43 yaşında) bu konuyla ilgili düşüncelerini aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir:

“Başta girdilerin ucuzlaması lazım. Akaryakıt ve gübre bizim belimizi büküyor. Devletten başka bir şey istemiyoruz. Birincisi mazot, ikincisi gübre, üçüncüsü de mazot. Bunlar ucuzlarsa hiçbir sıkıntı yok. İlaçlamasını, gübrelemesini her şeyini yapıyoruz biz, sadece girdilerin ucuzlaması gerekiyor. Buradaki herkesin Korkuteli’nden 20 km. yukarıda yaylalarımız var, büyük arazilerimiz var ama gidip ekemiyoruz. Önce mazot 3 lira 5 lirayken hiç dokunmuyordu ama şimdi mazot 22-23 lira. Bir traktörün deposu 2000 liraya doluyor. Yaylaya gezmeye bile gidemiyoruz, aç gidip aç dönüyoruz. O yüzden ekemiyoruz.” (K11, 64 yaşında, yerli, Yağca)

“Devletin maliyeti düşürmesi lazım. Örneğin mazot, gübre, ilaç. Bunların fiyatı fahiş, yüksek oluyor. Bir gübre çuvalı olmuş 1 milyar (1000 TL). Nasıl olacak, zor.” (K3, 43 yaşında, yerli, Yağca)

Arazi mülkiyetindeki eşitsiz dağılım tarımsal üretimdeki önemli sorunlardandır. Tarımla uğraşanların büyük bir kısmı küçük arazilere, küçük bir kısmı ise büyük arazilere sahiptir. Geniş tarım arazisi olanlar modern tarımsal üretim yöntemleriyle daha fazla kazanç sağlayabilirken, küçük arazilere sahip aile işletmeleri bundan faydalanamamaktadır (Öztürk, 2014: 109). “Kimi araştırmacıya göre toprak üzerindeki mülkiyet haklarının açıkça tanımlanmaması kırsal bölgelerdeki temel sorundur ve uygun kadastro çalışmalarının olmaması toprak piyasasının oluşmasını engellemektedir” (Keyder & Yenal, 2013: 85). Dolayısıyla hem küçük hem de parçalı tarım arazisine sahip olan köylü tarım dışı faaliyetlerle geçimini sağlamaya çalışmaktadır. Bu durum tarımsal üretimde bir istikrarsızlığa yol açmaktadır. Sonuç olarak ortakçılık ve tarım arazilerinin parçalı olması kırsal çözölmeyi etkilemektedir. Arazi mülkiyeti dağılımında sorun yaşandığı için tarımsal alanların imara açıldığını belirten K19 (52 yaşında) bu konuyla ilgili düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

“(...) zaman içerisinde büyük tarlalar miras yoluyla küçüldüğü için 100 dönüm yerler 3 dönüme düştü, kardeşler anlaşılamadı. Oradaki insanlar o yerlerin değersiz olduğunu düşünüp sattı, satınca da tarımsal alanlar imara açıldı. (...)” (K19, 52 yaşında, sonradan yerleşik, Yağca)

“Tarım alanında ilerleme sağlanması için küresel deneyimlerden çıkarılacak sonuçlar şu noktalar üzerinde yoğunlaşmaktadır; altyapı (sulama, yollar, depolama), teknolojik buluşlar ve yenilikler, gübre ve kimyasal kullanımı” (Öztürk, 2014: 196).

Genel bir değerlendirme yapacak olursak hobi olarak tarımsal üretim yapanların büyük çoğunluğu sonradan yerleşiklerdir. Daha önce hayatında bir soğan bile dikmemiş insanlar eskiden kaçmak istediği köy yaşantısının gerekliliklerini yeni köylülük adı altında

gerçekleştirmektedir. Tarımsal üretimi pazar için yapan katılımcılar yine yerli halktır ve bunların büyük çoğunluğu Yağca mahallesi sakinleridir ancak onlar da özellikle girdi fiyatlarının ve maliyetlerin yüksek olmasından şikayetçidir.

5.1.3.3. Kategori 3: Hayvancılık

Bu kategori başlığı altında katılımcılara yöneltilen “Hayvancılık yapıyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplar analiz edilmiştir. Buna göre yalnızca 2 katılımcı hayvancılık yapmakta ve bu katılımcıların biri Yeşilbayır mahallesinde diğeri de Yağca mahallesinde yaşamaktadır. Ayrıca hayvancılık yapan 2 katılımcı da yerli halktır. Bu katılımcılar da girdi ve yem fiyatlarından muzdarip olduklarını ve devlet tarafından desteklenmeleri gerektiğini belirtmişlerdir.

“Evet, kurbanlık besliyorum. Altınkale mahallesi full besiciliğin olduğu bir yer, adamlarda 40-50 tane büyükbaş var. Burada yerleşim arttıkça ve gelen insanların da kokuya tahammülü olmadığı ve şikayetler arttığı için kaldırdılar, o yüzden hayvancılık çok sınırlı yapılıyor. (...) Gübre alsak çok pahalı, yem alsak çok pahalı. Zaten hayvancılığı bitiren temel şey bu yem fiyatları. 26 tane küçükbaşım var ve 2 aylık yem masrafı tam 7 milyar. Büyükbaş besleyen komşum var adam aylık 60 milyar yem alıyor düşünün. Çok yüksek, bu da hayvancılığı bitiriyor.” (G9, 31 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

“Evet. Ticari olarak yapıyorum ama devletten destek almıyorum. Yem fiyatları belimizi büktü. Gelişmesi için devletin bana devletin bana destek çıkması lazım, hibeli ya da faizsiz bir şeyler tanınması lazım. Destek çıkarsa geliştirebiliriz.” (K13, 23 yaşında, yerli, Yağca)

Hayvancılığın azalmasının nedenleri olarak gübre ve yem fiyatlarının yüksek olması olduğunu düşünen bazı katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“Çünkü yem pahalı, şebekeden su alsanız suyun tonajı pahalı. Onların da ayriyeten ilacı var, insanlar nasıl bakım istiyorsa hayvanlar da öyle.” (K2, 42 yaşında, yerli, Yağca)

“Eskiden bu köyde her evde 3-5 inek olurdu, şimdi yok. Yemin çuvalı olmuş 400 lira, nasıl besleyecen?” (K4, 63 yaşında, yerli, Yağca)

“Hayır. Eskiden her hanede 300-500 tane küçükbaş vardı ama artık kalmadı, birkaç sürü kaldı sadece. Malcılık azaldı. Bir çuval yem 50 kilo, o da 400 lira olmuş. Adam nasıl alsın ne kazansın? Bitti yani, kalanlar da bitmek üzere. Yem fiyatlarının ucuzlaması lazım.” (K11, 64 yaşında, yerli, Yağca)

“Hayır. Girdiler fazla çünkü toprak işlenmiyor, arpa yok saman yok. Dolayısıyla bunlar yetişmeyince besi yemi almaya gitmek zorundasın. Yem fiyatları da kimyasal olduğu için pahalı. (...)” (K19, 52 yaşında, sonradan yerleşik, Yağca)

“Hayır, yapan da çok az kaldı. Girdilerin artışı insanları küstürdü, insanlar hiçbir şey kazanamadıkça uğraşmak da istemiyorlar artık.” (K20, 75 yaşında, sonradan yerleşik, Yağca)

Hayvancılık yapan komşularının ahır kokusundan rahatsız olduğunu dile getiren G14 (55 yaşında) Yeşilbayır’ın şehir merkezi olduğunu ve hayvancılık yapılacaksa daha kenarda kalan köylerde yapılması gerektiğini ileri sürmektedir.

“Hayır. Yapan komşularım var. Koku olarak düşünürsen ben de rahatsız oluyorum. Çoluk çocuk hayvanları görsün, köy hayatını tanısin olarak düşünürsen evet çok güzel ama koku olarak değil. Komşumun bir sürü büyükbaş, küçükbaş hayvanı var ve kokudan ben çok rahatsız oluyorum. Şehir merkezinde olmaması gereken bir şey. Çünkü her tarafımız villa, site ama bir bakıyorsun ahır kokusu var, rahatsız edici. Şikayet ediliyor ama yapıyorlar, nasıl yapıyorlar bilmiyorum. 3-5 tane olsa belki tahammül edilebilir ama çok fazla var.” (G14, 55 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Kokudan rahatsız olan sonradan yerleşiklerin şikayetleri doğrultusunda süt depoları ve ahırlar kapatılmış, bu durum da hayvancılığa ket vurmuştur. Bu konuyla ilgili olarak G3 (60 yaşında) ve G5 (49 yaşında) düşüncelerini aşağıdaki şekillerde ifade etmişlerdir:

“Ben yapmıyorum. Hayvancılık bir nebze de olsa var ama onu da habire itiyorlar, neden? Ben mesela şuradan süt alıyorum Şerife var. Ne kadar süre daha dayanır hiç bilmiyorum, çünkü hem taze süt istiyoruz hem her şeyin iyisini istiyoruz hem de inek kokmasın istiyoruz. Böyle bir mantık yok. Ben 19 sene önce buraya geldiğimde yol boyunca tezekten geçilmiyordu, köydü yani burası.” (G3, 60 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

“Yapılmıyor, yapmak istesek de yapamayız zaten. Çünkü villa kenti olunca koku, hayvan pisliği, gübre rahatsızlık veriyor insanlara. Şurada 20-25 yıl önce turizm lisesi açıldı, okulun az ilerisinde de hayvan ahır vardı. Bir gün okul müdürünün yanına bir veli geldi ve “müdür bey niye burayı şikayet etmiyorsunuz?” diye sordu. O zaman burası köy statüsünde, köy görünümünde tabii. Müdür de “efendim onlar bizden önce buradaydı, biz onlardan sonra geldik” dedi. Müdür o kişiyi kırmadan konuyu kapattı. Bu istihdama balta vurmak demek çünkü. Ama müdür valiliğe burası kokuyor diyerek bir yazı yollasa orası kapanırdı. (...) Benim hala yoldan geçerken hayvan kokusu hoşuma gidiyor, keşke herkes üretim yapsa, ineğe, koyuna, keçiye baksa. Madem elitlikse ben elitim kardeşim, ben bunu istiyorum. Neden üretimi istemiyorlar şikayet ediyorlar bilmiyorum. 15-20 yıl oldu süt depolarının kapatılması.” (G5, 49 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

Tarım ve hayvancılık ülkesi olan Türkiye’de ne tarımın ne de hayvancılığın olması gereken düzeyin çok altında kalmasının ülkenin sonu olacağını belirten G4 (59 yaşında) bu konuyla ilgili düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

“Hayır. Tarımın ve hayvancılığın desteklenmemesi bir ülkenin sona gelişi olarak düşünüyorum. Dört mevsimin olduğu bir ülkede tarımın olmaması, hayvancılığın yapılamaması tamamen bir intihar girişimi gibi bir şey.” (G4, 59 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Köylüler artık hayvancılıkla uğraşmamakta hatta katılımcıların ifade ettiği şekilde söylersek “hayvancılığa küsmüşlerdir”. Bunun nedenlerini sorduğumuzda ise birbirleriyle benzer vermiş oldukları cevaplar aşağıda özetlenerek maddelenmiştir:

- Maliyet artışı (özellikle mazot ve yem ücretlerindeki artış) ve üreticinin kazancıyla maliyeti bile karşılayamaması,
- Satış fiyatlarının azalması (üreticiden alınan fiyat ve raf fiyatları arasındaki farkın fazla olması),
- Herhangi bir devlet desteğinin sağlanmaması,
- Sonradan yerleşenlerin tarım arazilerine yerleşmeleri ve yerli halkın yaptığı hayvancılık faaliyetlerinden rahatsızlıkları (süt depoları kokuyor, bu durum kent yaşantısına ters algısı),
- Yaşlılık ve yeni neslin daha garanti maaşı olan iş kollarına yönelmesi.

5.1.3.4. Kategori 4: Sürdürülebilirlik

Bu kategori başlığı altında katılımcılara yöneltilen “Sürdürülebilirlik kavramı hakkında ne düşünüyorsunuz? Sürdürülebilir bir yaşam için sizce neler yapılabilir?” sorusuna verilen cevaplar analiz edilmiştir. Ancak bu soruyu sorarken birçok katılımcının soruyu anlayamaması sebebiyle sürdürülebilirlik kavramı kısaca açıklandıktan sonra cevaplar değerlendirilmiştir. Yine de bu konunun eğitim seviyesi ve kendini geliştirmeye alakalı olduğu düşünülmektedir.

Genelde katılımcıların vermiş olduğu cevaplara baktığımızda sürdürülebilir bir yaşamın ancak tarımsal üretim ve hayvancılığın yaygın bir şekilde yapılmasıyla mümkün olduğu düşünülmektedir. Aşağıda bu konuyla ilgili düşüncelerini ifade eden katılımcıların cevapları yer almaktadır.

“Çalışmak ve üretim. Rahmetli babamın bize nasihati vardı. “Oğlum, çiftçi para kazanmadığı müddet hiçbir sektör para kazanmaz” derdi. Geldik mi bugüne. Çiftçi kan ağlıyor, market yanıyor, mutfak yanıyor. Ukrayna’da savaş oldu gıda sekteye uğradı. Ya biz kendimiz ürettiyorduk bunu, çiftçi para kazansa yine üretiriz. Belki iklimler de değişmiş olabilir ama çiftçi her ne olursa olsun küsmeyecek, küstürülmeyecek. Destek parayla olmaz, ürettiği ürüne destek verilecek. Ne kadar fazla üretirsen, desteği de sana o kadar fazla vereceğim diyecek. Patates 10 lira. Bu insanlar 1 liraya 2 liraya alsın.” (G5, 49 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

“Tarım ve ekonomi politikasının ciddi bir değişime ihtiyacı var. Devlet politikaları değiştirilmeli ve dışa bağımlı hale getirilen ülke eskiye döndürülmelidir. Yemin bile ithal edildiği bir ülke nasıl tarım ve hayvancılık ülkesi olabilir ya da kendi kendine yetebilir?” (G19, 63 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

“Gübre çok pahalı, çinkolu gübre 800 lira, kükürtlü de 780 lira. Pahalı olunca insan nasıl yapsın? Buğdayın iyi olması için dönümüne 30-35 kilo gübre atıyorsun. Köyde herkeste mal vardı, herkes kestirdi. Gübre, mazot pahalı, süt ucuz, karşılamıyor. Et yeni yeni pahalandı ama öyle olsa nolur nefret etti herkes mazot ve gübre fiyatlarından, yapmıyor o yüzden kimse. Küçükbaş dahi yok, sadece 1 kişide kaldı. Hipodrom mera alanıydı ama artık kapandı. Sürdürülebilir olması için bu mazot, gübre, yem fiyatları kontrol altına alınması lazım.” (K1, 62 yaşında, yerli, Yağca)

Sürdürülebilirliğin ancak devlet politikalarıyla mümkün olabileceğini düşünenler de mevcuttur.

“(…) tam adam soğanını üretecek, 15 gün sonra soğan çıkacak, çuvala girecek, biz soğan ithalatında vergiyi sıfıra indiriyoruz. Vergiyi sıfıra indirince sağdaki soldaki kişiler, arkamı dayadığım kişiler vergisiz soğanı ithal ediyor, vatandaşın soğanı çuvalda çürüyor. Ondan sonra depolara stok yaptı diye baskın yapıyor, halbuki baktığın zaman adam satamıyor. Biz tarım toprağı çok olan bir ülkeyken saman ithal eden bir ülke durumuna düştük yani. Sürdürülebilir derken aslında bunun genel tabiri “sürünebilen” bir politika, başka bir şey değil, sürünüyoruz yani” (G3, 60 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

“Küresel ısınma, iklim değişikliğiyle mücadele konusunda şu anda önlemlerin alınmaya başlandığını ama oldukça geç kalındığını düşünüyorum. Bunlarla ilgili daha katı kurallar konulması gerekli. Son 3-4 yıldır zaten yağmur bile çok az yağarken yer altı sularının kullanılması için sontaj vurulan çok fazla yer var, bu da yer altı sularını bitiren en önemli nedenlerden birisi. Dışarıdan ne kadar etkilememiş gibi görünse de maden ocaklarının yer altını etkilediğini düşünenlerdenim. Biz bununla ilgili 2 yıl önce çok ciddi bir sıkıntı yaşadık, Çubukbeli’nin üzerine maden ocağı açılma planı vardı ama proje iptal edilmek zorunda kaldı. Su resmen tabana indi, su kesilme noktasına geldi ve bu yüzden çok ciddi önlemler

alınması gerektiğini düşünüyorum. Tüm gözler kurudu, Kırkgöz kendini uzun bir süre toparlayamadı. Sonuç olarak doğanın nesine dokunursan o da sana aynı şekilde olumsuz bir karşılık veriyor.” (G16, 40 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

“En temeli ekonomiye dayanıyor. Ekonomik şartların belli bir seviyeye ulaşmadığı bir toplumda yaşamın da sürdürülebilmesi oldukça güç. İklimin dengesini bozan birçok unsur var, her yer betonlaşıyor. Yağmur yağdığında her yer betonlaştığı için yağmur toprak tarafından çekilemiyor, her yer sel oluyor. Yani bu beni aşan şeyler, devlet politikalarıyla mümkün. Beşeri unsurların doğal dengeyi bozmasıyla ortaya çıkıyor ama engellenmesi de yine devlet politikalarıyla mümkün.” (G17, 40 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

“Devletin acilen önlem alması lazım bu iklim değişikliği konusunda. Halka yönelik, ülkeye yönelik bir şeyler yapması lazım yani. Köklü değişiklik gerekli. Mesela Kırkgöz boşa akıyor, buna bir şey yapılamaz mı yapılabilir, boşa akıyor. Yaz geldiğinde de su az, su yetmiyor oluyor. Barajlar alarm veriyor diyorlar ama bak su boşa akıyor, denize akıyor. Kardeşim bir şey yap, o suyu boşa akıtma madem. 1 buçuk dönümlük yer suluyorum, 1680 lira su faturası ödedim. Elektrikçi ayrı ödüyoruz. Yoksa niye etin kilosu bir dünya para? Bir asgari ücretli alıp da her gün et yiyebilir mi? Üretici acı çekerken tüketici ne yapsın? Biz zaten köyde değil, aşağıda bir dairede falan otursak var ya acımızdan (açlıktan) ölürüz. Resmen intihar ederiz yani o derece.” (K3, 43 yaşında, yerli, Yağca)

“İnsanlar bilinçlendirilmeli; tarımda, hayvancılıkta, insani ilişkilerde. Sürdürülebilirliğin devam etmesi için üretimin şart olması lazım zaten. Bu üretime devlet olarak destek verilmeli, istihdam da sağlanmalı.” (K7, 38 yaşında, sonradan yerleşik, Yağca)

Sürdürülebilirliğin ancak devlet politikalarıyla mümkün olabileceği düşüncesi buzdağının yalnızca görünen kısmıdır. Devlet politikalarıyla elbette daha büyük ölçekte sonuçlar alınabilir. Günlük hayatlarımızda ve alışkanlıklarımızda çok küçük değişiklikler yaparak bile büyük etkiler yaratabileceğimizin farkına varmamız gereklidir. Günümüzde atık suların %80'inin arıtılmadığını düşünürsek; gün içinde aldığımız duşları beş dakikaya indirmeyi denemek iyi bir seçenek olabilir. Kullanmadığımız zamanlarda teknolojik aletlerimizin kapalı olduğundan emin olabilir, alışveriş yaparken daha bilinçli tüketim davranışları sergilemeyi seçebiliriz. Yalnızca bir jean için 10.000 litre su kullanıldığını düşünürsek, bu konu çok önemlidir. Gündelik pratiklerimizde küçük değişikliklerle doğrudan tükettiğimiz su miktarını minimuma indirebilir, tüketimimizi daha sürdürülebilir ve gerçek ihtiyaçlarla sınırlandırdığımızda ise tükettiğimiz sanal su miktarını daha da düşürebilir ve ekolojinin iyileşmesi için büyük katkılarda bulunabiliriz.

Bunun yanı sıra yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına yönelmek ve plastik kullanımını azaltmak gibi sürdürülebilir yaşama yönelik alternatif fikirler sunan katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına yönelmeliyiz. Bunu da devlet politikası olarak geliştirmeliyiz.” (G15, 18 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

“Yenilenebilir enerji kaynaklarını daha çok kullanmak, plastik kullanımını azaltmak, kendine yetebilmek. (...)” (K18, 25 yaşında, yerli, Yağca)

“Yenilenebilir enerjiye yönelilmeli. Su katlığı, küresel ısınma, iklim değişikliği gibi konular halka daha çok anlatılmalı ve halkın bunu içselleştirmesi sağlanmalı. Geri dönüşüme ağırlık verilmeli. Ekolojik yaşama dönüş gerçekleşmeli.” (K20, 75 yaşında, sonradan yerleşik, Yağca)

Sürdürülebilirliğin tarımsal üretimle mümkün olmasının yanında sanayi sektörünün de gerekliliği ve bunun planlanarak yapılması üzerinde duran G11 (46 yaşında) bu konuya ilişkin düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“En önemlisi bu bölgede hem tarım hem de sanayiye entegre şekilde yürütmek lazım. Yaşam şartları, güzel bir imar planı, şehri geliştirmek ve geliştirirken de iş imkanları ortaya çıkarmak. Tabi bu da yerel yönetimin çabalarıyla olabilecek bir şey. Şehirleşirken iyi bir eğitim kolları oluşturmak, yani bölgenin her yerine eşit sayıda okullar yerleştirmek. Okulları tek bir noktaya yerleştirmek ve çocukları da o tek bir noktaya yığmak doğru değil.” (G11, 46 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

Tarım, hayvancılık ve konutlaşmanın iç içe geçmesi sonucunda birçok probleme kapı aralandığını ve bu problemlerin sürdürülebilirlik önünde bir engel oluşturduğunu düşünen G20 (58 yaşında) bu konuyla ilgili fikirlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Bunu sadece Döşemealtı için değil ülke geneli için söylüyorum. Tarımla kenti birbirinden ayıramadığımız sürece ciddi problem teşkil ediyor. Yani tarım alanlarının konuta dönüşmesi, tarım alanlarında hayvancılık ya da diğer tarımların birbirine karışması bir sorundur. Köyleri dolaşırsanız eğer, büyük bir tarım alanının arasına hayvan çiftliği kurulmuş. Oraya yapılan çiftlik için elektrik, su, yol gibi altyapı gerekiyor. Ama orası kuru tarım ya da bahçe tarımında kalmış olsaydı tarlanın ortasından elektrik götürmek zorunda kalmayacaktı belediye ya da kurumlar. Böylece altyapı sorunu da yaşanmamış olacaktı. Bunları planlamadan sürdürülebilirliği ortaya koyamıyorsunuz. Yani tarım da olsa kent de olsa en başta planlama gereklidir.” (G20, 58 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

“Şehirleşme politikalarının odağının şehirlerin mikro özelliklerine, şehirleşmenin niteliğine, kentsel yaşam kalitesine ve kent dokusuna doğru kayması gerekmektedir. Her ne kadar şu aşamada bu beklenti piyasa aktörleri tarafından yüksek katlı rezidanslar ve güvenli siteler olarak yorumlanıyor olsa da yakın gelecekte insanların sürdürülebilir yaşam çevrelerine yönelik taleplerinin artması ve devletin yaşam kalitesini esas alan politikaları ve kentsel yaşam kalitesine yönelik yeni düzenlemeleri uygulamaya koymasıyla birlikte bu durumun değişeceği düşünülmektedir” (Sarı & Kındap, 2018: 42-43).

5.1.4. Tema 4: Komşuluk İlişkileri

Döşemealtı'nın yaşamış olduğu göçler sonucunda farklı kültürler, alışkanlıklar, hayata bakış açıları gibi birçok yeni dinamik de beraberinde gelmiştir. Komşuluk ilişkileri de bu yeni dinamiklerden etkilenecek değişip dönüşmüştür. Buradan hareketle “Komşuluk İlişkileri” teması başlığı altında üç adet kategori kodlanmıştır. Bu kategoriler sırasıyla; komşuluk ilişkileri ve katılımcıların komşuluk algıları, Covid-19 pandemisi ve komşuluk, aidiyet ve yabancı olmaktır. Aşağıda bu kategoriler sırasıyla ele alınacaktır.

5.1.4.1. Kategori 1: Komşuluk İlişkileri ve Katılımcıların Komşuluk Algıları

Bu kategori başlığı altında katılımcılara yöneltilen “*Komşuluk ilişkilerinizi nasıl değerlendirirsiniz? Komşularınızın yaşam biçimlerini kendinize yakın buluyor musunuz? Komşularınızı daha çok yerli halk mı yoksa bölgeye sonradan yerleşmiş kişiler mi oluşturmaktadır? Sonradan yerleşmiş komşularınız nereden gelmişlerdir?*” sorularına verilen cevaplar analiz edilmiştir.

Yeşilbayır mahallesine sonradan yerleşenlerin büyük bir kısmı sosyoekonomik olarak yüksek diyebileceğimiz kesimdir. Katılımcıların komşularıyla ilgili yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar doğrultusunda sonradan yerleşiklerin meslekleri de çeşitlilik göstermektedir. Ayrıca yerli halk sonradan yerleşiklerin yanında azınlık olarak kalmışlardır.

“Kesinlikle evet. Gecenin 3’ünde bile komşunuzun zilini çalıp herhangi bir şeye ihtiyacım var diyebilirsiniz. Sonradan gelenler. Yakın civar, uzak şehirlerden, Antalya merkezden gelenler yani her yerden var. Genelde emekliler var. Sosyoekonomik düzey olarak tabi ki normalin bir tık üstü. Öğretmen, doktor, memurlar, mühendis, sanatçı. Yani her kesimden var.” (G4, 59 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

“Yabancı yerliyi biraz daha fazla geçti şu anda. Mesleki olarak üst düzey, hakim, savcı, doktor yaşıyor. Aslında böyle de olmak zorunda, çünkü fiyatlar diğer mahallelere göre oldukça yüksek, gelenler de bu imkanlara sahip kişiler olarak geliyorlar. Alt tabaka diyebileceğimiz kiracıdır, gerisinin zaten hali vakti

oldukça yerindedir. (...) Eski komşuluk dokusu beni buraya bağlayan en önemli sebeplerden.” (G16, 40 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

“Yeşilbayır’da çoğu yabancı, mesela taş çatlasın 6 hane kendimizden yerlimiz desek, 10 hane ya yabancı ve ev sahibi ya da yabancı ve kiracı. Ama ev yaptıranlar çok fazla, o evler bittiğinde yabancı sayısı daha da artmış olacak.” (G9, 31 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

“Toplumun farklı kesimlerinin mekânsal düzlemde ayrışması, sınıflar arasında yeni kırılmalara ve gerilimlere işaret etmektedir” (İçli, 2010: 3). Dolayısıyla Yeşilbayır ve Yağca mahallelerinin mekânsal anlamda birbirine yakın ancak bir o kadar da uzak olmasının temel nedeni sembolik tüketim eksenli yaşam tarzıdır çıkarımı yapılabilir. Aynı zamanda komşuluk ilişkileri açısından bir değerlendirme yaptığımızda bu ilişki Yeşilbayır mahallesinde daha çok site içlerinde sınırlı kalmıştır. Site sakinlerinin dışarıyla olan ilişkileri mesafeli ama içeri samimi kalmıştır, klikleşmiştir. G8’in (31 yaşında) vermiş olduğu cevap da bu çıkarımımızı desteklemektedir.

“Burada çok fazla komşuluk ilişkisi yok, merkezdeki gibi çok yaygın değil. Yani bir apartman dairesinde olduğu gibi girişte çıkışta pek kimseyle karşılaşmıyorsunuz. Burada herkes villa tipi konutlarda oturduğu için kendi kapılarından girip çıkıyor, ancak villaların etrafında karşılaşılması lazım ki bu da villaların yüksek duvarlarla çevirili olmasından dolayı zor oluyor. Sonradan gelenler daha fazla, genelde merkezden. Doktor, avukat, hakim, savcı, öğretim üyesi, öğretmen var. Hepsi mülk sahibi, ekonomik anlamda da yüksekler.” (G8, 31 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Çalışma yaşamının getirdiği tempo sebebiyle komşuluk ilişkilerinin sürdürülemediğini belirten G10 (46 yaşında) ve G13 (38 yaşında) bu konuyla ilgili düşüncelerini aşağıdaki şekillerde ifade etmişlerdir:

“Çoğu çalıştığı için, insanlar evlerine geldiklerinde o yoğun tempolarını aileleriyle ya da bahçelerinde temiz hava alarak geçiriyorlar. O yüzden çok fazla komşuluk diyalogu var diyemem, karşılaştıkça merhabalaşırız ama çok fazla gidip gelme durumu yok. Herkes kendi yaşam kalitesini sürdürüyor yani. Pilot, emekli cerrah, bir komşum Amerika’da yaşayan ve buraya arada gelen biri. Birkaç kişi buralar hiç değeri lenmeden önce çok ucuz yollu ev sahibi olmuş ve yazdan yaza Konya gibi şehirlerden gelen kişiler. Ama genelde çift olarak çalışan ve iyi statüde olan kişiler. İstanbul, Eskişehir, Amerika, Almanya, Rusya. Baktığımızda çoğunluğu göç.” (G10, 46 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

“Herkes çalıştığı için “merhaba merhabanın” ötesine geçmiyoruz, buraya geliyorlar burada ziyaret ediyorlar. Evimde komşularıma zaman ayıramıyorum, çünkü ben akşama kadar buradayım. Çalışmasak

belki iyi olur komşuluk ilişkilerimiz. Sonradan gelenlerden oluşuyor komşularım, zaten buranın yerlisiyle pek anlaşılmaz. Onlar hep bir arada oturuyorlar. Antalya ve yakını iller.” (G13, 38 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

G13’ün (38 yaşında) “zaten buranın yerlisiyle anlaşılmaz” derken kullanmış olduğu jest ve mimikler göz önüne alındığında “ben” ve “öteki” ayrımlaşmasının yapıldığı çıkarımını yapmak mümkündür.

Birbirlerinden farklı olduklarını ve bu yüzden samimiyet kuramadıklarını belirten G6 (30 yaşında) ve G11 (46 yaşında) bu konuya ilişkin şunları söylemişlerdir:

“Hepsi aynı biz gibi ya da biz onlar gibi değiliz, kültür farklılığı, yaşantı farklılığı var. Bir misafirliğe gittiğimizde belirgin farklılıklarımız var. Mesela en başta yemek kültürleri, yaşantı şekilleri. Belli başlı fikir ayrılıkları.” (G6, 30 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

“Eskisi gibi çok fazla komşuluk ilişkisi yok. Demografik olarak çok farklı kozmopolit bir ortam oldu. Sonradan gelenler daha fazla, Türkiye’nin her yerinden insan var. Biz yerli halk olarak 1 kişiye onlar 4 kişi oldu, öyle söyleyebilirim.” (G11, 46 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

Yerli halk ve sonradan yerleşikler arasında kültür farkı olmasına rağmen bunun bir sorun yaratmadığını ifade eden G20 (58 yaşında) bu konuyla ilgili olarak düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

“Döşemealtı’nın yerel halkıyla sonradan yerleşen halk kültürel olarak birbirinden farklı. Yerel halk giyiminden, yemesinden tut yaşam tarzı olarak bütünüyle Teke yöresi kültürünü taşıyor. Yeni yerleşenlerin ise çok daha farklı. Sonradan yerleşenlerin sayısının yerel halkın üzerine çıkmasıyla kültürde bir bozulma oldu mu dersin olmadı. Yerleşenler kültürü benimsemiş durumda, kültür çatışmasına girmedi. Zaten her insanda geçmişe bir özlem vardır, bu sebeple buranın kültürünü benimsediler ve herhangi bir kültürel çatışma oluşmadı. (...)” (G20, 58 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

Yağca mahallesine geldiğimizde ise daha önce ifade ettiğimiz gibi sonradan yerleşiklerin Yeni Yağca’da olması, bölgede dışarıdan gelenlerin oldukça sınırlı kalması nedeniyle herhangi bir sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir

“Çok iyiyiz. Doksanlı yıllarda hiç yabancı yoktu, iki aileden olmuş burası. (...) Komşularımın hepsi yerli halk. Sonradan gelenler bize uzak, sonradan açılan parsellerde onlar.” (K9, 64 yaşında, yerli, Yağca)

“Samimiyizdir ama pandemiden sonra bir kopukluk yaşandı, sonra da eskiye dönülemedi pek, herkes bireyselleşti ve içedönük yaşamaya başladı. Genelde yerli halk, sonradan gelen benim gibi çok az kişi vardır köyün içinde. Geneli mülk sahibidir.” (K20, 75 yaşında, sonradan yerleşik, Yağca)

Genel olarak değerlendirecek olursak Yeşilbayır’da sonradan yerleşenlerin sayıca fazla olması ve bu kişilerin de bölgeye çok farklı yerlerden göç etmiş olması, çalışma hayatının getirmiş olduğu yoğun tempo, müstakil evlerde yaşam gibi nedenlerden dolayı komşuluk ilişkileri daha sınırlı kalmıştır. Yağca’da ise sonradan yerleşenlerin sayıca az oluşu ve eski köy dokusunun aynı şekilde devam ettirilmesi nedeniyle daha samimi komşuluk ilişkileri yaşanmaktadır. Mekânda yaşanan değişim, ilişki dinamikleri üzerinde de oldukça etkilidir.

“Gans’ın (1982:275) insanların birbirini ziyaret etme alışkanlıklarını araştırdığı çalışmasında, uzamsal olarak her evin kendi komşuluk kümesinin merkezinde yer aldığını; en güçlü ilişkilerin sokağın karşısındaki ve yandaki evlerle kurulduğunu tespit etmiştir. Az katlı konut yerleşimlerindeki mekânsal kümelenmenin ve sosyal yapının homojenliğinin etkisiyle komşuluk ilişkilerinin güçlendiğini ortaya koymaktadır” (Yılmaz Aslantürk, 2019: 23). Yağca’dan elde ettiğimiz veriler Gans’ın araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Ancak Yeşilbayır’da az katlı konut yerleşimleri, başka bir deyişle müstakil evler yaygın olmasına rağmen komşuluk ilişkilerinin çok da sıkı bağlara sahip olmadığını söylemek mümkündür. Bunun nedeninin kentteki apartman yaşantısının Döşemealtı’ndaki müstakil yaşama taşınması olduğu düşünülmektedir. Kentlerde insanlar mekânsal olarak çok yakın olmasına rağmen hiçbir şekilde ilişki kurmamaktadır. Her gün karşı komşusuyla yüz yüze gelen ancak “merhaba” bile diyemeyen insan tipi ortaya çıkmıştır. Böyle bir kent yaşamından kırsala göç eden sonradan yerleşikler de kent yaşantısındaki alışkanlıklarını kırsala taşımakta ve komşularıyla daha sınırlı bir iletişim kurmaktadır.

5.1.4.2. Kategori 2: Covid-19 Pandemisi ve Komşuluk

Covid-19 pandemisi yalnızca bir hastalık değil tüm dünyanın alışkanlıklarını bir anda değiştiren küresel ölçekte bir olgudur. “Toplumun hazır inşa ettiği düşünce ve davranış kalıpları pandemi sürecinde önemli bir değişime uğramış, toplumsal yaşamdan toplumun bütün kurumlarına kadar geniş çaplı yeniden düzenlemelere sebep olmuştur” (Arıkan & Aytekin, 2022: 180). Değişen tüm alışkanlıklar pandemi sona ermiş olsa da devam etmektedir. Pandemiyle beraber sosyal mesafe kavramı hayatımıza girmiş ve insanların sosyal ilişkilerine bir sınırlama getirerek bireyselleşmeye doğru yönelimi daha da arttırmıştır.

Bu kategori başlığı altında katılımcılara yöneltilen “Covid-19 pandemisinin sonucunda mahallenize taşınan kişiler oldu mu? Olduysa ilişkiniz nasıl devam etti/ediyor?” sorularına verilen cevaplar analiz edilmiştir.

Pandeminin getirdiği sosyal mesafe alışkanlığının mahallesinde de halen devam ettiğini ve bu durumun her yerde aynı şekilde olduğunu düşünen G1 (48 yaşında) bu konuyla ilgili düşüncelerini aşağıdaki şekilde dile getirmiştir:

“Evet. Daha sınırlı bir ilişkimiz var ama illaki gördüğümüzde günaydın, iyi akşamlar, nasılsınız diyebiliyoruz. Belki çok iç içe geçmiş bir hayat yok ama herkes gerektiği ölçüde samimi. Bu da Covid-19’un getirdiği bir şey zaten, kentte de olsa fark etmeyecekti. İnsanlar o dönemde öpüşmeyi bıraktı, değil ki evine gideyim kahve çay içeyim olmuyor. Yani bu buraya mı özgüydü yoksa her yerde mi aynıydı bilmiyorum. İlişki sınırlı ama ihtiyaç olduğunda herkes birbirine yardım edebilecek potansiyelde. Yani sarmaş dolaş olunmasa da ihtiyacı olan kişilere illaki el atılıyor.” (G1, 48 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Covid-19 sonrası taşınanlarla herkesle olduğu gibi sınırlı iletişim kurduklarını belirten katılımcılar çoğunluktadır.

“Çok kişi oldu. Diğerleriyle nasılsa onlarla da öyle, farklı bir şey yok.” (G7, 33 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

“Merhaba merhabanın ötesine pek de geçilmiyor, çünkü çoğunluk sonradan gelenler. Evet oldu, yine aynı mesafeli ve sınırlı iletişimimiz var.” (G15, 18 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

“Birkaç hane geldi ama onlar da geçici olarak gelmişti, herhangi bir sıkıntı çekmedik.” (K11, 64 yaşında, yerli, Yağca)

“Yabancılar geldi. Doktor, hakim, öğretmen. İletişimimiz normal.” (K15, 68 yaşında, yerli, Yağca)

“Evet, herkesle olduğu gibi aynı şekilde devam ediyor. Ben zaten herkesle çok iyi anlaşıyorum.” (G16, 40 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

Herkesle iyi anlaşabilen G16 (40 yaşında) bunun nedeninin kendisinden kaynaklandığını belirtmiştir. G16’nın mahallenin muhtarı olduğu düşünüldüğünde herkesle aynı şekilde iletişim kurabilmesi düşüncesi mantıklıdır.

Komşularının farklı memleketlerden geldiğini söyleyen G5 (49 yaşında) aynı dili konuşmadığı, aynı kültürü paylaşmadığı komşularıyla merhaba merhabanın ötesine geçecek bir ilişki kurmamaktadır:

“Oldu. Biri Arabistanlı, öbürleri de Suriyeli. İlişki kurabilecek bir durum yok yani. Yoldan geçerken “merhaba merhaba” o şekil yani.” (G5, 49 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

Yeni Yağca sonradan yerleşenlerin göç merkezi olmuştur. Katılımcılar sonradan yerleşenlerle pek fazla iletişimde olmadıklarını belirtmiştir. Bunun sebebinin de yeni Yağca’nın konum olarak farklı bir yerde olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

“Yeni Yağca’ya çok fazla taşındılar, biz onları pek tanımıyoruz. Yabancılarla pek iletişimimiz yok. Buraya gelen olmadı ama.” (K3, 43 yaşında, yerli, Yağca)

“Benim çevremde olmadı, yeni yerleşime olmuş ama.” (K7, 38 yaşında, sonradan yerleşik, Yağca)

“Yeni Yağca tarafında oldu, onlarla da görüşüyoruz.” (K10, 55 yaşında, yerli, Yağca)

“Buraya olmadı ama yan taraf Çıglık ve yeni Yağca’ya orada yerleşen çok fazla kişi olmuş, öyle duyduk.” (K20, 75 yaşında, sonradan yerleşik, Yağca)

Pandemi sonrası şehir merkezindeki evini bırakıp Döşemealtı’ndaki evine geçici ya da kalıcı yerleşenlerin olduğunu belirten katılımcılar da mevcuttur. G10 (46 yaşında) kalıcı olarak ve K16 (46 yaşında) geçici olarak Döşemealtı’na göç etmişlerdir.

“Biz böyle taşındık. O kadar detaylı bilmiyorum ama daha öncesinde küçük meblağlara evlerini kiraya veren ya da evleri boş olan insanlar pandemiyle beraber şehrin o kasvetli havasından yukarıya taşındıklarını biliyorum.” (G10, 46 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

“8 ay boyunca ben durdum, Antalya’ya dönmedim. Şehir merkezinde evi olup yazın gelenler de benim gibi pandemide köye döndü.” (K16, 46 yaşında, yerli, Yağca)

Kalıcı anlamda Antalya merkezden kopmadıklarını belirten K12 (25 yaşında) insanların evde kapalı kalmaktan bunaldıkları için geçici olarak Döşemealtı’ndaki evlerine göç ettiklerini ifade etmiştir.

“Yok, pandemiyle pek alakası olmadı. Pandemide şehir merkezinde oturanlar evden çıkamadığı için bunaldı ve köye gitti. Köyde bahçeyle vs. ilgileneyim vakit geçsin maksadıyla. Pandemiyle beraber Antalya merkezden köydeki eve gidenler oldu ama geçici olarak, tam anlamıyla Antalya’daki hayatımızı bırakmadık yani.” (K12, 25 yaşında, yerli, Yağca)

Ölüm korkusunun vermiş olduğu panikle taşınan komşuları olduğunu ifade eden K18 (25 yaşında) bu konuyla ilgili düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

“Çok arttı. Burada insanları ölüm korkusu sarınca kendilerini daha çok izole edebilecekleri alanlara yöneldiler. Bizim köy de onlar için en iyi kaçış yöntemi oldu.” (K18, 25 yaşında, yerli, Yağca)

Mahallesine taşınan kişilerin pandemi nedeniyle değil hava koşulları nedeniyle geldiklerini belirten K9 (64 yaşında) bu konuyla ilgili düşüncelerini şu şekilde iletmiştir:

“Covidle olduğunu sanmıyorum ama vatandaş için Antalya sıcak, buradan da yer almış, ev yaptırmış.” (K9, 64 yaşında, yerli, Yağca)

Genel olarak bir değerlendirme yapacak olursak pandemi sonrası bölgeye taşınan kişilerin olduğu ancak katılımcıların onlarla sınırlı düzeyde iletişim kurdukları, samimiyet kurmadıkları sonucuna varılmıştır. Bunun nedeninin de G1’in (48 yaşında) ifade ettiği gibi pandemi sonrası insanların alışkanlıklarında değişim yaşandığı ve bireyselleşmeye doğru gidilmesi olduğu düşünülmektedir. Ayrıca müstakil yaşamın daha da yaygın olduğu Döşemealtı’nda insanlar bahçelerinin kapısını kapattıkları an başka kimseyle pek de iletişim kurmamaktadır. Mekânın konumlanması da sosyal ilişkiler üzerinde etkili olmuştur.

5.1.4.3. Kategori 3: Aidiyet ve Yabancı Olmak

Hem yerli halka hem de sonradan yerleşiklere ayrı ayrı görüşme formu oluşturulduğu için bazı sorular birbirinden farklıdır. Bu kategori başlığı altında sonradan yerleşiklere yöneltilen *“Sizce aidiyet/bir yere ait olmak ne demektir? Kendinizi Yağca Mahallesi’ne/Yeşilbayır Mahallesi’ne ait hissediyor musunuz?”* ve *“Sizce yabancı kimdir? Yaşadığınız yerde dışarıdan göç etmiş biri olarak kendinizi hiç yabancı hissettiniz mi?”* sorularına, yerli halka yöneltilen *“Sizce yabancı kimdir? Yaşadığınız yerde yerli halk olarak hiç kendinizi yabancı hissettiğiniz oldu mu?”* sorularına verdikleri cevaplar analiz edilmiştir.

Dışarıdan göç etmiş sonradan yerleşiklere yöneltilen aidiyetle ilgili soru, katılımcıların bu bölgeye ait olma süreçlerinde herhangi bir uyumsuzluk yaşayıp yaşamadıklarını anlayabilmek amacıyla sorulmuştur.

Genel olarak katılımcılar ait olma sürecinde sorun yaşamadıklarını ve yaşadıkları mahalleye ait hissettiklerini ifade etmişlerdir. Bir yere ait olmayla orada doğup büyümenin alakası olmadığını düşünen G1 (48 yaşında) bu konuya ilişkin düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Benim için yerin hiçbir önemi yok, önemli olan etrafımdaki insanların davranışları ya da kendi bireysel hayatıma müdahale edilmeden, rahatsız edilmeden yaşadığım her yer. Sevdiğim insanların olması. Bir yere ait olmakla memleketinin orası olmasının bir bağlantısı yok bence. Doğup büyümeyle aidiyetin

hiçbir önemi yok benim için. Evet, kendimi Yeşilbayır'a ait hissediyorum.” (G1, 48 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Kendini *Döşemealtı milliyetçisi* olarak tanımlayan G3 (60 yaşında) için aidiyet *Döşemealtılı* olmak demektir:

“(…) Ben seviyorum burayı, kendimi de buralı hissediyorum, ben otelde müdürlük yapıyordum ve bedava tıraş olacak durumdayken buraya gelip buranın yerlisi, köylüsü olan berber Arif'e tıraş olurdum.” (G3, 60 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

G4 (59 yaşında) maddi hayattan uzaklaşmış daha çok maneviyatı önemsemektedir. Dolayısıyla materyalist şeylere karşı ilgisiz olmasından kaynaklı olarak bu tarz sorulara da görüşme boyunca daha düz cevaplar vermiştir. Tam anlamıyla bir yere bağlı kalmak istemediği için dünyanın neresine giderse gitsin bir şekilde uyum sağlayabileceğini ama kök salmak istemediğini aşağıdaki şekilde aktarmıştır:

“Çok gereksiz bir duygu. Ben kaybettim herhalde. Maneviyatınız arttıkça o duyguyu kaybediyorsunuz. Dünyayla, yaşamla olan farkındalığınız yükseldikçe aidiyet duygunuz da yok oluyor, benim yok oldu yani. Hayır, hiçbir zaman da hissetmedim. Kedinin fareyle oynadığı gibi oynanan bir dünya sonuçta.” (G4, 59 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Doğduğu büyüdüğü topraklara ait olduğunu belirten G12 (70 yaşında) Yeşilbayır'a ait olmadığını ama imkanlar dahilinde yaşamını sürdürdüğünü belirtmiştir.

“Oranın her imkanını kullanmak. Yok hissetmiyorum, ben toprağımı unutmam.” (G12, 70 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Doğduğum değil doyduğum toprak anlayışını ait olmayla açıklayan G14 (55 yaşında) ise düşüncesini şu şekilde dile getirmiştir:

“Güzel bir şey. Şu anda evet, karnım nerede doyarsa oraya aitimdir.” (G14, 55 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Sonradan göç ettiği için göç ettiği bölgenin kurallarını benimseyerek ait olma sürecinin yaşanabileceğini belirten K7 (38 yaşında) ise iletişimin devamlılığının da bu şekilde olabileceğini ifade etmiştir:

“(...) Benimsemek demek aslında. Bu toplumun, köyün ahlaki kurallarını benimseyeceksin, gelenek göreneklere dikkat edip ayak uyduracaksın ki buraya ait olabilesin. İletişimi devam ettirmek de bu anlamda önemli zaten.” (K7, 38 yaşında, sonradan yerleşik, Yağca)

“Sizce yabancı kimdir?” sorusuna verilen cevaplar değerlendirildiğinde genelde etnik köken, milliyet üzerinden yabancı tanımlaması yapılmıştır.

“Bence Suriyelilerdir, Afganlardır. Ben hiç yabancı hissetmedim.” (G2, 56 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

“Bu milliyete, bu tabiata tabii olmayan kişidir. Hayır, olmadı.” (G3, 60 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

“Yabancı, devletimizin Suriye halkını sonradan içimize sokmasıdır. Tamamen yabancı bunlar. Biz burada bunu çok fazla görebiliyoruz, inşaatlarda genelde Suriyelileri çalıştırıyorlar. İnsanların konuşma tarzları, tavırları, tipleri olarak bile güven verici değiller. Belki önyargılı yaklaşıyoruz, insanları tanımıyoruz ama bence yabancı tamamen onlar.” (G8, 31 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

“Yabancı yoktur. Hepimiz neticede insanız. Hepimiz Adem ve Havva’dan geliyoruz, öyle biliyoruz. Eğitim, eğitim, eğitim. Hepimizin eğitim seviyesi düzgün olsa, o gelen insanların da eğitim seviyesi düzgün olsa, kültürlerimizi birbirimizle paylaşırsak... İnsan ayrımı yoktur. Biz gelen Suriyelileri Suriyeli deyip kenara itmiyoruz. Onların da eğitim seviyesi düzgün olsa ya da eğitsek onları, güzel şeyler olur. Çok oldu. Biraz da kanunlardan herhalde. Sağlık ocağına gidiyoruz, eğer sıra bize yandıysa geliyor “ben yabancıyım” diyor ve senden benden önce kontrolünü olup gidiyor, bir örnek.” (G5, 49 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

Bulundukları sitenin neredeyse hepsinin sonradan göç edenler olduğunu ve bu yüzden herhangi bir yabancılik hissetmediğini belirten G19 (63 yaşında) düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

“Mülteciler, yurtdışından gelen ve bizim dilimizi, kültürümüzü bilmeyen kişilerdir. Mahallemizde olmadı, zaten hepimiz dışardan geldik. Ama köyün içine, yerli halkın arasına düşseydik daha farklı olabilirdi.” (G19, 63 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Farklı bir yabancı tanımlaması yapan ve yeni bir bakış açısı kazandıran G4 (59 yaşında) için yabancı:

“Havasını teneffüs ettiğiniz, faydalandığınız, yaşadığınız bir çevreye ihanet eden, benimsemeyen herkes yabancı bana göre. (...)” (G4, 59 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Başlarda yabancılığı çok fazla hissettiğini ve bundan oldukça rahatsız olduğunu ancak sonrasında bunu aştıklarını ifade eden G7 (33 yaşında) ve K20 (75 yaşında) düşüncelerini şu şekillerde aktarmışlardır:

“(...) Hissettim tabi ki, bizim geldiğimiz dönemde buranın halkı çok şey yapmıyordu, bunlar yabancı diyorlardı. Selam verirdim almazlardı, tuhaf tuhaf tepkileri vardı ama şu anda öyle değil.” (G7, 33 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

“Ait olma sürecine alışamamış, bunu aşamamış insan yabancıdır. Başlarda biraz hissettim, çünkü biz ilk geldiğimizde köyün hepsi birbiriyle akraba olduğu için biz çok sırtıyorduk aralarında ama sonraki süreçte bunu aştık.” (K20, 75 yaşında, sonradan yerleşik, Yağca)

Sonradan yerleşik olmasına rağmen yerli halkla kurmuş olduğu iletişim nedeniyle yerliden daha çok yerli olduğunu ifade eden K19 (52 yaşında) bu konuya ilişkin düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Yabancı, gelenek görenekleriyle birbirine uymayan, yaşamsal faaliyetlerle birlikte olamayan, birlikte yaşamaktan mutlu olmayan kişilerdir. Ben orada yerliyim, onlar yabancı. Herkes beni tanır. Orada Türk misafirperverliğinin %90'ı görülür, yani insanlar birbirine iyi davranırlar.” (K19, 52 yaşında, sonradan yerleşik, Yağca)

Sonradan yerleşiklerin sayıca fazla olması nedeniyle eskiden herkesin birbirini tanıdığını ancak şimdi kimseyi tanımadıklarını belirten G11 (46 yaşında) şunları söylemiştir:

“Yabancı, bölgemize dışarıdan bölgenin iş imkanı için gelen, hava şartlarını sevip gelen insanlardır. Evet tabi ki oldu. Daha 3-5 yıl öncesinde sokakta selamlaştığımız insanlar varken artık kimseyle selamlaşmıyorsun çünkü kimseyi tanımıyorsun, bu bizim için üzücü bir durum.” (G11, 46 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

Yabancı olmanın bulunduğu ortam ile ilgili değil kişinin kendisiyle ilgili olduğunu düşünen G16 (40 yaşında), K8 (68 yaşında), G14 (55 yaşında) ve G1 (48 yaşında) bu konuyla ilgili şunları söylemiştir:

“Bence yabancı kendini yaşadığı yere ait hissetmeyendir. Asıl sorun onun başka bir ilden gelmesi değildir. Kendini gerçekten buraya ait hissetmiyorsa yabancıdır zaten. Çünkü bunu yaşayan da oldu burada. Merkezde yaşayıp merkezin yoğunluğuna, alışveriş merkezlerinin yakınlığına, kalabalığa alışıp sonrasında buraya ev yaptıranlar burayı hiçbir imkanın olmadığı köy vasfında bir yer olarak görenler de oldu. Özellikle çalışmayan kadınlar burada kendini yabancı hissederek buradaki evini bırakıp gidenler de oldu. Asıl yabancı onlardır benim gözümde.” (G16, 40 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

“Yabancı yoktur. Merhaba dediğinde herkes sana yakındır, aynıdır. Bu Almanya’da da öyle, İsviçre’de de öyle her yerde öyle. Bizim kendi memleketimizde aynı asansörde bir merhaba demeye eriniyor insanlar, bence yabancı onlar. (...)” (K8, 68 yaşında, sonradan yerleşik, Yağca)

“Kendini bir yere ait hissetmeyen kişi. Ben hiç yabancı hissetmedim, insan istedikten sonra her yere uyum sağlayabilir. Ama istemedikten sonra nereye gidersen git yabancı olursun, yani o kendi elinde olan bir şey.” (G14, 55 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

“Yabancı, aynı kültürden olmayan diyeceğim ama bu çok genel olacak. Yabancı demek aslında benim sunduğum yemeğe ya da bir içeceğe “bu ne” diye bakan kişi benim için yabancıdır.” (G1, 48 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Dışarıdan gelmiş ve bölgenin yerlisi olmayanları yabancı olarak nitelendiren katılımcılar düşüncelerini aşağıdaki şekillerde ifade etmişlerdir:

“Köyümüze sonradan gelen insanların hepsi yabancıdır. Evet, çay bahçesinde çalışırken yabancı yüzler gördükçe böyle hissediyorum.” (K17, 19 yaşında, yerli, Yağca)

“Yabancı dışarıdan gelen, buraya ait olmayandır. Ara sıra kendimi azınlık ve yabancı hissediyorum.” (G15, 18 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

K17 (19 yaşında) ve G15 (18 yaşında) gibi kendini yabancılar arasında yadırgayan katılımcıların yanında, sonradan yerleşiklerle bölge halkının gayet olumlu bir iletişimde olduğunu düşünen katılımcılar da mevcuttur.

“Tanımadığım birine yabancı derim. Yok, öyle bir şey olmadı. Köyde yabancılar vardır ama bizim köy halkımız yabancılarla da iyi davranır, köyümüze yabancı gelmiş, dışlayalım diye kimse düşünmez.” (K12, 25 yaşında, yerli, Yağca)

“Köyün yerlisi olmayan, dışarıdan gelen yabancıdır. Ama bizim köyümüz yabancılarla çabuk alışır, yadırgamaz.” (K14, 73 yaşında, yerli, Yağca)

Sonradan yerleşenlerin yerli halk tarafından yabancı olarak tanımlanmasının yanlış olduğunu düşünen G20 (58 yaşında) bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Yerli halkta var, mesela komşular onlar yabancı diyor, ben buna karşıyım. Yabancı diye bir kavram olmamalı. Ben yabancı denildiğinde kimliğinde T.C. vatandaşı yazmaması gerektiğine inanıyorum. Yabancı olarak değil yeni yerleşen diye adlandıırırsak ne bu gelen insanlar kendini dışlanmış hisseder

ne de oradaki yerli halk onları benimsemek için herhangi bir izlenime sahip olmazlar. Yeşilbayır'da bu çok yaşanmadı, çünkü gelen kesim oradaki yerel halka muhtaç bir kesim değildi, aksine yerel halkın o kişilere muhtaçlığı vardı. Örneğin doktor ihtiyacı varsa benim komşum doktor deyip kapısını çalabiliyordu, avukatsa aynı şekilde bir sıkıntısı varsa gidip danışabiliyordu. Sonra da artık hem yeni yerleşenler hem de yerli halk kapısını açık bırakmaya başlayabildi, çünkü baktı ki komşusundan zarar gelmeyecek.” (G20, 58 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

Genel bir değerlendirme yapacak olursak yaşadığı mahalleye ait olmadığını düşünen sonradan yerleşik katılımcı sayısı çok azdır. Büyük çoğunluğu aidiyet konusunda bir sorun yaşamadıklarını ve yaşadıkları mahallelerinden memnuniyetlerini ifade etmişlerdir.

Yabancı kavramı tanımlaması yapılırken katılımcıların verdiği cevaplara bakıldığında farklılıklar görülmektedir. Bazı katılımcılar yabancı kavramını etnik köken, milliyet olarak açıklarken, bazıları dışarıdan gelen, yerli olmayan kişiler olarak açıklamıştır. Bazı katılımcılar ise yabancı olmanın memleketle, yaşanan yerle alakalı değil insanın kendisiyle ilgili olduğunu düşünmektedir. Sonuç olarak insanların birbirleriyle ilişkilerinde belirgin bir olumsuzluk olmasa da bölgede yaşayan yurtdışı göçmenlerine yönelik bir rahatsızlık da maalesef ki mevcuttur.

5.1.5. Tema 5: Tüketim Alışkanlıkları

“Bireylerin tüketim alışkanlıkları, basit gündelik ihtiyaçların giderilmesinden çok; bireylerin hangi toplumsal tabaka içerisinde yer aldıklarını, toplumsal yaşama ilişkin tutum ve davranışlarını anlamamıza yarayan ekonomik, psikolojik ve sosyal boyutları olan çok yönlü bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır” (Uçar, 2022: 56). Bireylerin gereksinimlerine ve yaşama yükledikleri anlama göre tüketim alışkanlıkları da farklılaşmaktadır. Buradan hareketle “Tüketim Alışkanlıkları” teması başlığı altında iki adet kategori kodlanmıştır. Bu kategoriler sırasıyla; alışveriş tercihleri, boş zaman aktiviteleri ve sosyal hayattır. Aşağıda bu kategoriler sırasıyla ele alınacaktır.

5.1.5.1. Kategori 1: Alışveriş Tercihleri

İnsanların tüketim alışkanlıkları hem ihtiyaçlara hem de isteklere yönelik gerçekleşebilmektedir. Bu alışkanlıklar da alışveriş tercihlerine yansımaktadır. Bu kategori başlığı altında katılımcılara yöneltilen “Gıda, giyim vb. gibi ihtiyaçlarınızı nasıl temin ediyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplar analiz edilmiştir.

Katılımcıların hepsine yakını gıdayı bulundukları mahalledeki marketlerden, pazarlardan temin edebildiklerini ancak giyim konusunda Antalya merkeze gittiklerini ifade etmişlerdir.

“Giyimde Antalya’yı tercih ediyorum, giyimden yana çok fazla çeşit yok çünkü burada. Gıda tamamen buradan temin edebiliyorum.” (G13, 38 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Köy yaşantısında gıdaya ulaşmanın kolaylığını belirten G4 (59 yaşında) bu konuya ilişkin şunları söylemiştir:

“Hiçbir zorluk çekmiyoruz. Gıda zaten bu bölgede çok kolay ulaşılabilir bir şey. Köylüyle direk alışveriş yapabilirsiniz. Her şey son derece taze, inekten süt alabiliyorsunuz, doğal yumurta alabiliyorsunuz, bir sıkıntı yok. Giyim açısından Antalya merkez.” (G4, 59 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Hane için tüketim anlayışıyla bahçelerinde yiyecekleri kadar tarımsal üretim yapan katılımcılar da mevcuttur.

“Evimiz müstakil, arkaya ekebildiğimiz kadar kendimiz ekiyoruz, diğer türlü marketten, pazardan alıyoruz. Giyim için genelde merkeze gidiyoruz.” (G6, 30 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

“Gıdayı zaten yazın kendimiz ekip dikiyoruz. Domates, patlıcan, fıstık, bamya. Gıdayı kendimiz hallediyoruz. Kıyafet için de Yeniköy merkeze gidiyoruz.” (K1, 62 yaşında, yerli, Yağca)

“Yeniköy merkezden alıyoruz giyimi, burada yok. Gıdayı da yazın domates gibi organik kendi ektiklerimizi derin dondurucuya koyup kışın çıkartıp yiyoruz.” (K4, 63 yaşında, yerli, Yağca)

İnternet alışverişinin de yaygınlaştığını belirten K7 (38 yaşında) kargoların mahallelerine gelmediğini, Yeniköy merkezde çalıştığı okula sipariş verdiğini ifade etmiştir:

“Yeniköy merkez gıda, Antalya merkez giyim. Tabi internet kullanımı da var, kargolar buraya gelmiyor ama ben çalıştığım okula sipariş ediyorum.” (K7, 38 yaşında, sonradan yerleşik, Yağca)

“Gıdayı Migros sanal marketten sipariş ediyorum çoğunlukla. Giyim çoğunlukla internetten veya merkezdeki AVMlerden.” (G8, 31 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Antalya merkeze gidip geldikleri için ihtiyaçlarını temin etme konusunda sorun yaşamadığını belirten K16 (46 yaşında) düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

“Köydeki marketten alıyoruz, bir ayağımız da Antalya merkezde olduğu için çok sorun yaşamıyoruz.” (K16, 46 yaşında, yerli, Yağca)

K17 (19 yaşında) ise giyim konusunda köye seyyar satıcıların geldiğini ve insanların bu şekilde ihtiyaçlarını giderebileceğini belirtmiştir.

“Köye seyyar satıcılar geliyor hafta içleri, kıyafet de satılıyor. Haftada bir gün pazar kuruluyor. Kadınlar evlerinin önünde, altlarında kıyafet satıyorlar.” (K17, 19 yaşında, yerli, Yağca)

K17 (19 yaşında) vermiş olduğu bu bilginin Çiftçi Yeşiltuna'nın 2008 yılında İzmir'in köylerinde yapmış olduğu alan araştırmasındaki “sandalye market” tanımlamasına benzerliği dikkat çekicidir. Köylülerin sandalye market olarak isimlendirdikleri, evlerinin önünde daha çok yaşlı ya da dul kadınların sebze meyve satışı önemli ve yaygın bir pazarlama şekli olmaktadır (Çiftçi Yeşiltuna, 2016: 150).

5.1.5.2. Kategori 2: Boş Zaman Aktiviteleri ve Sosyal Hayat

Boş zaman kavramına yüklenilen anlam ve bunu değerlendirme biçimi bireylerin hangi sosyal tabaka içinde yer aldığına yönelik bilgi verebilmektedir. Sosyalleşme imkanlarının deneyimlenmesinin de gelir düzeyine göre farklılık gösterdiğini söylemek mümkündür. Bu kategori başlığı altında katılımcılara yöneltilen “Boş zamanlarınızı nasıl değerlendirirsiniz? Sosyalleşebileceğiniz ortak alanlar var mı? Sunulan sosyal imkanlar yeterli mi? Sizce bir eksiklik var mı?” sorularına verilen cevaplar analiz edilmiştir.

Boş zamanlarda yapılabilecek aktiviteler bireylerin sahip olduğu ekonomik sermaye düzeyine göre değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin özel kurslardan eğitim almak için her gün şehir merkezine gidip gelmek her gelir düzeyine hitap etmemektedir.

“Halk eğitim merkezlerinin birçok kursları var, aradığınızda aslında imkanlar mevcut. Ama ben son 1 yıldır Konyaaltı'nda özel kurslardan eğitim alıyorum, boş zamanlarımı öyle değerlendiriyorum. Haftada 2 gün de pilatese gidiyorum. Sokak hayvanlarıyla ilgileniyorum. Onlar da beni mutlu ediyor.” (G10, 46 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Sosyal alanların Döşemealtı'nın artan nüfusuna yetmediğini ve geliştirilmesi gerektiğini düşünen katılımcılar da mevcuttur.

“Karşılamiyor. Belediyeye çok iş düşüyor. Çünkü insanların yaşantı ve sosyalleşebileceği bir toplanma alanları yok. Belediyenin sosyal proje yapıp da o projeleri faaliyete geçirme planları yok. “Biz bu halk için neler yapabiliriz?” diyen bir beyin stratejisi yok. Şu ortada bir kanal var, kanalı sosyal yaşantı alanları yapabiliriz. Kanalın etrafına sosyal tesisler yapalım, turistler gelsin buraya. Zaten insanlar yazın Antalya'nın sığağından kaçmak istiyor. Burası bir cazibe merkezi olsun. Hem de iş istihdamı ortaya çıkar. Bunları anlattım ama yaptıramadım, olmayınca da kızıyorum böyle. Bakın insanlar denizin

içerisine villalar yapıyor, Dubai gibi. Döşemealtı çok fazla büyümedi dağacına (henüz). Büyüyünce ne olacak ne yapacaklar?” (G5, 49 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

“Kafe, restaurant alanında gelişmeli bence, çünkü Döşemealtı eskisi gibi değil. Kalabalık bir beldeye döndü artık. Benim 8 sene önce taşındığım gibi değil, o zamanla kıyaslarsak tabi ki gelişmiş ama biraz daha kafe, restaurant, küçük de olsa butikler yönünden bence geliştirilmeli. Çünkü burada yaşayanların çoğu çok elzem bir şey olmadıktan sonra Antalya merkeze in çık yapmak istemiyorlar, çok ihtiyaç halinde in çık yapıyorlar. Bu anlamda gelişirse bu zorunluluk da ortadan kalkar.” (G8, 31 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Sosyal alanların eksikliğine vurgu yapan G4 (59 yaşında) “kaliteli yerler” olması gerektiğini belirtmiştir. Yeşilbayır mahallesine sonradan yerleşenlerin sosyokültürel ve gelir düzeyi göz önüne alındığında kalite kelimesinin bu kesime hitap edebilecek düzeyde olması gerektiği çıkarımını yapmak mümkündür.

“(…) Geliştirilmesi gereken yerleri muhakkak vardır. İnsanların ailecek gidebileceği, sosyalleşebileceği güzel kafeler olmalı. Kaliteli yerleri insanların genel ihtiyacı olarak görüyorum, kendim için değil genel ihtiyaç.” (G4, 59 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

“Belli bir eğitim seviyesine ulaşmış kişilerin ailecek gidebileceği alanlar yok. Mesela anne baba otururken çocuğun oyun oynayabileceği eğlence alanları, çay bahçeleri yapılabilir.” (G17, 40 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

Orta yaş ve üzeri katılımcıların büyük çoğunluğu sosyal imkanların yeterli olduğunu ifade ederken bu imkanlar gençleri memnun etmemekte ve gençler boş zamanlarını değerlendirmek için Antalya merkeze gitmektedir.

“Ben çok uzun zamandır böyle bir arayışa girmedim, fakat istersem şayet dediğim gibi burada da çok güzel kafeler var, tiyatro, sinema mevcut. Bir genç için olmayabilir ama benim için yeterli imkanlar.” (G1, 48 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

“Genelde Antalya'ya inerim, çünkü burada yapılacak bir şey yok.” (G15, 18 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

Daha çok site içerisinde samimiyyetin yaşandığı ve dışarıyla ilişki kurmaya çok da gereksinim duymayan bazı katılımcılar sitelerindeki “İnciraltı Ajansı/Kafesi” varken başka bir şeye ihtiyaç duymadıklarını belirtmişlerdir. İnciraltı Kafesi, site sakinlerinin sohbet etmek amacıyla buluştukları sitenin tam ortasında bulunan ve incir ağacı ile dut ağacının altında kalan

bir banktır. Tüm site halkı burayı benimseyerek özel bir anlam atfetmiştir. Herkes de bu durumdan oldukça memnundur.

“Bizim sitenin tam ortasında “İnciraltı Ajansı” dediğimiz bir yer var. Biz komşularla bir ısıklık çalarız, toplanırız, konuşur sohbet ederiz, mesela yılbaşını bile o şekilde kutlamışızdır. Herkes herkesin evine girer çıkar. Bu sosyal imkanlar benim beklentimi kesinlikle karşılıyor.” (G3, 60 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

“TV, telefon, İnciraltı Kafesi. Tiyatro, sinema salonu eksik.” (G19, 63 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

G19 (63 yaşında) gibi tiyatro ve sinema salonunun eksik olduğunu belirten G18 (63 yaşında) bu konuya ilişkin şunları söylemiştir:

“El işi yaparım, boyama yaparım, kitap okurum. Yeterli değil, tiyatroya gitmek istiyorum ama yok.” (G18, 63 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Boş zamanlarında bahçeleriyle uğraştıklarını ve bu şekilde deşarj olduklarını belirten bazı katılımcılar sosyal imkanların yeterli olduğunu ifade etmişlerdir.

“Bölgemiz daha çok tarım bölgesi olduğu için boş kalan vakitlerimizi bağ bahçede geçiriyoruz.” (G11, 46 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

“Çok canımız sıkılırsa ovada şöyle bir tur atıyoruz. Mesela pandemide sokağa çıkma yasağı oldu, bizim köyümüzde o çok şey değildi mesela. Biz ovamıza da çıktık, dağımıza da çıktık, her yere gittik. Yasak yoktu burada, polis niye gelecek buraya? Biz pandemide hiç sıkılmadık mesela.” (K2, 42 yaşında, yerli, Yağca)

“Çalıştığım için çok da boş vaktim olmuyor, ev işi yetiyor sağ olsun. İstersen dağa gidersin, yürüyüş yaparsın. Zaten buradakiler genelde tarlasıyla, bahçesiyle uğraşüyor boş zamanlarında.” (K7, 38 yaşında, sonradan yerleşik, Yağca)

“Kışlık ürünler yaparım, tarhana, bulgur, salça, sos vs. Pandemide çoğunlukla bahçeyle ilgilendim. Çay bahçemiz var, orada da vakit geçirebiliyoruz.” (K16, 46 yaşında, yerli, Yağca)

“Bahçemle uğraşıyorum, köy kahvesi var. Bence yeterli, benim yaşıma göre memnunum.” (K20, 75 yaşında, sonradan yerleşik, Yağca)

Neoliberal politikalar meslek, gelir ve yaşam tarzında da değişim meydana getirmiştir. Yeni ekonomi politikalarına uyum sağlayacak ve sermayeyi elinde bulunduran yeni orta sınıf

ortaya çıkmıştır. Bu sınıfın karakteristik yaşam biçimi dinlenme, eğlenme, turizm ve evcil hayvan besleme şeklinde sergilenmektedir. Yeni orta sınıfın yaşam tarzı tamamen tüketim eksenlidir (İçli, 2010: 61). Yeşilbayır Mahallesi'nde özellikle evcil hayvan ürünleri satan iş yerlerinin yoğunluğu ve bölgenin eksiklikleri sorulduğunda daha çok temel ihtiyaçların değil bireyin sosyokültürel olarak kendini geliştirebileceği sinema, tiyatro, kafe, hobi bahçeleri gibi eksiklikleri dile getirmeleri bu bilgiyi destekler niteliktedir. G17 (40 yaşında) ve G19 (63 yaşında) ifadeleri bu karşılaştırmayı yapabilmemiz açısından önemlidir.

“Yollar çok sıkıntılı, altyapı büyük problem.” (G17, 40 yaşında, yerli, Yeşilbayır)

“(...) Kültürel faaliyetler açısından çok eksik, bunlar ön plana çıkarılmalı ve sosyal bir yaşam organize edilmeli.” (G19, 63 yaşında, sonradan yerleşik, Yeşilbayır)

Konut kullanımı bir statü göstergesi olarak görülmektedir. Lüks konutlarda yaşama ve pahalı, gösterişli eşyalar kullanma hem kendini sergileme hem de ekonomik sermaye ile doğru orantılı olarak gerçekleşmektedir. Aynı zamanda bu yaşam tarzı her sosyal sınıf için farklı anlamlara gelmektedir. Örneğin üst ve orta sınıf için konut ve eşya kullanımı temel bir yatırım alanı ancak alt sınıflar için zorunlu bir tüketim alanıdır (İçli, 2010: 7). Yeşilbayır mahallesinde yaşayan sonradan yerleşiklerin konut tipini sorduğumuzda büyük çoğunluğu villa, site, lüks müstakil evlerde yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Yağca mahallesinde ise evler standart müstakil köy evleridir. Araştırma alanımızda yaptığımız gözlemlere baktığımızda Yeşilbayır Mahallesi'nin daha çok isteklere, arzulara yönelik bir tüketim tercih ettiğini ancak Yağca Mahallesi'nin daha çok ihtiyaçlara yönelik tüketim gerçekleştirdiğini söylemek mümkündür.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Cumhuriyet döneminden günümüze kadar kentleşme ve konut sunum biçimine baktığımızda 1923-1950 arasındaki dönemde yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti kentleşme sürecinin ilk aşamasını yaşamaya başlamıştır. Kırsal bir yapıya ve nüfusa sahip Türkiye'nin kentleşebilmesi için sanayileşme sürecinin yaşanması gerekmektedir. Ülkenin kalkınması ve sanayileşmesi amacıyla Beş Yıllık Kalkınma Planları hazırlanmıştır. Atatürk tarafından birçok inkılap yapılmış ve kentlerde çeşitli fabrikalar kurulmuştur. Tarım ülkesinin sanayi ülkesine dönüşmesi amacıyla kurulan fabrikalar istihdam ihtiyacını arttırmış ve kırdan kent göçleri başlamıştır. Bu süreçte kırsal itici ve kentin çekici yönleri tartışılmaya başlanarak 1950'ler göçlerin yoğunlaştığı bir dönem olmuştur. Tarıma traktörün girmesi, Marshall Yardımları, miras yoluyla bölünen topraklar gibi kırsal itici yapan nedenler ve kentteki eğitim, sağlık, istihdam gibi kentin çekici yönleri kırsal çözülme sürecini hızlandırmıştır. Nüfusu artırma politikalarının da uygulanmasıyla artan nüfus ve göç yoluyla artan nüfus sonucunda kentler bu nüfusu taşıyamamaya başlamıştır. Ardından plansız yapılaşma, altyapı yetersizliği, çarpık kentleşme, işsizlik gibi birçok sorun baş göstermiştir. Kentlerde apartmanlar yaygınlaşmaya başlamış ancak bu apartman yaşamına ayak uyduramayan ve köy yaşamından tam anlamıyla kopamayan köylüler kente köy yaşantısını taşıyarak tampon kurumlar olan gecekondualarda yaşamaya başlamışlardır. Derme çatma ve bir gecede yapılan evler anlamına gelen gecekondu kentlerde yaygınlaşmaya başlamışlardır. Bu dönem kooperatif evlerinin de yapıldığı ve yaygınlaştığı bir dönem olmuştur.

1980'ler ise neoliberalizmin etkisiyle özelleştirmenin yaygınlaştığı ve devlet etkisinin azaldığı bir dönem olmuştur. Aynı zamanda kırdan kente göçlerin ve kentleşme sürecinin en yoğun yaşandığı 1980-2000 dönemi devlet desteğinin azalması ve özelleştirmelerin artması sonucunda göçler oldukça hız kazanmıştır. Bu da 1950'lerde başlayan gecekonduaların daha da artmasını ve kentte saçaklanarak yaygınlaşmasına neden olmuştur. Küreselleşen dünya düzenine uyum sağlamaya çalışan Türkiye ekonomisi dışa açılmış, ithalat ve ihracat dönemi başlamıştır.

2000'lere geldiğimizde neoliberalizmin ekonomi ve sosyal yaşam üzerinde oldukça etkili olması konut ihtiyacının tam anlamıyla devlet tarafından karşılanamaması sonucunu doğurmuş ve Toplu Konut İdaresi (TOKİ), büyük girişimciler tarafından finanse edilen kapalı konut alanları yani siteler kentlerde yaygınlaşmıştır.

2000 ve sonrası dönemde ise kentleşme ve kent yaşamının sorgulandığı, yeni arayışlar içerisinde olunan bir dönem olmuştur. Bu dönemde kentlerde yaşanan problemler, kırsal yaşama duyulan özlem, Covid-19 pandemisi gibi birçok neden sonucunda eskiden çekici olan kentler kaçılması gereken mekanlar haline gelmiştir. Kentlerde tutunamayan ve ekonomik problemlerle karşı karşıya kalan bireyler köylerine geriye dönüşler gerçekleştirmiştir. Aynı zamanda pastoral yaşam isteğini karşılamak isteyen ve ekonomisi buna elverişli olan bireyler de kentlere yakın olan kırsal alanlara yönelmişlerdir. Sonuç olarak literatürde counterurbanization olarak adlandırılan tersine göç süreci deneyimlenmektedir. Villalar, lüks siteler, prefabrik evler ve rezidanslar bu dönemin konut çeşitlerindendir.

İnsanları göçe zorlayan kentler günümüzde cazibesini yitirmiştir. İnsanlar kentin belirsizliği, yaşam pahalılığı, yoğun nüfusu gibi nedenlerle kırsala bir kaçış gerçekleştirmektedir. Türkiye’de turizmin başkenti olarak kabul edilen ve son zamanlarda en çok göç alan bölgeler arasında gösterilen Antalya, yerli halktan çok, dışarıdan göç etmiş olan hem yerli hem de yabancı turistlere ev sahipliği yapmaktadır. Gerek turizmin getirdiği iş imkanları gerekse doğal ve tarihi güzellikleri Antalya’yı çekici yapan başlıca özelliklerdendir. Serik, Manavgat, Kaş, Kemer gibi birçok ilçe, yerli ve yabancı turizm yatırımcıları tarafından otellerle kuşatılmıştır. Başta sadece seracılıkla geçinen yerli halk için iş imkanı sağlamış, sonrasında ise bu iş imkanlarıyla ilçelere dışarıdan gelen göçleri artmıştır.

Döşemealtı örneğine baktığımızda ise, Antalya’nın yoğun göç alan diğer ilçelerinden farklı olarak göç tercihinin de değiştiği görülmektedir. Bireylerin Döşemealtı’nı yerleşim yeri olarak tercih etme sebepleri arasında turizm istihdamı değil; merkeze yakın olmasının getirdiği ulaşım kolaylığıyla doğanın sermaye ve rant olarak görülmesi belirleyici olmaktadır. Eskiden tarım ve hayvancılığın yapıldığı, Yörükler için otlak ve kışlak merkezi olan kırsal Döşemealtı’nın bazı bölgeleri, şimdilerde lüks villalarda, büyük güvenli sitelerde yeni orta sınıfın yaşamını sürdürdüğü kentsel bir mekâna dönüşmüştür.

Türkiye genelinde Antalya, Antalya’da ise Döşemealtı rantta birinci sıradadır. Döşemealtı da arazilerin rant aracı olarak görülmesinin ve en nihayetinde de yeni orta sınıfın mekân üzerinde hak sahibi olması sürecini deneyimlemiştir. Eskiden yerli halkının bile kaçmak istediği Döşemealtı’nda artan talepler sonucunda araziler değerlenmiş ve her geçen gün de piyasası yükselmeye devam etmektedir.

Döşemealtı’ndaki satılık villalara ilgi özellikle 2010 yılından sonra sürekli artmış ve bu artış Google’da yapılan aramalarda da görülmektedir. Araştırmacının alanda yapmış olduğu

gözlemlerde satılık lüks villalar ve büyük güvenli sitelerin yanında, yapı malzemeleri satan işletmeler, mimarlık ve emlak sektörünün oldukça fazla olması dikkat çekmiştir. Aynı zamanda çit satan işletmelerin olması da bireylerin özel mülkiyete önem verdiklerini ve herkesin evinin etrafını çitlerle çevirerek “dışarıdakilerle” olan sınırlarını çizdiklerini göstermektedir. Pet shop ve havuz temizleme robotunun satıldığı işletmelerin varlığı da bunlara ihtiyaç duyulduğunu ve lüks tüketimin varlığını ifade etmektedir. Yerli halk ise Döşemealtı’nın merkezinden kenarlara doğru yerleşim göstermekte, bazıları küçük de olsa tarım ve hayvancılık faaliyetlerini sürdürmektedir. Burada lüksten uzak, eski kabul edilebilecek iki katlı taş evler bulunmaktadır. Antalya’nın süt deposu kabul edilen Döşemealtı, ahırların kokmasından şikayet eden sonradan yerleşikler nedeniyle ahırlar kapatılmış ve böylece yerli halk yıllardır yapmış olduğu işlerini sürdüremeden farklı iş kollarına yönelmek zorunda kalmışlardır. Ancak kırsaldan kentsele doğru bir değişim süreci yaşayan Döşemealtı’nda ahırların ve süt depolarının yerleşim yerlerine yakın olması sağlık açısından problemleri ortaya çıkarabilmektedir. Bu konuda denetimin yapılması hem yerli halkın hem de sonradan yerleşiklerin bölgede sağlıklı bir yaşam sürebilmesi açısından oldukça elzemdir. Kabul edilse de edilmese de Döşemealtı kırsaldan kentsele bir geçiş dönemi yaşamakta ve yaşanan bu önemli değişim sürecine de uyum sağlamak gereklidir. Bunun için de yerli halk ve sonradan yerleşikler olarak iki farklı sosyal grubun talepleri yerel yönetimler tarafından dinlenilmeli ve bu talepler doğrultusunda uygulamalar yapılarak iki grup arasında yaşanabilecek olan her türlü çatışma ihtimali en aza indirilmelidir. Dolayısıyla Döşemealtı heterojen bir nüfus yapısını içinde barındırmaktadır ve bu nüfus yapısının örgütlenmesi de mekâna yansımaktadır.

Son 20 yıldır arazi fiyatlarının gittikçe arttığı Döşemealtı’nda da Covid-19 sonrası göçlerin artması söz konusudur. Aynı zamanda bu göçler sonrasında arazi piyasasında ciddi bir hareketlenme yaşanmıştır. Pandemi döneminde örnek vermek gerekirse 250-300 bin TL olan araziler şimdilerde 10 milyon TL’yi aşmaktadır. Bu süreç de çok uzun bir zamanı değil yalnızca son 5 yıllık kısa bir dönemi işaret etmektedir. Arz talep ilişkisi arttıkça araziler fahiş fiyatlara satılmaya başlamıştır. Arazilerini bu kadar büyük paralar etmeden ellerinden çıkaran yerli halkın pişmanlığı da araştırma sonucundan elde edilen veriler arasındadır. Şimdilerde arazilerin fiyatları afaki rakamlara yükselmiştir ancak enteresandır ki bu fiyatları karşılayabilen alıcılar da mevcuttur.

Döşemealtı hızlı kentleşme sürecine sahne olmuştur. Bu sebeple nüfusun da artmasıyla mevcut altyapı ilçe halkına yetmemeye ve yeni problemler baş göstermeye başlamıştır. Gün içerisinde sıklıkla elektrik, su ve internet kesintilerinin yaşandığı ve bölge halkının bu

durumdan oldukça rahatsız olduğu katılımcıların vermiş olduğu veriler arasındadır. Nüfusu taşıyamayan mevcut altyapı Döşemealtı genelinde birçok problemi meydana getirmektedir. Bu durum özellikle 1950’lerde kırdan kente bir anda yoğun göç dalgası yaşanırken büyükşehirlerin altyapılarının nüfusu karşılayamadığı hızlı kentleşme sorunlarıyla benzerlik taşıyabilmektedir. Dolayısıyla hızlı kentleşme, yoğun göç sonucu ortaya çıkan kentleşme anlamına da gelebilmektedir.

Yerli halk zamanla bireysel ekonomik çıkarını düşünerek tarımsal üretim ve hayvancılığı ikinci plana itmiş ve tarım arazilerini, arsalarını satarak bundan ekonomik bir kazanç sağlamışlardır. Tarım ülkesi olan Türkiye’nin tarımsal üretimde bu kadar geride olması ve hayvancılığın terk edilmesi gelecek için çok büyük problemlerin habercisi olmaktadır. Yapılan görüşmeler sonucunda çiftçinin devletten destek görmediği ve verdiği emeğin karşılığını alamadığı için tarım ve hayvancılıktan uzaklaştığı sonucuna varılmıştır. Devlet politikalarının en kısa sürede düzenlenerek tarım ve hayvancılığa ağırlık verilmeli ve bu sorun çözülmelidir. Çünkü sürdürülebilir yaşam başta olmak üzere her şeyin temelinde tarımsal üretim ve hayvancılık vardır. Bir ülkenin tarım ve hayvancılıkta yaşadığı sorun da doğrudan ya da dolaylı olarak tüm ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda etkisini göstermektedir.

“Yerel yönetimler, plansız yapılaşma, betonlaşma, kalitesiz gayri-sıhhi konutlaşma konusunda caydırıcı önlemler almalıdır” (Güçlü, 2002: 119). Aynı zamanda Döşemealtı’nın 2020-2024 dönemi Stratejik Planında yapılmış olan GZFT Analizinin (Güçlü-Zayıf-Fırsat-Tehdit) dikkate alınarak Döşemealtı’nın güçlü yönlerine odaklanılmalı ve fırsatları değerlendirilmelidir. Örneğin ilçenin yıllık ortalama güneşlenme süresi çevreci alternatif enerji kaynaklarının yatırımına uygundur ve sürdürülebilir bir dünya için de yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmek ve yatırım yapmak oldukça elzemdir. Zayıf yönler de yapılan analiz dikkate alınarak geliştirilmeli ve tehditler minimize edilmelidir. Örneğin Antalya’nın büyüme aksının ilçe nüfusunu arttırması ve tarım topraklarının korunamaması tehdidini engelleyebilmek için önlemler alınmalı, yeşil alanların ve tarım arazilerinin konutlaşmaya açılmasının önüne geçilmelidir. Sermayenin söz sahibi olduğu günümüz dünyasında ütöpik görünse de dikkate değer bir öneri olduğu düşünülmektedir.

Yapılan görüşmeler sonucunda Döşemealtı’nın bir anda nüfus yoğunluğu yaşamasıyla ilçedeki henüz tamamlanmamış altyapısının mevcut nüfusu taşıyamadığı ve birçok sorun yaşandığı anlaşılmıştır. Bu sorunların çözümü için yerel yönetimlere büyük iş düşmektedir. Ancak en başta yapılması gereken Döşemealtı’nın dağınık yerleşiminin ve konutlaşmanın önüne geçmek olmalıdır. Döşemealtı büyük bir yüzölçümüne sahiptir ve her yeni yerleşim diğer

konutlar arasındaki mesafeyi açmaktadır. Dolayısıyla daha tam anlamıyla gelişmemiş bir ilçe olan Döşemealtı bu hıza hazırlıksız yakalanmıştır. Planlanmadan gerçekleşen yerleşimler nedeniyle altyapının bu alanlara yetişememesine neden olmuştur. Bu hızlı değişim sürecinde sistemin de buna ayak uydurması elbette gereklidir.

Ulaşım, eğitim, sağlık imkanlarının yetersizliği ve sosyal alanlarındaki eksiklikler katılımcıların bölgeye ilişkin görmüş oldukları dezavantajlardandır. Otobüs saatlerinin ve sayılarının yetersizliği, otobüs hattının yalnızca cadde üzerinden geçmesi ulaşımın yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Aynı zamanda bölgenin altyapısından kaynaklı olarak yolların bozuk olması da katılımcılar tarafından yine ulaşım da görülen eksiklik olarak değerlendirilmiştir. Ulaşım sorununun çözümü de altyapının tamamlanabilmesi ve mevcut nüfusu taşıyabilecek kapasiteye gelmesiyle mümkün görünmektedir. Sağlık, eğitim ve sosyal imkanlar çeşitlendirilmeli ve imkanlar ilçenin tek bir noktasına değil geneline yayılmalıdır. Bu süreçte yerel yönetimlere oldukça fazla iş düşmektedir çünkü Döşemealtı nüfusu gün geçtikçe daha da artmaktadır.

Araştırma sonucundan beklenen çıktılarda yerli halk ve sonradan yerleşikler arasında soylulaştırma sürecinin yaşanabileceğinden bahsedilmiş ise de araştırma sonucundan elde ettiğimiz bulgular bunu desteklememektedir. Yeni orta sınıf başka bir deyişle sonradan yerleşikler kentsel tüketim alışkanlıklarını kırsala taşımışlardır ancak bu alışkanlıklar üzerinden yerli halka bir dayatma söz konusu değildir. Ancak sonradan yerleşiklerin nüfusu gün geçtikçe artmakta ve yerli halk azınlık olarak kalma yolunda ilerlemektedir. Dolayısıyla zaman ilerledikçe Döşemealtı örneğinde de soylulaştırma sürecinin yaşanma olasılığı da mevcuttur.

“Teknolojiyle irtibatın arttığı ve yaygınlaştığı bugün hemen herkesin dile getirdiği bu ‘değişim ve dönüşüm’ olgusunu vitrinlere taşıyan öznelerin dünyasında olduğumuzun ayırdına vararak anlamlandırabiliriz” (Sunar, 2018: önsöz). Dolayısıyla değişimi ve dönüşümü anlamak ancak bu yapı içerisindeki aktif birer failer olduğumuz bilinciyle hareket etmek mümkün olabilecektir.

KAYNAKÇA

- Adak, N. (2021). Sosyal Bir Kurum Olarak Sağlık. *Kurumlara Sosyolojik Bakış* içinde. (Ed.) Sevinç Güçlü. 335-371. Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Akış, A. G. (2022). Türkiye’de Demografik Yapı. , *Cumhuriyet’in 100. Yılında Türkiye’nin Toplumsal Yapısı* içinde , (Ed.) Sevinç Güçlü. Çizgi Kitabevi, İstanbul. 187-213.
- Albayrak, L. (2021). Pandemi Sürecinde Köye Dönüş; Kırsalın Ekonomik ve Kültürel Yapısında Yaşanan Gelişmeler, Artvin Örneği. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(20. Bölge Bilimi ve Planlama Kongresi Özel Sayısı), 63-75. <https://doi.org/10.46790/erzisosbil.961933>
- Altunok, B. (2021). *Türkiye’de Tersine İç Göçler (Geriye Dönüşler)*. Astana Yayınları, Ankara.
- Arıkan, H. & Aytekin, Ş. (2022). Covid-19 Pandemi Etkisi Araştırmaları Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme. *HABITUS Toplumbilim Dergisi*, (3), 177-206.
- Arslan, D. A. (2003). Bir Köy Sosyolojisi Çalışması: Kavaközü Köyü’nün Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Sorunları. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 1-26.
- Atılğan, K. (2010). Döşemealtı. *Dünden Bugüne Antalya I. Cilt* içinde, (Ed.) Kerim Atılğan. Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Antalya. 264-274.
- Aytaç, Ö. (2017). Kent, Metropol ve Değişen Yer/Mekân İmajları. *Mukaddime*. 8(1), 1 - 23.
- Bal, H. (2016). *Nitel Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. Sentez Yayıncılık, İstanbul.
- Başaran Uysal, A. (2024). Yeni Umut Mekânı Olarak Kırsal. *IDEALKENT*, 16(43), 38-68. <https://doi.org/10.31198/idealkent.1381780>
- Bıçkı, D. (2006). Harvey ve Castells’de Kent Sorunsalı: Politik Ekonomi Vizyonu ve Sınırlılıkları. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(11), 111-130.
- Bozlu, B. & Güçlü, S. (2021). Kentleşme Sürecinde Antalya-Fabrikalar Mahallesi’nin Değişimi. *Antalya Kitabı-Toprak, Su, Medeniyet 4* içinde, (Ed.) Bedia Koçakoğlu-Diren Çakılcı, Palet Yayınları, Konya. 395-410.

- Can, N. (2022). Kent Çeperi Örneği Olarak Antalya Döşemealtı'nın Tipo-Morfolojik Analizi ve Bütünleşik Bir Ulaşım Ağı Önerisi Araştırması. *Türkiye Kentsel Morfoloji Ağı, (III. Kentsel Morfoloji Sempozyumu Bildiriler Kitabı)*, 1135–1152.
- Çağlayandereli, M. (2019). *Nüfus Sosyolojisi*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Çebi Karaaslan, K., Çalmaşur, G., & Emre Aysin, M. (2021). Bireylerin Yaşam Memnuniyetlerini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 35(1), 263-290. <https://doi.org/10.16951/atauniibid.789275>
- Çeker, A. & Belge, R. (2015). İstanbul'da Kentsel Dönüşüm Kapsamında Gerçekleşen Bir Olgı: Soylulaştırma. *Türk Coğrafya Dergisi* (65), 77-86. <https://doi.org/10.17211/tcd.30494>
- Çetinkaya, M. & Üzümcü, M. (2021). Taşınalı Eğitim Üzerine Yapılan Çalışmaların İncelenmesi. *Siirt Eğitim Dergisi*, 1(2), 1-16.
- Çiftçi Yeşiltuna, D. (2016). *Küreselleşme ve Kırsal Dönüşüm*. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Doğan, M. (2018). Antalya Şehrinin (Muratpaşa, Kepez, Döşemealtı, Aksu, Konyaaltı) Gelişmesinde Etkili Olan Faktörler. *International Journal of Geography and Geography Education*, (38), 187-201. DOI: 10.32003/iggei.426712
- Döşemealtı Belediyesi, <http://www.dosemealti.bel.tr/tr> Erişim Tarihi: 03.06.2024.
- Döşemealtı Stratejik Plan <http://www.dosemealti.bel.tr/tr/m/stratejik-plan> Erişim Tarihi: 03.06.2024.
- Duru, B. (2017). Türkiye Nüfusunda Yeni Eğilimler: Görünüm, Sorunlar, Politikalar. *1920'den Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Değişim* içinde. (Der.) Faruk Alpkaya & Bülent Duru. 163-180. Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Dündar, E. & Kaya, G. (2022). Eski Bir Gecekondu Mahallesiindeki Dönüşüm Dinamikleri ve Çelişkiler (Buca İlçesi Kuruçeşme Mahallesi Örneği). *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(1), 301-328. <https://doi.org/10.16953/deusosbil.811034>
- Ercenk, G. (2012). *Dünden Bugüne Döşemealtı (Coğrafya-Tarih-Kültür) ve Su Saklama Yapıları (Kuyular-Sarnıçlar)*. ATSO Kültür Yayınları, Antalya.
- Erkan, R. (2004). *Kentleşme ve Sosyal Değişme*. Bilimadamı Yayınları, Ankara.

- Evsile, M. (2018). Cumhuriyet Döneminde Sanayileşme Faaliyetleri (1923-1950). *History Studies*, 10(8), 109-119. DOI Number: 10.9737/hist.2018.666
- Giddens, A. (2010). *Sosyoloji: Kısa Fakat Eleştirel Bir Giriş*. (Çev.) Ülgen Yıldız Battal. Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. (Çev.) Cemal Güzel. Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- Gin, P. & Ainsworth, S. (2022). The Great Migration: Leaving Our Cities For The Regions. Regional Migration Survey Part 1: Internal Migration Patterns, Motivations And Experiences. , The University Of The Melbourne. , <https://apo.org.au/node/317669>
- Güçlü, M. (2022). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı (1838-1961). *Cumhuriyet'in 100. Yılında Türkiye'nin Toplumsal Yapısı* içinde, (Ed.) Sevinç Güçlü. Çizgi Kitabevi, İstanbul. 79-123.
- Güçlü, M. (2021). Cumhuriyet Döneminde Döşemealtı Nahiyesi/Bucağı'nın İdari, Sosyal ve Ekonomik Durumu (1931-1973), *Antalya Kitabı-Toprak, Su, Medeniyet 4* içinde, (Ed.) Bedia Koçakoğlu-Diren Çakılcı, Palet Yayınları, Konya. 87-137.
- Güçlü, S. (2002). *Kentleşme ve Göç Sürecinde Antalya'da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci*. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Güçlü, S. (2009). Kentsel Sosyal Problemler. (Ed.) Nurşen Adak. *Sosyal Problemler Sosyolojisi*. Siyasal Kitabevi, Ankara. 183-213.
- Güçlü, S. (2021a). Yörük Kışlağından Kırşala, Kırşaldan Kentsele: Döşemealtı'nda Sosyal Değişme ve Kırşal Soylulaştırma. *Sosyolojik Bağlam Dergisi*., 2 (2), 75-93. doi: 10.52108/2757-5942.2.2.5
- Güçlü, S. (2021b). Eğitim Kurumu. *Kurumlara Sosyolojik Bakış* içinde. (Ed.) Sevinç Güçlü. 223-256. Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Güçlü, S. (2022). Toplumsal Yapı Kavramı. *Cumhuriyet'in 100. Yılında Türkiye'nin Toplumsal Yapısı* içinde, (Ed.) Sevinç Güçlü. Çizgi Kitabevi, İstanbul. 9-40.
- Güllüpnar, F. (2012). Kent Sosyolojisi Kuramları Üzerine Bir Literatür Değerlendirmesi. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 21(3), 1-29.
- Hayrullahoğlu, G. & Aliefendioğlu, Y. & Tanrıvermiş, H. (2021). Kentsel Yayılma Alanları ve Bu Alanlardaki Konut Talebi Üzerine Nitel Bir Araştırma. *İDEALKENT*, 12 (34) , 1413-1439 . DOI: 10.31198/idealkent.873343

- Hayta, Y. (2016). Kent Kültürü ve Değişen Kent Kavramı. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2).
- Ilık Bilben, M. S. (2022). Türkiye'nin Kırsal Yapısı. *Cumhuriyet'in 100. Yılında Türkiye'nin Toplumsal Yapısı* içinde, (Ed.) Sevinç Güçlü. Çizgi Kitabevi, İstanbul. 423-476.
- İçli, G. (2010). *Statü Sembolü Olarak Konut ve Konut Kullanımı Denizli Örneği*. Pamukkale Üniversitesi Yayınları, Denizli.
- İçli, G. (2022). Türkiye'de Ekonomik Yapı. *Cumhuriyet'in 100. Yılında Türkiye'nin Toplumsal Yapısı* içinde, (Ed.) Sevinç Güçlü. Çizgi Kitabevi, İstanbul. 125-145.
- İslamoğlu, E., Yıldırımaltı, S., & Benli, A. (2014). Türkiye'de Tersine Göç ve Tersine Göçü Teşvik Eden Uygulamalar: İstanbul İli Örneği. *Sakarya İktisat Dergisi*, 3(1), 68-93.
- Kanbak, A. (2013). İstanbul ve Kentsel Saçaklanma. *MSGSÜ Sosyal Bilimler* (8), 11-30. <https://doi.org/10.4305/Metu.Jfa.2012.1.15>, Metu Jfa 29:1, s.274.
- Keleş, R. (1993). *Kentleşme Politikası*. İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Keleş, R. (2014). *100 Soruda Türkiye'de Kentleşme, Konut ve Gecekondu*. Cem Yayınevi, İzmir.
- Keyder, Ç. & Yenal, Z. (2013). *Bildiğimiz Tarımın Sonu*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Koç, A. (2015). İstanbul'da Yaşanan Mekânsal Dönüşümler Bağlamında Soylulaştırmanın Yeniden Konumlandırılması. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 89-104.
- Koyuncu, A. (2011). Sosyoloji Kuramlarında Kent. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* (25), 31-56.
- Köktürk, G. V. (2022). Türk Sosyologlarının Toplumsal Yapı Hakkındaki Görüşleri. *Cumhuriyet'in 100. Yılında Türkiye'nin Toplumsal Yapısı* içinde, (Ed.) Sevinç Güçlü. Çizgi Kitabevi, İstanbul. 41-77.
- Kömürcüoğlu, M. (2019). Göç ve Kentleşme: Gecekondu'dan Kentsel Dönüşüme. *Türkiye'de Toplumsal Yapı ve Değişim* içinde (Ed.) Lütfi Sunar. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara. 159-188.

- Köse, B. (2019). *Sosyo-Mekânsal Ayırışma ve Güvenlikli Siteler: Antalya Örneği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Kümbetoğlu, B. (2015). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- McManus, P. (2022). Counterurbanisation, Demographic Change And Discourses Of Rural Revival In Australia During COVID-19, *Australian Geographer*, 1-16. , DOI: 10.1080/00049182.2022.2042037
- Özdemir, E. (2010). Kentin Tanımlanmasında Sosyolojik Yaklaşımlar: Toplumsal Süreç ve/veya Mekânın Çözümlemesi. *IDEALKENT*, 1(1), 44-77.
- Özensel, E. (2018). *Kır Sosyolojisi*. Çizgi Kitabevi, Konya.
- Özensel, E. (2019). Köylerden Kırlara: Türkiye’de Kırın Dönüşümü. *Türkiye’de Toplumsal Yapı ve Değişim* içinde (Ed.) Lütfi Sunar. Nobel Akademik Yayıncılık. 189-219.
- Öztürk, M. & Kentel, F. & Ögün Emre, P. , (2020). Türkiye’de Tarım ve Kırdaki Sosyoekonomik Değişim. , *Toplum ve Bilim Dergisi*. , 153 , 81-104.
- Öztürk, Ş. (2014). *Yeni Köy Sosyolojisi Tartışmaları*. Doğu Kitabevi, İstanbul.
- Sandıkçı, Ö. & İlkuçan, A. (2007). Soylulaştırma Olgusunun Tüketim ve Pazarlama Açılarından Analizi: İstanbul Cihangir Örneği. <https://app.trdizin.gov.tr/publication/project/detail/T0RJeE9Uaz0>
- Sarı, V. İ., & Kındap, A. (2018). Türkiye’de Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergelerinin Analizi. *Sayıştay Dergisi* (108), 39-72.
- Simmel, G. (2015). Metropol ve Tinsel Hayat. *Modern Kültürde Çatışma* içinde. (Çev). Nazile Kalaycı. İletişim Yayınları, İstanbul. 93-110.
- Son 1 yılda Döşemealtı’nın çehresi değişti <https://www.antalyaningundemi.com/son-1-yilda-dosemealtinin-cehresi-degisti-zincir-markalarin-yeni-adresi-oldu-nufus-giderek-artiyor>
Erişim Tarihi: 03.06.2024
- Sönmez, B. (2014). Soylulaştırmanın Yeni Biçimleriyle Yerinden Edilmeyi Yeniden Düşünmek. *Planlama Dergisi*, 24(1), 42-53. doi: 10.5505/planlama.2014.11939
- Sönmez, F. & Geniş, Ş. (2013). Türkiye Soylulaştırma Yazınının Eleştirel Bir Değerlendirmesi. *VII. Ulusal Sosyoloji Kongresi*, 127-140.

https://www.academia.edu/44176835/T%C3%9CRK%C4%B0YE_SOYLULA%C5%9ETIRMA_YAZINININ_ELE%C5%9ET%C4%B0REL_B%C4%B0R_DE%C4%9EERLEND%C4%B0RMES%C4%B0

- Sönmez, V. & Alacapınar, F. (2013). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Sunar, L. (2019). *Beğeniler Gündelik Hayatta Toplumsal Değişimin Yansımaları*. İlem Yayınları, İstanbul.
- Şen, B. (2016). Soylulaştırma: Kentsel Mekânda Yeni Bir Ayrışma Biçimi. (Hzr.) H. Kurtuluş. *İstanbul'da Kentsel Ayrışma Mekânsal Dönüşümde Farklı Boyutlar içinde*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 127-160.
- Şengül, H. T. (2017). Türkiye'nin Kentleşme Deneyiminin Dönemlenmesi. *1920'den Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Değişim içinde*. (Der.) Faruk Alpkaya & Bülent Duru. 407-456. Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Şengül, T. (2001). Sınıf Mücadelesi ve Kent Mekânı. *Praksis*, 2, 9-31.
- Şentürk, Ü. (2014). Mekân Sadece Mekân Değildir: Kentsel Mekânın Yeni Tezahürleri. *Doğu Batı Dergisi*, 67, 85-107.
- Tezcan, M. (2019). Kentten Köye Göç. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 22(1), 37-42. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000872
- Turut, H. & Özgür, E. M. (2018). Klasik Kent Kuramlarından Eleştirel Kent Kuramlarına Geçiş Bağlamında Kentleri Yeniden Okumak. *Ege Coğrafya Dergisi*, 27(1), 1-19.
- TÜİK ADNKS 2023, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2023-49684> , Erişim Tarihi: 03.06.2024.
- Türkdoğan, O. (2006). *Türkiye'de Köy Sosyolojisi*. IQ Kültür ve Sanat Yayıncılık.
- Uçar, G. (2023). Yavaş Şehir Olma Yolunda Bir Sahil Kasabası: Antalya-Kaş Örneği. *Bilim Armonisi*, 5(2), 48-65. <https://doi.org/10.37215/bilar.1208242>
- Uysal, U. E. (2006). Soylulaştırma Kuramlarının İstanbul'da Uygulanabilirliği: Cihangir Örneği. *Journal of the Chamber of City Planners*, 2, 77-92.

- Vogiazides, L. , & Kawalerowicz, J. , (2022). Urban Exodus In Covid Times. Who Moves Out Of The Inner City Of Stockholm And Where Do They Go? , Stockholm Research Reports in Demography. , DOI: 10.17045/sthlmuni.19248190.v1
- Wallace, Ruth A. & Wolf, Alison. (2012). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*. (Çev.) M. Rami Ayas & Leyla Elburuz. Doğu Batı Yayınları. Ankara.
- Yalçın, H. (2022). Bir Araştırma Deseni Olarak Fenomenoloji. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 213-232. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1227345>
- Yenigül, S. B. & Cihangir Çamur, K. (2013). Saçaklanma Dinamiklerinin Yerleşimlerin Dönüşümüne Etkisi: Kırsaldan Kentsel Ankara/Pursaklar. *İDEALKENT*, 4(9), 198-231. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/idealkent/issue/36682/417579>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yılmaz Aslantürk, A. (2019). *Kent Sosyolojisi Perspektifinden Mahallenin Sosyo-kültürel Dönüşümü: Boztepe-Çukurçayır Mahallesi Örneği*. Yayımlanmış Doktora Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

EK 1: YERLİ HALK İÇİN YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Demografik Sorular

- 1) Cinsiyet:
- 2) Yaş:
- 3) Doğum yeri:
- 4) Medeni durumu:
- 5) Eğitim durumu (ilkokul/ortaokul/lise/önlisans/lisans/lisansüstü):
- 6) Meslek:
- 7) Ailenizin toplam aylık geliri:
- 8) Hanede kaç kişi yaşıyorsunuz?

Döşemealtı İlçesinde Yaşamaya Yönelik Sorular

- 1) Ne kadar süredir Döşemealtı'nda yaşıyorsunuz? Gelecekte Döşemealtı dışında başka bir yerde yaşamayı düşünüyor musunuz?
- 2) Burada yaşamaktan memnun musunuz? Neden memnunsunuz/memnun değilsiniz?
- 3) Döşemealtı ilçesini nasıl tanımlarsınız?
- 4) Sizce ilçenin ulaşım imkanları yeterli midir?
- 5) Sizce sağlık hizmetleri tüm ilçe halkı için yeterli midir?
- 6) Sizce ilçedeki eğitim imkanları yeterli midir?
- 7) Döşemealtı'nın son dönemlerde cazibe merkezi hâline gelmesinin sebepleri olarak neler söyleyebilirsiniz? Sizce Döşemealtı'nın yerleşim yeri olarak tercih edilmesinin sebepleri neler olabilir?

Yağca Mahallesi'nde ve Yeşilbayır Mahallesi'nde Yaşamak

Not: Katılımcılar sorulara yaşadıkları mahalleye göre cevap vereceklerdir.

- 1) Yaşadığınız mahalleyi nasıl tanımlarsınız?

- 2) Ne kadar süredir mahallenizde yaşıyorsunuz? Gelecekte yaşadığınız mahalle dışında başka bir yerde yaşamayı düşünüyor musunuz? Neden Yeşilbayır/Yağca mahallesi, başka bir mahalle değil?
- 3) Yaşadığınız bölgedeki hakim ekonomik faaliyet türü nelerdir? Çalışma yaşamında yapılan iş türleri ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?
- 4) Tarımsal üretim yapıyor musunuz? Tarımsal üretim yapıyorsanız devletten aldığınız herhangi bir destek var mı? Tarımsal üretimi geliştirmek için sizce neler yapılabilir?
- 5) Hayvancılık yapıyor musunuz? Hayvancılık yapıyorsanız devletten aldığınız herhangi bir destek var mı? Hayvancılığı geliştirmek için sizce neler yapılabilir?
- 6) Sürdürülebilirlik kavramı hakkında ne düşünüyorsunuz? Sürdürülebilir bir yaşam için sizce neler yapılabilir?
- 7) Yaşadığınız mahallenin mevcut sorunları hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? (Altyapı, temizlik, ulaşım, otopark, plansız yapılaşma, çevre sorunları vs.) Bu sorunların çözümü için sizce neler yapılabilir?
- 8) Yaşadığınız mahalleyi kırsal olarak mı yoksa kentsel olarak mı değerlendirirsiniz? Neden?
- 9) Köylerin mahalleye dönüştürülmesi yasası hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Bu dönüşüm sonrasında yaşıntınızda herhangi bir değişiklik oldu mu? Yaşadığınız yerde köy ya da mahalle tanımlaması arasında hangisi daha çok kullanılmaktadır?
- 10) Genel olarak bölgedeki arazi mülkiyeti nasıl değişmiştir/değişmektedir? (*Yerli halkın mı yoksa bölgeye sonradan gelenlerin mi arazisi daha fazla?*) Alınan göçler arazi piyasasında nasıl bir değişime neden olmuştur? Covid-19 pandemisi arazi piyasasını sizce nasıl etkilemiştir?

Alışkanlıklar ve Sosyal Hayat

- 1) Bölgedeki ikamet durumunuz sürekli midir yoksa geçici midir? (***Bölgedeki yerleşim süresi genel olarak değerlendirilerek cevaplandırılacaktır.***)
- 2) Oturduğunuz evin mülkiyet durumu nedir? (Kira, ev sahibi)
- 3) Oturduğunuz ev hangi konut tipine daha çok uymaktadır? (Apartman dairesi, villa, site, prefabrik ev, gecekondü vs.)

- 4) İhtiyaçlarınızı nasıl temin ediyorsunuz? (Gıda, giyim vb.)
- 5) Hangi ulaşım araçlarını kullanıyorsunuz?
- 6) Sizce şehir merkezinden uzak olmanın avantajları nelerdir?
- 7) Sizce şehir merkezinden uzak olmanın dezavantajları nelerdir?
- 8) Boş zamanlarınızı nasıl değerlendirirsiniz? Sosyalleşebileceğiniz ortak alanlar var mı? Sunulan sosyal imkanlar yeterli mi? Sizce bir eksiklik var mı?
- 9) Mahallenizde kimler yaşamaktadır? Komşularınızı hangi kategoriler ile tarif edersiniz? (Mesleği, mülkiyet durumu, sosyoekonomik düzeyi, memleketi vb.)
- 10) Komşuluk ilişkilerinizi nasıl değerlendirirsiniz? Komşularınızın yaşam biçimlerini kendinize yakın buluyor musunuz? Komşularınızı daha çok yerli halk mı yoksa bölgeye sonradan yerleşmiş kişiler mi oluşturmaktadır? Sonradan yerleşmiş komşularınız nereden gelmişlerdir?
- 11) Covid-19 pandemisinin sonucunda mahallenize taşınan kişiler oldu mu? Olduysa ilişkiniz nasıl devam etti/ediyor?
- 12) Yaşadığınız mahallenin dışarıdan almış olduğu göçler sonucunda sosyal yaşamınızda herhangi bir değişiklik yaşadınız mı? (Alışkanlıklar, gündelik rutinler vb. açısından):
- 13) Sizce yabancı kimdir? Yaşadığınız yerde yerli halk olarak hiç kendinizi yabancı hissettiğiniz oldu mu?

EK 2: SONRADAN YERLEŞİKLER İÇİN YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Demografik Sorular

- 1) Cinsiyet:**
- 2) Yaş:**
- 3) Doğum yeri:**
- 4) Medeni durumu:**
- 5) Eğitim durumu (ilkokul/ortaokul/lise/önlisans/lisans/lisansüstü):**
- 6) Meslek:**
- 7) Ailenizin toplam aylık geliri:**
- 8) Hanede kaç kişi yaşıyorsunuz?**

Döşemealtı İlçesinde Yaşamaya Yönelik Sorular

- 1) Ne kadar süredir Döşemealtı'nda yaşıyorsunuz? Gelecekte Döşemealtı dışında başka bir yerde yaşamayı düşünüyor musunuz?**
- 2) Burada yaşamaktan memnun musunuz? Neden memnunsunuz/memnun değilsiniz?**
- 3) Döşemealtı'nı yerleşim yeri olarak tercih etme nedenleriniz nelerdir? Hangi amaçla Döşemealtı'na göç ettiniz?**
- 4) Döşemealtı ilçesini nasıl tanımlarsınız?**
- 5) Sizce ilçenin ulaşım imkanları yeterli midir?**
- 6) Sizce sağlık hizmetleri tüm ilçe halkı için yeterli midir?**
- 7) Sizce ilçedeki eğitim imkanları yeterli midir?**
- 8) Döşemealtı'nın son dönemlerde cazibe merkezi hâline gelmesinin sebepleri olarak neler söyleyebilirsiniz? Sizce Döşemealtı'nın yerleşim yeri olarak tercih edilmesinin sebepleri neler olabilir?**

Yağca Mahallesi'nde ve Yeşilbayır Mahallesi'nde Yaşamak

Not: Katılımcılar sorulara yaşadıkları mahalleye göre cevap vereceklerdir.

- 1) Yaşadığınız mahalleyi nasıl tanımlarsınız?
- 2) Ne kadar süredir mahallenizde yaşıyorsunuz? Gelecekte yaşadığınız mahalle dışında başka bir yerde yaşamayı düşünüyor musunuz? Neden Yeşilbayır/Yağca mahallesi, başka bir mahalle değil?
- 3) Yaşadığınız bölgedeki hakim ekonomik faaliyet türü nelerdir? Çalışma yaşamında yapılan iş türleri ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?
- 4) Tarımsal üretim yapıyor musunuz? Tarımsal üretim yapıyorsanız devletten aldığınız herhangi bir destek var mı? Tarımsal üretimi geliştirmek için sizce neler yapılabilir?
- 5) Hayvancılık yapıyor musunuz? Hayvancılık yapıyorsanız devletten aldığınız herhangi bir destek var mı? Hayvancılığı geliştirmek için sizce neler yapılabilir?
- 6) Sürdürülebilirlik kavramı hakkında ne düşünüyorsunuz? Sürdürülebilir bir yaşam için sizce neler yapılabilir?
- 7) Yaşadığınız mahallenin mevcut sorunları hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? (Altyapı, temizlik, ulaşım, otopark, plansız yapılaşma, çevre sorunları vs.) Bu sorunların çözümü için sizce neler yapılabilir?
- 8) Kırsal bir bölgeden mi yoksa kentsel bir bölgeden mi göç ettiniz? Önceden yaşadığınız yer ile şu an yaşadığınız yer arasında bir değerlendirme yapacak olsanız neler söyleyebilirsiniz? Beklentilerinizi hangisi daha iyi karşılıyor?
- 9) Yaşadığınız mahalleyi kırsal olarak mı yoksa kentsel olarak mı değerlendirirsiniz? Neden?
- 10) Köylerin mahalleye dönüştürülmesi yasası hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Bu dönüşüm sonrasında yaşantınızda herhangi bir değişiklik oldu mu? Yaşadığınız yerde köy ya da mahalle tanımlaması arasında hangisi daha çok kullanılmaktadır?
- 11) Genel olarak bölgedeki arazi mülkiyeti nasıl değişmiştir/değişmektedir? (Yerli halkın mı yoksa bölgeye sonradan gelenlerin mi arazisi daha fazla?) Alınan göçler arazi piyasasında nasıl bir değişime neden olmuştur? Covid-19 pandemisi arazi piyasasını sizce nasıl etkilemiştir?

Alışkanlıklar ve Sosyal Hayat

- 1) Bölgedeki ikamet durumunuz sürekli midir yoksa geçici midir? *(Bölgedeki yerleşim süresi genel olarak değerlendirilerek cevaplandırılacaktır.):*
- 2) Oturduğunuz evin mülkiyet durumu nedir? (Kira, ev sahibi)
- 3) Oturduğunuz ev hangi konut tipine daha çok uymaktadır? (Apartman daresi, villa, site, prefabrik ev, gecekondü vs.)
- 4) İhtiyaçlarınızı nasıl temin ediyorsunuz? (Gıda, giyim vb.)
- 5) Hangi ulaşım araçlarını kullanıyorsunuz?
- 6) Sizce şehir merkezinden uzak olmanın avantajları nelerdir?
- 7) Sizce şehir merkezinden uzak olmanın dezavantajları nelerdir?
- 8) Boş zamanlarınızı nasıl değerlendirirsiniz? Sosyalleşebileceğiniz ortak alanlar var mı? Sunulan sosyal imkanlar yeterli mi? Sizce bir eksiklik var mı?
- 9) Mahallenizde kimler yaşamaktadır? Komşularınızı hangi kategoriler ile tarif edersiniz? (Mesleği, mülkiyet durumu, sosyoekonomik düzeyi, memleketi vb.)
- 10) Komşuluk ilişkilerinizi nasıl değerlendirirsiniz? Komşularınızın yaşam biçimlerini kendinize yakın buluyor musunuz? Komşularınızı daha çok yerli halk mı yoksa bölgeye sonradan yerleşmiş kişiler mi oluşturmaktadır? Sonradan yerleşmiş komşularınız nereden gelmişlerdir?
- 11) Covid-19 pandemisinin sonucunda mahallenize taşınan kişiler oldu mu? Olduysa ilişkiniz nasıl devam etti/ediyor?
- 12) Bölgeye göç ettikten sonra yerli halk ile olan ilişkiniz nasıl bir seyir izledi? Yerli halkın size yönelik tutumları hakkında neler söyleyebilirsiniz?
- 13) Sizce aidiyet/bir yere ait olmak ne demektir? Kendinizi Yağca Mahallesi'ne/Yeşilbayır Mahallesi'ne ait hissediyor musunuz?
- 14) Sizce yabancı kimdir? Yaşadığınız yerde dışarıdan göç etmiş biri olarak kendinizi hiç yabancı hissettiniz mi?

EK 3: FOTOĞRAFLAR

Döşemealtı Şehir Planı

Döşemealtı Belediyesi Kültür ve Sosyal Hizmet Merkezi (Yeşilbayır Mahallesi)

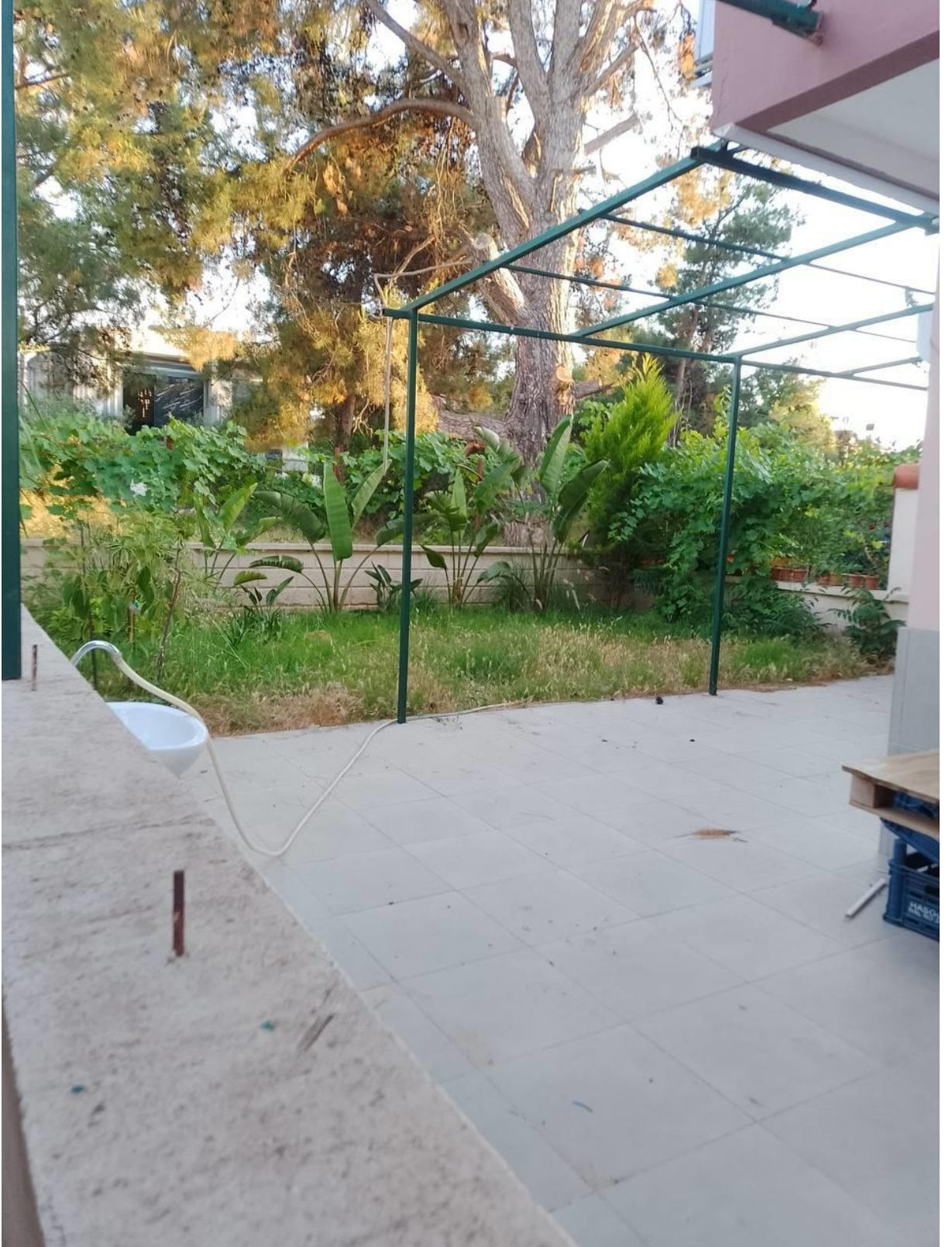
Yeşilbayır Mahallesi

Yeşilbayır Mahallesi

Yeşilbayır Mahallesi

Yeşilbayır Mahallesi'nde Hobi Olarak Tarımsal Üretim Yapılan Bir Evin Önü

Yeşilbayır Mahallesi'nde Hobi Olarak Tarımsal Üretim Yapılan Bir Evin Önü

Yeşilbayır Mahallesi'nde Hobi Olarak Tarımsal Üretim Yapılan Bir Evin Önü

Yeşilbayır Mahallesi'nde Hobi Olarak Tarımsal Üretim Yapılan Bir Evin Önü

Yeşilbayır Mahallesi'nde Hobi Olarak Tarımsal Üretim Yapılan Bir Evin Önü

Yeşilbayır Mahallesi'nde Hobi Olarak Tarımsal Üretim Yapılan Bir Evin Önü

Yeşilbayır Mahallesi

Yağca Mahallesi

Yağca Mahallesi

Yağca Mahallesi

Yağca Mahallesi

Yağca Mahallesi

Yağca Mahallesi

Yağca Mahallesi

Yağca Mahallesi

Yağca Mahallesi

Karain Mağarasından Döşemealtı Manzarası

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI	GAMZE UÇAR
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Adem Tolunay Anadolu Lisesi, Antalya, 2016
Lisans Diploması	Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, İzmir, 2020
Tezli Yüksek Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Antalya, 2024
Yüksek Lisans Tez Konusu	Kırsal ve Kentsel Değişim Dinamikleri: Antalya-Döşemealtı Örneği
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
BİLİMSEL FAALİYETLER	
Uçar, Gamze. (2023). Yavaş Şehir Olma Yolunda Bir Sahil Kasabası: Antalya-Kaş Örneği. <i>Bilim Armonisi</i> , 5(2), 48-65. https://doi.org/10.37215/bilar.1208242	
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	Antalya Adalet Sarayı 8. Aile Mahkemesi
Çalıştığı Kurumlar	Antalya Adalet Sarayı 6. Aile Mahkemesi-Mübaşir